

2017

ИЗВЕШТАЈ

*за состојбите во капитално
финансираното пензиско осигурување*

Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување
Република Македонија

ИЗВЕШТАЈ

за состојбите во капитално финансираното
пензиско осигурување
2017

Скопје, април 2018

Стив Наумов бр. 100, 1000 Скопје Република Македонија
Тел: (02) 3224 229; 3166 452
www.mapas.mk

Содржина

Воведно обраќање	3
МАПАС, мисија и визија	6
1. Краток преглед на светските состојби и трендови во пензиската област со акцент на капитално финансираното пензиско осигурување	7
2 Структура на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Македонија	14
2.1 Опис на пензискиот систем	15
2.2 Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем	16
2.3 Институционална инфраструктура на капитално финансираното пензиско осигурување	17
3 Измени и дополнувања на законските и подзаконските акти кои го уредуваат капитално финансираното пензиско осигурување	20
4 Податоци за финансиското работење на пензиските друштва	22
4.1 Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2017 г.	23
4.2 Финансиски резултат на пензиските друштва	26
4.3 Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва	26
4.4 Индикатори	27
5 Информации за задолжителните пензиски фондови	28
5.1 Членство во задолжителните пензиски фондови	29
5.2 Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд	31
5.3 Придонеси во задолжителните пензиски фондови	32
5.4 Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови	34
5.5 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови	38
5.6 Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови	42
5.7 Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување	44
6 Информации за доброволните пензиски фондови	46
6.1 Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување	47
6.2 Членство во доброволните пензиски фондови	47
6.3 Премин на член од една на друга сметка во ист или друг доброволен пензиски фонд	49
6.4 Придонеси во доброволните пензиски фондови	50
6.5 Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови	50
6.6 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови	54
6.7 Надоместоци кај доброволните пензиски фондови	58
6.8 Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување	59
7 Маркетинг и агенти на пензиските друштва	61

Воведно обраќање

Почитувани,

Со завршувањето на 2017 година одбровме дванаесет години работа на вториот столб и осум години работа на третиот столб. Капитално финансираното пензиско осигурување е вториот по големина сегмент од финансискиот систем во Република Македонија (РМ) и вкупните средства на пензиските фондови претставуваат околу 9,4% од бруто-домашниот производ за 2017-тата година, што го вбројува капитално финансираното

пензиско осигурување во релативно млади пензиски системи, базирани врз индивидуални заштеди, со голем потенцијал за понатамошен раст.

Со голема чест Ви го претставувам новиот, дванаесетти по ред, годишен извештај за состојбите во капитално финансираното пензиско осигурување во Република Македонија, на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување – МАПАС, каде што се вклучени и сумирани се перформансите од работењето на капитално финансираното пензиско осигурување заклучно со 2017-тата година. Во согласност со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, МАПАС има обврска еднаш годишно да изготви и да објави извештај за состојбите во капитално финансираното пензиско осигурување во РМ. Извештајот се изработува во Секторот за истражување и меѓуинституционална соработка и се усвојува од Советот на експерти на МАПАС. Извештајот содржи опис на карактеристиките на капитално финансираното пензиско осигурување, податоци за капитално финансираното пензиско осигурување, оценка на извршувањето на прописите во областа на капитално финансираното пензиско осигурување и други податоци од значење за ова осигурување, разработени во седум глави.

Во последните декади, пензиските системи доживуваат континуирани реформи со цел да се ублажат ризиците од стареење на населението и од променливата природа на пазарот на трудот, но со иста крајна цел – обезбедување одржлив пензиски систем и соодветен приход за осигурениците по нивното пензионирање. Исто така, во насока на обезбедување соодветен приход по пензионирањето, се засилува улогата на капитално финансираното и приватното пензиско осигурување, преку воведување приватни пензиски фондови или преку преземање активности и мерки за подобрување на нивното работење. Зголемувањето на опфатот на населението и на висината на пензиските средства во приватните пензиски системи се потврда дека нивното значење е сè поголемо. Главните двигатели на приватните пензиски системи, на светско ниво, се пензиските фондови, потоа следат банките и инвестициските компании, осигурителните компании и резервите на работодавците. Вкупните приватни пензиски средства на светско ниво, на крајот од 2016-тата година, изнесуваа 39,5 билиони УСД.

Во насока на унапредување и прецизирање на одредени постапки во 2017-тата година, беа донесени измени на правилниците кои ги уредуваат областите на членство, известување, финансиски извештаи, итн. Со овие измени се надградува начинот на ажурирање на личен податок на член во регистарот на членови на задолжителен пензиски фонд и во евиденцијата на членови на доброволен пензиски фонд и се поедноставува процедурата за идентификација на подносителот на барањето за ажурирање на податоци, се доуредува и се поедноставува начинот на доставување на податоците за коишто друштвата имаат законска обврска да ги доставуваат до МАПАС, така што определен број документи треба да се доставуваат по електронска пошта, потоа се прецизираат роковите за објава на неревидираните годишни финансиски извештаи, ревидираните финансиски извештаи и извадокот од ревидираните финансиски извештаи, итн.

Двете пензиски друштва ја завршија 2017-тата година со позитивен финансиски резултат, односно и двете пензиски друштва бележат пораст на нето-добивката и остварија вкупна сеопфатна добивка и тоа, НЛБ Нов пензиски фонд АД Скопје во износ од околу 83 милиони денари и КБ Прво пензиско друштво АД Скопје во износ од околу 112,5 милиони денари.

Во 2017 година, бројот на членови во вториот столб се зголеми за околу 7% во однос на 2016-тата година и вкупно изнесува околу 457.000 членови, што претставува околу 79% од вкупниот број осигуреници во Фондот на ПИОМ. Просечната возраст на членовите во вториот столб е 35 години. Во текот на 2017 година, во вториот столб беа уплатени околу 6,3 милијарди денари, кои заедно со акумулираните средства беа инвестирани во согласност со законските прописи. Вредноста на средствата на задолжителните пензиски фондови, на 31.12.2017 година, во однос на 31.12.2016 година, порасна за 18% и достигна 57 милијарди денари, што претставува околу 9,18% од БДП на РМ. Структурата на инвестициското портфолио на задолжителните пензиски фондови не се разликува многу во споредба со минатата година и се состои од домашни инвестиции кои вклучуваат државни хартии од вредност (61%), депозити (8%) и акции (3%), како и инвестиции во странство кои вклучуваат удели на инвестициски фондови (22%), акции (5,5%) и многу мал дел државни обврзници (0,62%). Сметководствената единица и на двата задолжителни пензиски фонда бележеше пораст и во текот на 2017-тата година. Како резултат на работењето на задолжителните пензиски фондови, во седумгодишниот период 2011 – 2017, беше остварен просечен годишен принос во номинален износ од 6,06%, односно 4,56% во реален износ. Во текот на 2017 година, беа остварени околу 310 исплати од задолжителните пензиски фондови.

Во 2017 година, бројот на членови во третиот столб се зголеми за околу 4% во однос на 2016 година и изнесува околу 23.800 членови, од кои 62% се учесници во пензиска шема со професионална сметка. Членовите во третиот столб, во просек, се повозрасни во однос на членовите во вториот столб, односно просечната возраст на членовите во третиот столб е 44 години. Во текот на 2017-тата година, во третиот столб беа уплатени околу 270 милиони денари, кои заедно со акумулираните средства беа инвестирани во согласност со законските прописи. Вредноста на средствата на доброволните пензиски фондови, на 31.12.2017 година, достигна околу 1,3 милијарди денари, што претставува околу 0,21% од БДП на РМ. Структурата на инвестициското портфолио на доброволните пензиски фондови, слично како инвестициското портфолио на задолжителните пензиски фондови, не се разликува многу во споредба со минатата година и се состои од домашни инвестиции кои вклучуваат државни хартии од вредност (49%), депозити (13%) и акции (8,5%), како и

инвестиции во странство, кои вклучуваат удели на инвестициски фондови (21%), акции (6%) и многу мал дел државни обврзници (0,63%). Сметководствената единица и на двата доброволни пензиски фонда бележеше пораст во текот на 2017-тата година. Како резултат на работењето на доброволните пензиски фондови, во седумгодишниот период 2011–2017, беше остварен просечен годишен принос во номинален износ од 6,19%, односно 4,69% во реален износ. Во 2017-тата година, беа остварени околу 250 исплати од третиот столб.

Заради заштита на интересите на постојните, на идните членови и на пензионираниите членови на капитално финансираното пензиско осигурување и заради обезбедување фер и објективно информирање на јавноста, маркетингот се врши во регулирана средина, уредена со закон и со подзаконски акти. Во текот на 2017-тата година беше организиран и реализиран испит за агенти, во две испитни сесии, при што 43% од присутните кандидати го положиле испитот. Во текот на 2017 година, тековно, се вршеа регистрација и годишна обнова на регистрацијата на агентите. На дел од агентите им престана статусот на агент.

Генерално, пензиските планови, базирани врз индивидуални заштеди, имаат позитивни ефекти во насока на обезбедување долгорочна стабилност на пензиските системи и сигурност во остварувањето на правата од пензиското осигурување, што се очекува да се постигне со воспоставувањето на повеќестолбниот пензиски систем во РМ. Тоа се должи, од една страна, на тоа што капитално финансираното пензиско осигурување е поставено како дел од системот за социјална сигурност, со што се овозможува подобрување на квалитетот на животот по пензионирањето и покривање на други ризици за време на работниот век и, од друга страна, на придонесот на ова пензиско осигурување кон развојот на пазарот на капитал, поттикнување на инвестирањето, создавањето на нови финансиски инструменти како и консолидирање на долгорочните инвестиции. Штедењето за пензија има долгорочна природа (ако се има предвид дека едно лице работи 30 до 40 години), па разумно е остварените резултати на пензиските фондови да се ценат на долг рок. Сепак, состојбите во пензиската област мора да се следат тековно и континуирано, а со тоа да се преземаат и соодветни мерки, со цел зајакнување на индивидуалните заштеди преку поттикнување на конкуренцијата, промовирање на ефикасно и флексибилно управување со портфолијата и проширување на покриеноста, а во насока на заштита на интересите на членовите и остварување сигурна пензија во текот на староста.

Водени од нашата мисија и мотивирани од досегашните резултати, како и во изминатите години, ќе ги вложуваме нашите ресурси во насока на надградување и унапредување на функционирањето на вториот и на третиот столб. Ќе продолжиме секојдневно да вршиме супервизорски активности врз пензиските друштва, пензиските фондови и врз чуварите на имот. Исто така, ќе продолжиме да работиме на промовирање и развивање на свеста кај јавноста, за целите и за принципите на капитално финансираното пензиско осигурување. Едновременно, ќе ги следиме состојбите и трендовите во земјата и во светот, кои се релевантни за ова осигурување и ќе соработуваме со институциите вклучени во пензиското осигурување и со релевантни институции од финансиската област и од пазарот на капитал. Притоа, по потреба, ќе даваме иницијативи за измени на законите и на подзаконските акти, со цел унапредување на капитално финансираното пензиско осигурување и заштита на интересите на членовите на пензиските фондови.

Претседател на Советот на експерти,

д-р Булент Дервиши

МАПАС, мисија и визија

Агенцијата за супервизија на капитално финансираното пензиско осигурување – МАПАС е регулаторна и супервизорска институција која е основана со цел да се грижи за интересите на членовите и на пензионираниите членови на пензиските фондови и да го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување. Основана е во јули 2002 година. Има својство на правно лице со јавни овластувања, утврдени со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување и со Статут.

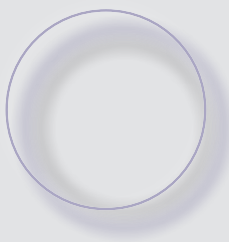
МАПАС е одговорна за издавање, повлекување и одземање дозволи за основање пензиски друштва, дозволи за вршење дејност – управување со пензиски фондови и издавање, повлекување и укинување одобренија за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови. Таа врши супервизија на работењето на пензиските друштва, на задолжителните и на доброволните пензиски фондови како и на чуварите на имот и на странските менаџери на средства. МАПАС, исто така, го промовира, го организира и го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување во РМ, во соработка со Министерството за труд и социјална политика и ја развива свеста на јавноста за целите и принципите на пензиските друштва и на задолжителните и доброволните пензиски фондови, за придобивките од членување во задолжителен и/или доброволен пензиски фонд, вклучувајќи ги и целите, принципите и придобивките од учество во професионална пензиска шема, за правата на членовите на задолжителните и доброволните пензиски фондови и за други прашања во врска со капитално финансираното пензиско осигурување. МАПАС донесува акти во согласност со законите од областа на капитално финансираното пензиско осигурување како и стручни упатства, прирачници и слично, во врска со капитално финансираното пензиско осигурување и иницира носење прописи и други акти во врска со пензиските друштва и со пензиските фондови со кои тие управуваат. Исто така, МАПАС соработува со релевантни институции во РМ и во странство со цел да обезбеди ефикасна контрола на капитално финансираното пензиско осигурување во РМ.

Со Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување управува Совет на експерти, составен од претседател на Советот и четири члена и тоа:

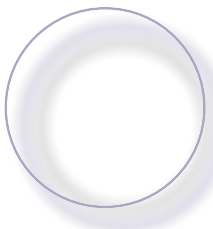
д-р Булент Дервиши – претседател,
Ментор Јакупи – професионално ангажиран член,
Елизабета Видовиќ – професионално ангажиран член,
д-р Силвана Мојсовска – надворешен член,
д-р Томе Неновски – надворешен член.

Нашата мисија е да ги заштитиме интересите на членовите и на пензионираниите членови на пензиските фондови и да го поттикнеме развојот на капитално финансираното пензиско осигурување, заради посигурни пензионерски денови.

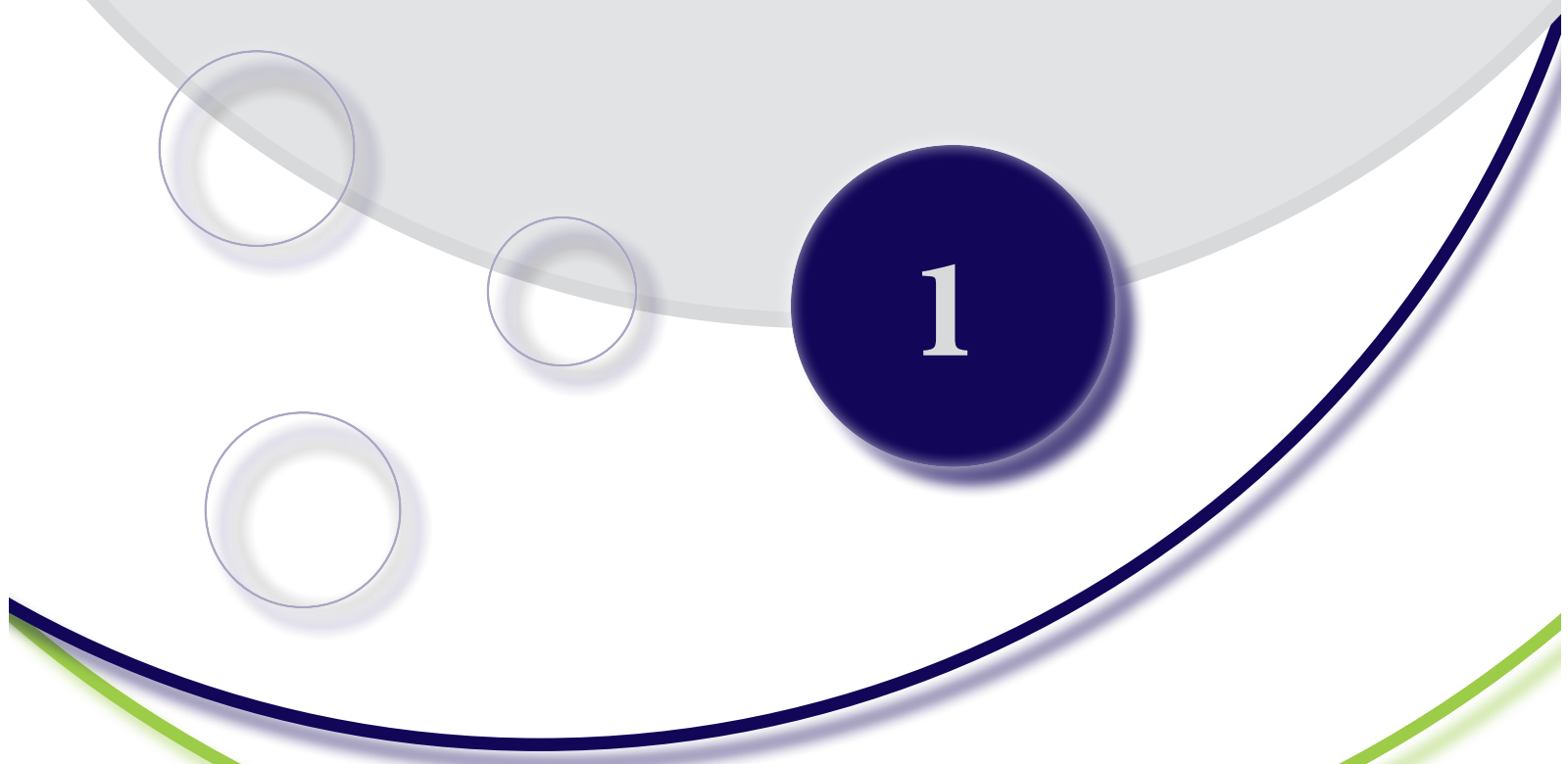
Нашата визија е да бидеме препознаени како независна, стручна и транспарентна институција, која го штити и го унапредува пензискиот систем на РМ.

Краток преглед на светските состојби и
трендови во пензиската област со акцент
на капитално финансираното пензиско
осигурување

1

Во последните децении, светската популација генерално се соочува со тренд на стареење за што пример се Европските општества каде што голем дел од населението е на возраст над 65 години (речиси 20% од вкупното население). Очекуваното траење на живот при раѓање (во просек 78 години за мажи и 83 години за жени) и очекуваното траење на живот на возраст од 65 години (во просек 21 години за жени и 18 за мажи) постојано се зголемуваат, што значи дека населението ќе живее подолго. На стареењето на населението влијаат повеќе фактори како што се: зголемувањето на долговечноста, намалувањето на стапките на наталитетот како резултат на ниските стапки на фертилитет (помалку од 2,1 дете по жена), постојаното намалување на бројот на жени кои раѓаат, како и доцното мајчинство (по 30 години возраст). Овие состојби имплицираат намалување на младото население и зголемување на возрасното население, што предизвикува значаен дисбаланс помеѓу активното и пасивното население. Ваквите трендови претставуваат предизвик за системите за пензиско осигурување, со оглед на тоа што пензиското осигурување, вообичаено, обезбедува заштита од ризиците: старост, инвалидност и смрт, преку серија периодични исплати (најчесто месечно) на осигурено лице, до крајот на неговиот живот, или на неговото семејство. Исто така, ваквите трендови имплицираат сè поголема и сè поважна улога на пензиските системи во сите земји во светот, како од аспект на заштитата на населението така и од аспект на националните заштеди.¹

Заради различните социоекономски и демографски состојби во државите, како и заради влијанието на културата на народот и неговите навики и перцепциите на штедењето за пензија, генерално, структурите на пензиските системи во државите се разликуваат. Сепак, најчесто, пензиските системи се дефинирани како повеќестолбни, со цел диверзификација на различните ризици кои влијаат на пензиските системи. Рамката за повеќестолбен систем, вообичаено, се состои од комбинација на три столба: основна пензија (како минимална заштита за сите вработени или стари лица), задолжително дополнително штедење (или државно или приватно капитално финансирано) и доброволно дополнително штедење (приватно капитално финансирано, кое вклучува договори во најразлични форми). Искуствата покажуваат дека нема едно решение, односно еден дизајн на пензиски систем, што одговара во сите земји, бидејќи земјите користат различни комбинации на елементи (пред се, во начините и принципите на финансирање на пензиите и во начините на нивна пресметка и исплата), за да изградат ефективен пензиски систем, во зависност од нивните економски и социјални особености. Клучниот предизвик е како да се комбинираат овие различни карактеристики во сеопфатен пензиски систем, што ќе биде одржлив и доволно фер за сите генерации. За да се постигнат целите на пензиските системи – осигурување во старост, потребно е пензискиот систем да биде фискално прифатлив на краток рок, одржлив на среден рок и на долг рок да обезбеди соодветни пензии. Во последните

декади, пензиските системи доживуваат и континуирани реформи, со цел да се ублажат ризиците од стареењето на населението и од променливата природа на пазарот на трудот, но со иста крајна цел – обезбедување одржлив пензиски систем и соодветен приход за осигурениците по нивното пензионирање.

Во согласност со спроведените истражувања на главните реформи, одобрени или реализирани, во последните дваесет и една година, меѓу 1995 година и декември 2017 година, во основните пеј-ес-ју-гоу (pay-as-you-go) програми, како дел од пензиските системи, со цел да се зголемат финансиската и фискалната стабилност, се направиле неколку промени. Една реформа е зголемување на стапките на придонес во нивните pay-as-you-go програми (Костарика, Франција, Норвешка, Русија, Португалија, итн.). Потоа, друга значајна реформа е зголемувањето на возраста за пензионирање (Германија, Италија, Холандија, Обединетото Кралство, итн.). Согласно со законските мерки во последните две години, во земјите – членки на ОЕЦД, нормалната возраст за пензионирање ќе се зголеми за 1,5 и 2,1 години во просек, за мажи и за жени, соодветно, достигнувајќи до 66 години возраст, во следните четири до пет децении. Ова значи дека идната нормална возраст за пензионирање се движи од 59 години возраст, во Турција (за жени), и 60 години во Луксембург, и Словенија, до проценети 74 години возраст, во Данска (процената е поврзана со очекуваното траење на живот). Исто така, друг тренд е прилагодување на формулите за ветените пензии, односно постепено намалување на ветените пензии или промените во индексацијата на пензиите, заради намалување на фискалните трошоци (Аргентина, Белгија, Бразил, Италија, Јапонија, Холандија, Обединетото Кралство, Виетнам, итн.). Овие мерки се воведуваат едновременно, со поттикнувања на подолготрајно работење, што ќе влијае на зголемување на пензиите. Секако, значајни се и напорите за зголемување на опфатот во пензискиот систем и поттикнувањето на редовната уплата на пензиските придонеси.

Исто така, во насока на обезбедување соодветен приход по пензионирањето, се засилува улогата на капитално финансираното и приватното пензиско осигурување, преку воведување приватни пензиски фондови или преку преземање активности и мерки за подобрување на нивното работење. Така, во 2016-тата година, во 17 земји – членки на ОЕЦД, постојат задолжителни или делумно задолжителни приватни пензиски системи, додека во 10 земји – членки на ОЕЦД, постојат доброволни приватни пензиски системи кои имаат значителен опфат (повеќе од 40%) на работоспособното население. Притоа, согласно со таксонимијата на ОЕЦД, приватните пензиски планови во рамките на пензиските системи може да бидат професионални или индивидуални. Во случај кога основот за вклучувањето во плановите е вработување и тие се основани од работодавците или од група работодавци во име на своите вработени, станува збор за професионални планови. Додека, пак, плановите се индивидуални, кога членувањето во нив не мора секогаш да биде поврзано со вработување и овие планови се основани директно од некој

¹Користени извори: Извештаи на ОЕЦД, ЕИОПА, Светска банка, ФИАП и ИОПС и сопствени анализи и согледувања

пензиски фонд или од некоја финансиска институција која управува со пензиските средства, без влијание на работодавецот. Согласно со истражувањата на ИОПС и ОЕЦД, во повеќето истражувани земји коегзистираат и професионални и индивидуални планови, односно во 32 од вкупно 35 земји – членки на ОЕЦД и во 22 од вкупно 31 земји, кои не се членки на ОЕЦД. Пензиските планови може да бидат со дефинирани пензии или со дефинирани придонеси. Во процесот на реформите има и движења во различни правци, така што, во последниве години, неколку земји воведоа, или одлучија да воведат, пензиски планови со дефинирани придонеси. Пензиските планови со дефинирани придонеси и индивидуалните пензиски планови добиваат сè поголемо значење дури и во земјите во кои историски пензиските средства во пензиските планови со дефинирани пензии имаат поголемо учество (на пример, Соединетите Американски Држави (САД)). Исто така, сè уште постои премин од пензиски шеми со дефинирани пензии, кон пензиски шеми со дефинирани придонеси (како на пример, во 2016-тата година, во Ирска и Исланд). Пензиските шеми со дефинирани придонеси доминираат во земјите од Источна Европа, додека пензиски шеми со дефинирани пензии сè уште преовладуваат во земјите со голем професионален пензиски сектор (Обединетото Кралство и Холандија). Во 2016-тата година, пензиските средства во пензиските планови со дефинирани придонеси претставуваат повеќе од половина од пензиските средства во 18 земји – членки на ОЕЦД и во 16 земји кои не се членки на ОЕЦД. Исто така, постојат и земји (во главно, во Централна и Источна Европа) кои ги намалија, или речиси ги затворија, приватно управуваните планови со дефинирани придонеси. Главен предизвик на сите видови пензиски планови (и со дефинирани придонеси и со дефинирани пензии) е како тие да се „справат“ со волатилните финансиски пазари.

Зголемувањето на опфатот на населението и на висината на пензиските средства во приватните пензиски системи се потврда дека нивното значење е сè поголемо. Главните двигатели на приватните пензиски системи, на светско ниво, се пензиските фондови, потоа следат банките и инвестициските компании, осигурителните компании и резервите на работодавците. Вкупните приватни пензиски средства на светско ниво, на крајот од 2016-тата година, изнесуваа 39,5 билиони² УСД. Од нив, 38,1 билиони се во 35 земји-членки на ОЕЦД и 1,4 билиони УСД се во 50 избрани земји кои не се членки на ОЕЦД. Притоа, во шест земји – членки на ОЕЦД (Австралија, Канада, Јапонија, Холандија, Обединетото Кралство и САД), пензиските средства надминаа еден билион УСД. 66% од вкупните пензиски средства во земјите – членки на ОЕЦД се во САД. Големината на вредноста на средствата на приватните пензиски системи во сите земји е различна, што се должи, најверојатно, на различните почетоци на воспоставувањето на системите, дали вклучувањето во пензискиот план е задолжително или доброволно и, секако, на инвестициските резултати. Споредувањето на големината на вредноста на средствата на приватните пензиски средства во однос на големината на економијата,

изразена преку бруто-домашниот производ (БДП), дава подобра слика за релативната важност на приватниот пензиски сегмент во земјата. Во 2016-тата година, во осум земји, пензиските средства се повисоки од БДП (Австралија, Канада, Данска, Ирска, Холандија, Јужна Африка, Швајцарија и САД). Од друга страна, процентот на пензиски средства во однос на БДП, во 50 земји (повеќето во Европа, Азија и во одредени земји во Африка) е помал од 20%. Процентот на пензиски средства во однос на БДП, во земјите-членки на ОЕЦД, се движи од 0,7% во Грција до 209% во Данска, односно изнесува 49,5% како обичен просек и 125,7% како пондериран просек (во однос на вкупните пензиски средства). Во шест земји-членки на ОЕЦД, овој процент е повисок од пондерираниот просек (Данска, Холандија, Исланд, Канада, САД и Швајцарија). Во некои избрани земји, кои не се членки на ОЕЦД, просекот на пензиските средства како процент од БДП, во 2016-тата година, е помал во однос на земјите-членки во ОЕЦД. Процентот на пензиски средства во однос на БДП, во избрани земји кои не се членки на ОЕЦД, се движи од 0,1% во Албанија и Пакистан, до 100,6% во Јужна Африка. Обичниот просек изнесува 19,8%, додека, пак, пондерираниот, изнесува 41,6%. По последната деценија, во повеќето земји, пензиските средства бележеа побрз раст од порастот на БДП, односно во 31 земји – членки на ОЕЦД и во 34 земји кои не се членки на ОЕЦД.

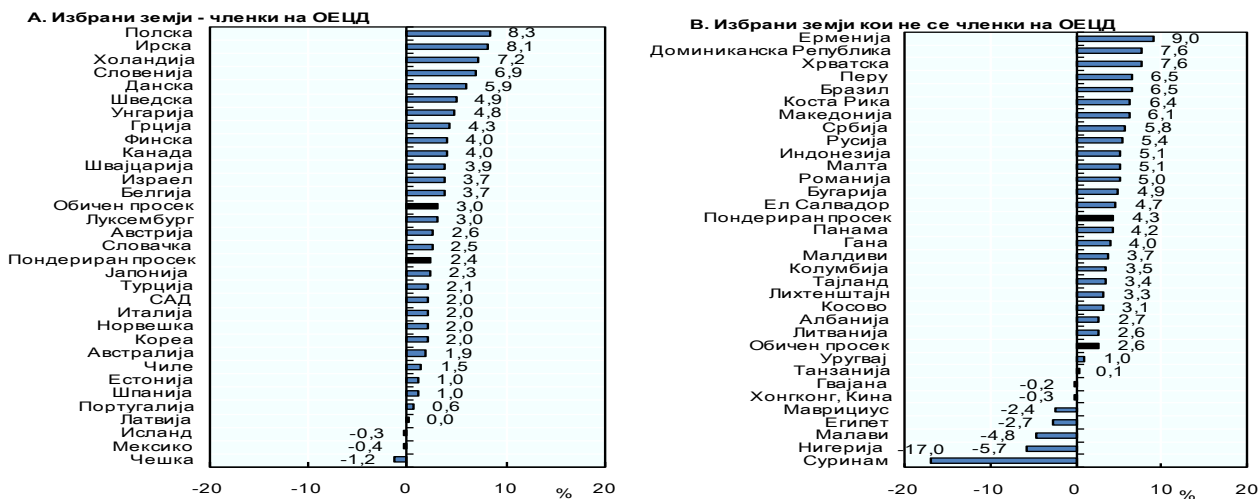
Реалниот инвестициски принос на пензиските средства, нето од трошоците за управување, во 2016-тата година, беше позитивен во 28 од 31 истражувани земји-членки на ОЕЦД и во 25 од 32 избрани земји кои не се членки на ОЕЦД. Реалните инвестициски приноси, во 2016-тата година, во просек беа повисоки од 2% и во земјите – членки на ОЕЦД и во земјите кои не се членки на ОЕЦД. Највисоките приноси во 2016-тата година беа достигнати, главно, во Европските земји, и тоа, во Ерменија (9%), потоа Полска (8,3%) и Ирска (8,1%) и покрај волатилноста предизвикана од меѓународните состојби каква што беше „Брегзит“. Во 14 други земји, реалните инвестициски приноси на пензиските средства беа повисоки од 5%. На Графикон 1.1 се прикажани реалните инвестициски приноси на пензиските средства, нето од трошоците за управување за периодот декември 2015 – декември 2016 година, во избрани земји – членки на ОЕЦД и избрани земји кои не се членки на ОЕЦД.

Во периодот на постфинансиска криза, просечните годишни приноси во последните пет години (од декември 2011 до декември 2016 година) беа позитивни во сите земји, освен во Нигерија. Просечните реални нето-инвестициски приноси во последните пет години се движеа од -0,4% во Нигерија, до 8% во Доминиканска Република и вкупно 39 од 45 земји прикажаа годишен реален инвестициски принос повисок од 2%. Загубите од финансиската криза беа надоместени во повеќето земји, односно просечните годишни приноси во последните 10 години (од декември 2006 до декември 2016 година) беа позитивни во 25 од 31 земји. Просечните реални нето-инвестициски приноси, во последните десет години, се движеа од -1,8% во Латвија, до 6,3% во Доминиканска Република.

²билион=10¹²

Графикон 1.1. Реален инвестициски принос на пензиските средства, нето од трошоци за управување, декември 2015 – декември 2016 година, во проценти

Извор: ОЕЦД, Пензискиот пазар во фокус, 2017.

Резултатите од инвестирањето на пензиските средства, во голема мера, зависат од алокацијата на средствата. Во повеќе земји, пензиските средства се инвестирани директно во обврзници или во акции. Обврзниците и записите, генерално, се перцепираат како сигурен извор на приход, па во поголемиот дел од земјите, пензиските средства се инвестирани во обврзници и записи. Во 2016-тата година, во две земји – членки на ОЕЦД (Чешка и Мексико) и во осум земји кои не се членки на ОЕЦД (Албанија, Костарика, Доминиканска Република, Индија, Малдиви, Нигерија, Србија и Сингапур), повеќе од 75% од пензиските средства се инвестирани во обврзници и записи. Во четири земји од истражуваните, повеќе од 50% од нивните средства, пензиските фондови инвестирале директно во акции (Австралија (51%), Хонгконг, Кина (60%), Намибија (58%) и Полска (83%)). Во некои од земјите, нискиот процент на инвестиции во акции се должи на малите домашни пазари на капитал. Во осум од истражуваните земји, повеќе од 50% од нивните средства, пензиските фондови инвестирале во колективни инвестициски фондови (Белгија, Естонија, Луксембург, Холандија, Шведска, Швајцарија, Косово и Литванија). Покрај обврзници, акции и колективни инвестициски фондови, иако во помали износи, во 2016-тата година, пензиските фондови ги инвестирале своите средства и недвижен имот, приватни фондови, структурни производи и др. Пензиските фондови од сите земји ги фаворизираат домашните пазари за инвестирање, додека, пак, инвестициите во странство, најчесто, ги насочуваат кон региони или соседни земји (со иста валута) со што се карактеризираат со домашна и/или регионална пристрасност. Ова најчесто се должи и на дополнителните ризици што ги носи инвестирањето во странство и/или поради регулаторни ограничувања. Сепак, постои генерален тренд кон укинување на ограничувањата и рестрикициите за инвестирање во странство и зголемување на дозволените странски земји каде што може да се инвестира.

Управувачите со пензиските средства се многу важни играчи на финансиските пазари, со оглед на тоа што управуваат со околу 39,5 билиони УСД (во 2016 година)

и имаат клучна социјална улога во финансирањето на приходите по пензионирање. Токму заради тоа и оваа година, во фокусот на дискусиите и анализите се начинот на подобрување на инвестициските резултати на пензиските фондови и, истовремено, одржувањето на сигурноста на пензиските средства, преку следење, подобрување и унапредување на поставената регулатива, поврзана со инвестициските ограничувања. Исто така, витално значење за подобри инвестициски резултати и одржување на финансиската сигурност на пензиските средства има функцијата за управување со инвестирање како и функцијата за управување со ризици во управувачот со пензиски средства. Основна грижа на пензиските планови (и со дефинирани пензии и со дефинирани придонеси) се приносот и ризикот и обезбедувањето на прудентен инвестициски процес. Во случај на планови со дефинирани пензии, инвестициите, генерално, се поврзани со обврските и барањата за солвентност, со оглед на дефинираните ветувања за приходи по пензионирањето. Додека, пак, инвестициите кај плановите со дефинирани придонеси може да имаат директно влијание на интенциите во однос на заменската стапка или на очекувањата на членовите. Во почетните години на функционирањето на системите, регулаторите во повеќе земји вообичаено регулираат квантитативни ограничувања на инвестициите во различни финансиски инструменти вклучувајќи и забрани за одредни инвестиции. Потоа, генерално, во дел од земјите, постепено се преминува кон усвојување на прудентни стандарди како насоки за инвестирањето, согласно со кои, на одговорното лице му е дадена поширока надлежност да може да ги инвестира средствата пофлексибилно, но „разумно“, во насока на остварување највисоки приноси, во полза на средствата и, притоа, преку финансиска анализа да го минимизира ризикот. Притоа, се очекува одговорното лице да применува степен на грижа, делотворност, вештини и знаење, кои би ги применувал разумен човек при инвестирање на сопствените средства. Во последните години, дел од практичните примери покажуваат дека пензиските фондови, особено во поголемите пензиски пазари, почнуваат да ги насочуваат инвестициите, од

обврзници и записи, кон акции, од традиционални, кон нетрадиционални инвестиции и да ги зголемуваат инвестициите во странство. Нетрадиционалните инвестиции кои типично вклучуваат хеџ-фондови, приватни фондови, недвижности, валути, стоки, структурни производи и инфраструктура, поттикнуваат повеќе прашања и ризици како што се: ликвидносниот ризик, оперативен ризик, ограничена транспарентност, тешкотии во вреднувањето, ризик од договорна страна, ризик по интегритет, репутациски ризик, конфликт на интерес и ризик што произлегува од пренесување на определени активности и одговорности на надворешно лице. Повеќето од овие инвестиции се комплексни и најчесто бараат софистицирани методи за управување со ризици и анализи. Сепак, нетрадиционалните инвестиции нудат можности за подобро управување и ублажување на целокупниот ризик на портфолиото и за подобро поврзување на средствата со обврските со соодветна диверзификација. Овие придвижувања ја зголемуваат потребата и важноста на функциите на управување со инвестиции и управување со ризици. Во тој контекст, од витално значење е и тоа, супервизорите да поседуваат адекватни финансиски и човечки ресурси, со цел да се спроведува соодветна, ефективна и независна супервизија. Ова е особено значајно при супервизијата на нетрадиционалните инвестиции. Затоа, паралелно со регулативата поврзана со инвестирањето, во фокусот на анализите, беа и практиките за супервизијата на управувањето со инвестициите, со посебен акцент на инвестициите во нетрадиционалните инвестиции. Согласно со спроведените истражувањата на ИОПС и ОЕЦД, практично во сите земји за кои е спроведено истражувањето, супервизорот бара од пензиското друштво да има поставено пишани процедури за процесите на инвестирање и управување со ризици. Основни тела одговорни за контрола на инвестициските процеси и управувачите со инвестиции, во зависност од правната структура, се управните одбори или доверителите. Вообичаено, процесите за управување со ризик и инвестирање вклучуваат определени барања како одобрување при инвестирањето, поделба на одговорности, процена на инвестицискиот ризик, внатрешни контроли, документирање на инвестициите и пренесување на функција на надворешни лица. Согласно со перцепцијата на супервизорите, неликвидни средства, комплексни хартии од вредност и стратегии, некотирани хартии од вредност и деривативи се потенцијалните проблеми кои може да креираат ризик за правата и надоместоците на членовите. Затоа и се бара објавување на политиките за управување со ризици, целите и изложеноста на ризици за членовите. Ваквите објави се однесуваат на сите типови инвестиции не само за нетрадиционалните. Во однос на пристапот и методологијата, која се користи во супервизијата на практиките на управувањето со инвестициите на пензиските фондови, со фокус на нетрадиционалните инвестиции, согласно со спроведените истражувања, не постои значајна разлика во супервизијата на инвестирањето на пензиските средства во однос на традиционалните и нетрадиционалните инвестиции. Ова, најверојатно, е резултат на тоа што во некои системи директни инвестиции во нетрадиционалните инвестиции

не се дозволени или, пак, е резултат на тоа што нетрадиционалните инвестиции, во системите каде што се дозволени, се сè уште незначителни. Различен пристап во супервизијата на управувањето со инвестициите во однос на нетрадиционалните инвестиции се користи само во дел од системите кои практикуваат супервизија базирана на ризик (Австралија, Канада, Холандија и Обединетото Кралство). Бидејќи нетрадиционалните инвестиции се сметаат како поризични од традиционалните, нив им се посветува поголемо внимание во супервизијата. Затоа надлежните во овие системи имаат дефинирано и определени насоки и принципи за нетрадиционални инвестиции, за да ги поддржат пензиските фондови во насока на подобра процена на определени фактори како што се ризикот од договорната страна, вреднувањето како и за извршување длабински анализи и постигнување соодветна диверзификација.

Во младите системи, во кои поголемиот број членови се активни на пазарот на трудот, аналитичарите и креаторите на политиката посветуваат поголемо внимание на инсталирањето на системите на индивидуални заштеди и на предизвиците од фазата за акумулација, како висината на придонесите кои се уплатуваат и како да се управува со нив, вклучително и инвестирањето на пензиските средства. Но со оглед на фактот дека крајната цел на пензиските системи е исплата на приходи по пензионирање и во 2017-тата година, особено внимание во дискусиите на светско ниво, повторно му се посветува на поврзувањето на фазата на акумулација со фазата на деакумулација. Главниот предизвик што треба да се регулира во фазата на деакумулација е гарантирање на постоење ефикасен пензиски пазар што ќе им понуди на идните пензионери можност за трансформирање на акумулираните средства во периодични исплати по пензионирањето, со најниски можни износи на трошоците, овозможувајќи им на осигурениците можност за избор на различни пензиски производи, при што членовите ќе бидат едуцирани за карактеристиките и соодветноста на пензиските производи. Во согласност со досегашната практика на постарите пензиски системи, во системите со капитално финансирани индивидуални планови во кои се зголемува бројот на пензионери и кои веќе се доближуваат до зрелост (земјите во Латинска Америка), се препорачуваат определени подобрувања на фазата на деакумулација, пред да почнат поголем број исплати на пензиски надоместоци. Еден од предизвиците е периодично ажурирање на таблиците на смртност со цел тоа да се рефлектира подобрувањето на долговечноста. Потоа, важен предизвик е ажурирањето на одредени параметри на системот, во насока на исполнување на целите кои биле поставени, односно изнаоѓање соодветни конкретни решенија со цел да се намали ризикот од постоењето на возрасни членови со акумулирани средства што се недоволни за соодветни пензиски приходи (поради недоволен број години на уплаќање придонес), бидејќи зголемувањето на опфатеноста на населението и зголемувањето на фреквенцијата и износите на уплатните придонеси, генерално, зависат од нивото на развој на земјата и од подобрувањата на пазарот на трудот, за што е потребно подолго време. Важен предизвик во фазата на деакумулација е изборот на пензиски производ

(програмирани повлекувања и анuitети). Системот треба да обезбеди избор од адекватни, транспарентни и конкурентни понуди кои ќе ги максимизираат приходите по пензионирањето, така што членот ќе направи оптимален избор што најдобро им одговара на неговите личните приоритети и на реалните очекувања. Вклучително, системот треба да обезбеди советување за пензионирање во насока на пристап до технички приспособени и симплифицирани услуги за институционални совети, без конфликт на интерес, со регулирани провизии, со цел членот полесно да го направи соодветниот избор. Друг предизвик е обезбедување можности за продуктивна конкуренција помеѓу типовите пензиски продукти и помеѓу понудувачите на пензии. Системите треба да им овозможат пристап на идните пензионери до информации за понудите од различни понудувачи на едноставен, стандардизиран и јасен начин и да дозволат ефективно учество на понудувачите во понудите, што би придонело кон намалување на провизиите, зголемување на конкуренцијата, минимизирање на трошоците за информирање и зголемување на транспарентноста, а со цел да се обезбедат повисоки пензии.

Индивидуално финансираните програми се карактеризираат со правото и слободата на избор на членовите, во сите фази на пензиското штедење – зачленување, акумулација и исплата. Токму затоа, континуирано се посветува големо внимание и на прашањето за пензиска едукација. Имено, поради реалокација на ризиците и на одговорностите помеѓу организаторите на пензиските шеми и членовите, сега, членовите носат поголем ризик и одлуките, кои ги носат, директно им влијаат на потенцијалните пензии. Оттука, треба да се поттикне свесноста на потенцијалните членови и на потенцијалните пензионери, за важноста на системот, воопшто, како и за нивната лична улога преку носењето на одлуките. Членовите треба да знаат како да го направат оптималниот избор, во согласност со своите очекувани потреби во иднина, со своето прифатливо ниво на ризик, како и во согласност со економската, финансиската и социјалната средина. Но, за жал, постои генерална согласност за ограничениот финансиска и пензиска култура на еден просечен член на пензиски систем, во контекст на зголемената индивидуална одговорност. Решението на овие прашања треба да биде долгорочно, да вклучува систематски напори од страна на сите надлежни и вклучени органи за подобрување на пензиската едукација и култура. Во таа насока, а особено по финансиската криза, голем број земји се насочија кон развивање национални стратегии за финансиска едукација, вклучително и за пензиска едукација и култура.

Во таа насока, исто така, и во минатата година, една од актуелните теми на Светска банка, ОЕЦД и ИОПС е и заштитата на потрошувачите на финансиските услуги, вклучувајќи и пензиска и финансиска едукација, воопшто. Заштитата на потрошувачите е важна и приоритетна цел на креаторите на политиката, бидејќи ги поддржува и им овозможува на корисниците да донесуваат добро информирани одлуки во однос на користењето на финансиските производи и услуги, но исто така, таа има и импликации врз здравиот развој на финансискиот сектор, финансиската инклузија и поширокиот економски раст.

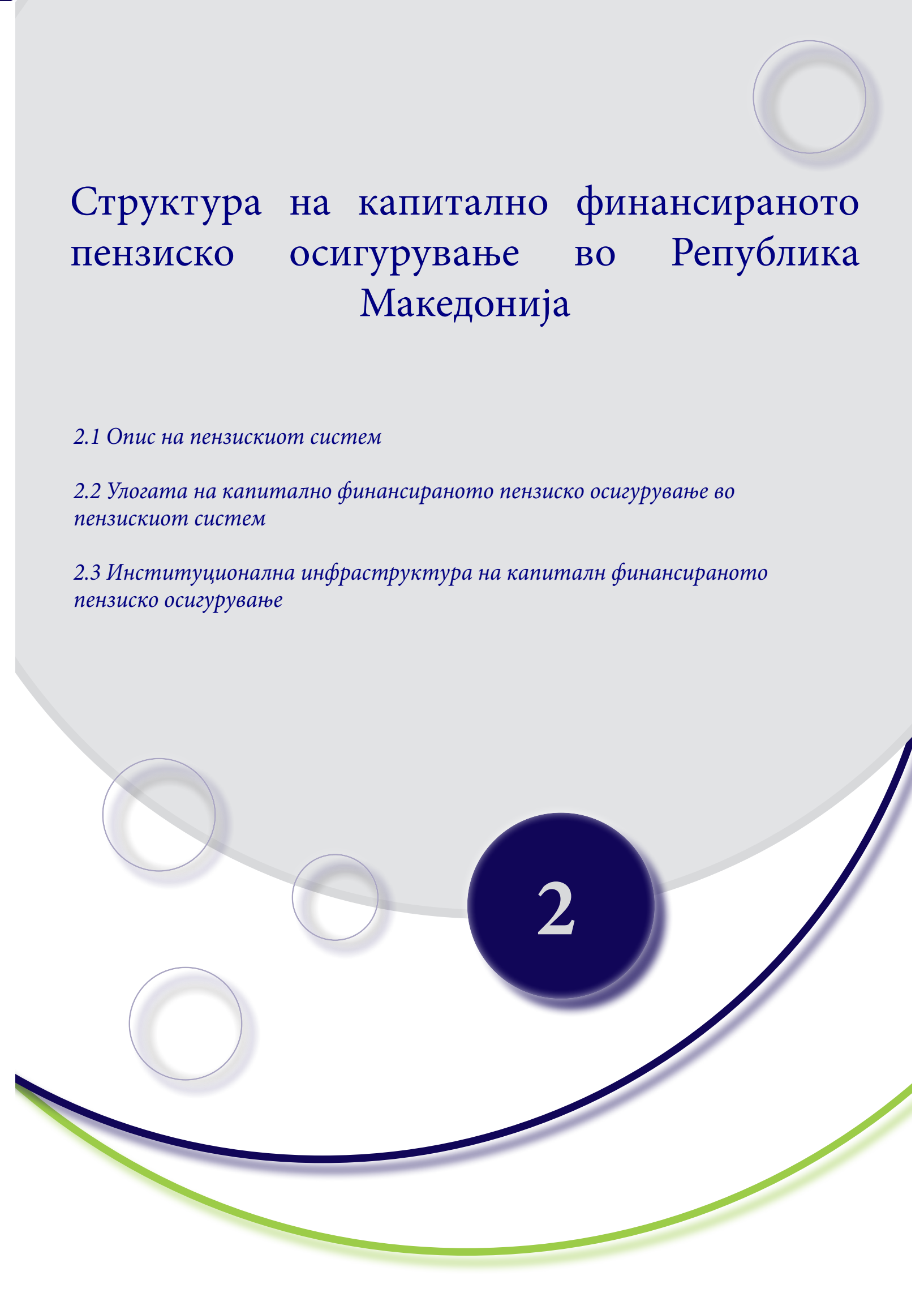
Глобалната финансиска криза во 2008 година влијаеше негативно на нивото на доверба во финансискиот систем, а истовремено, сведоци сме на континуираната трансформација на пензиските системи кон планови со покомплексни пензиски производи, што претставува дополнително отежнување при изборот за потрошувачите. Овие состојби ја потврдуваат и ја зајакнуваат потребата за понатамошни мерки на засилување на заштитата на потрошувачите. Обезбедувањето на ефективна заштита на членовите и на пензионираните членови (потрошувачите во пензиската индустрија), во полето на приватните пензии, е важна компонента на супервизијата и затоа супервизорите играат главна улога во промовирањето и во зајакнувањето на заштитата на потрошувачите. Ова е особено релевантно и важно во системите каде што приватните пензии се главниот извор на приход по пензионирањето и каде што осигурениците се соочуваат со големи можности за избор и за одлучување, во сите фази од пензиското штедење. Следствено, ИОПС, врз база на истражувања и анализи, дефинираше принципи, или добри практики, на супервизорски активности, на полето на заштитата на потрошувачите во пензиските системи, со цел да се зајакне заштитата на потрошувачите во полето на приватните пензии. Предложените добри практики на ИОПС се фокусираат на пет клучни области од принципите со високо ниво на Г20 кои се потенцирани како најрелевантни од супервизорска перспектива, а во насока на зајакнување на заштитата на потрошувачите во приватниот пензиски сектор – законската рамка и супервизорската надлежност, објавите и транспарентноста, финансиската едукација и свесноста, одговорното однесување на пензиските друштва и нивните овластени агенти, жалби и надоместувања на штетата. Во однос на законската рамка, искуствата од земјите покажуваат дека одредбите за заштита на потрошувачите можат да бидат опфатени во различни правни акти, како на пример, да бидат дел од пензиската регулатива, регулативата за финансиски услуги, да бидат опфатени во општ закон за заштита на потрошувачите или во посебен закон кој се однесува само на заштитата на финансиските потрошувачи, закони за супервизорски органи, трудовото право и др. Во однос на супервизорските надлежности како важни мерки за промоција на јавната доверба во пензискиот систем може да се потенцираат: поставување на правила, стандарди и насоки за пензиските друштва, потоа лиценцирање, регистрација или одобрување на пензиски друштва, агенти и посредници, прегледување на пензиските продукти и управувањето со истите, како и одобрување или забрана на пензиски продукти, соработка со другите јавни институции и надлежни органи итн. Регулаторите и супервизорите вложуваат постојани напори и во делот на објавувањето и транспарентноста, особено со цел да се обезбедат клучните информации за пензиите преку едноставен, споредлив и стандардизиран формат (документи со клучни информации (KID-Key information document), извештаи за пензиски надоместоци, електронски платформи за споредба на пензиски продукти, итн.), што овозможува подобро/по едноставно споредување и разбирање на идните права поврзани со пензиските надоместоци. Регулаторите посветуваат внимание и на проекциите поврзани со пензиските надоместоци, особено во системите со

дефинирани придонеси заради несигурноста на идните пензиски надоместоци и заради комплексноста на нивното продуцирање и презентирање на членовите, со оглед на фактот дека при проектирањето се користат голем број претпоставки за долг временски период (економски, финансиски и демографски). Супервизорите, исто така, иницираат и преземаат определни активности и во делот на финансиска едукација и свеснот, преку различни пристапи во образовните напори да се подобри разбирањето на материјата за пензии и тоа преку кампањи за јавно информирање и свесност, таргетирани програми за финансиска едукација за осигурениците и, генерално, за сите потрошувачи, како и процена на нивната ефективност и на ефикасноста. Голем акцент се става на одговорното однесување на пензиските друштва и нивните овластени агенти, преку донесување кодекси на однесување, процена на погодност и соодветност, особено на повисокото раководство, одобрување и следење на содржината на договорите или информациите пред склучување на договорите (помеѓу членовите и пензиските друштва) и стратегиите за маркетинг. Супервизорите посветуваат големо внимание и на постапувањето по жалбите и решавањето спорови како критична компонента на супервизорската рамка. Со оглед на тоа што, генерално, жалбите во врска со пензиите почетно се упатени до пензиските друштва заради надоместување штета, пензиските супервизори, во најголем број случаи, ги следат, а во некои земји тие се вклучени и во самата постапка за обработка на жалби.

Една од главните карактеристики на капитално финансираните пензиски системи и воопшто на приватните пензиски системи е правото на избор на пензиски фонд, потоа избор на портфолио, како и правото на портабилност на средствата, односно премин од еден во друг пензиски фонд. Правото на портабилност претставува дополнителен предизвик за пензиските друштва кои управуваат со пензиските средства во системите со дефинирани придонеси, затоа што пензиските друштва се соочуваат со ризикот од одливи на дел од пензиските средства пред остварување на право на исплата на пензиски надоместоци. Правото на премин помеѓу пензиски фондови или портфолија влијае врз алокацијата на средствата во долгорочни инвестиции. Истражувањата на нивото на годишни премини споредено со износите на краткорочни инвестиции, покажуваат дека зголемената фреквенција на премини помеѓу различни пензиски фондови и портфолија е поврзана со зголемено инвестирање на средствата во краткорочни и поликвидни средства. Притоа, портабилноста е резултат на конкуренцијата, пазарната структура, инвестициските совети, а понекогаш и на ниските резултати на инвестициски приноси за членовите. Неколку препораки за регулаторните тела поврзани со предизвиците за преносливоста на средствата се: користење на административни контроли за превенирање на преминување помеѓу пензиските фондови поради заблуда, обезбедување јасна споредба на перформансите и трошоците со цел поттикнување на членовите да се информираат пред да го направат изборот; внимателна супервизија и контрола на маркетингот, со цел да се избегнат премини базирани на погрешни совети;

контрола на финансиските стимулации за продажните агенти, со тоа што ќе се обезбеди советот за премин да биде во интерес на членот; итн.

Во време на експанзивен развој на технологијата и на нејзиното влијание во сите сегменти на живеењето, неизбежно е влијанието на развојот на технологијата и врз функционирањето на финансискиот сектор. Технологијата брзо го трансформира начинот на кој функционира финансискиот сектор, па следствено не е исклучок ниту пензискиот сектор, односно управувањето со пензиските средства и исплатата на пензиски надоместоци. Токму затоа, во фокусот на дискусиите, во 2017-тата година, беа и анализите за тоа, како се користи технологијата за да се подобрат дизајнот и „испораката“ на пензиите и како регулаторите ги поддржуваат и управуваат со овие промени. Финансиската технологија („FinTech“) и сродните технолошки достигнувања како што е технологијата за олеснување на регулаторните усогласувања („RegTech“), се карактеризираат со потенцијал да ги променат дизајнот и „испораката“ на приватни пензии. На светско ниво, веќе се користат иновативни апликации за финансиски услуги преку кои може да се подобрат начините на интеракција помеѓу членовите (корисниците) и пензиските друштва. Финансиската технологија, исто така, има огромен потенцијал да им овозможи на пензиските друштва поефективни интерни процеси и подобро управување со ризиците. Можностите кои ги нудат новите технологии претставуваат движечки промени во бизнис-моделите и во начините на кои финансиските производи се испорачани до потрошувачите. Технолошките промени водат кон зголемување на придобивките за потрошувачите преку намалени тошоци и зголемена достапност до можностите за штедење за пензија. Но технолошкиот развој во пензиската индустрија, исто така, креира ризици. Членовите со пониско ниво на едукација и со пониско ниво на примања може да бидат исклучени од технолошкиот напредок поради неможност за нивно приклучување кон новите методи на комуникација. Потоа, треба да се води грижа за заштитата и за сигурноста на податоците како и за прашања поврзани со заштитата на потрошувачи, а во врска со соодветноста на понудените услуги или производи. Токму затоа, додека регулаторите сакаат да ги промовираат иновативните идеи што може да бидат во корист на потрошувачите, тие, исто така, треба да пристапат со определено внимание, со цел да осигураат дека заштитата на потрошувачите не е занемарена. Во голем број земји, посветени се значајни ресурси на следењето на промените кои се поттикнати од технологијата со цел преку регулативата да се постигне рамнотежата што е адекватна и соодветна во оваа нова околина. Центрите за иновации се клучна компонента во поддршката за новите бизниси да разберат како постојната регулатива може да се примени на нивните идеи. Брзо се развиваат и механизмите за развој на регулатива која е во чекор со брзиот развој на иновациите како начин да се понуди флексибилност во начинот на кој новата регулатива се применува за бизнис-моделите. Како и да е, ова се само почетоци на ваквите програми и времето ќе покаже дали тие ќе бидат вистински ефективни во нивната цел да обезбедат соодветна заштита на потрошувачите без да се задушјуваат иновациите.

Структура на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Македонија

2.1 Опис на пензискиот систем

2.2 Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем

2.3 Институционална инфраструктура на капиталн финансираното пензиско осигурување

2.1 Опис на пензискиот систем

Македонскиот пензиски систем е дел од социјалното осигурување на Република Македонија (РМ) и ја има следната структура:

- Осигурување врз основа на генерациона солидарност (т.н. прв столб),
- Задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (т.н. втор столб),
- Доброволно капитално финансирано пензиско осигурување (т.н. трет столб)

Оваа структура е резултат на темелната реформа на пензискиот систем, која беше подготвувана повеќе години, а нејзината законска рамка е воспоставена во 2000-тата година. Постојат четири закони и голем број подзаконски акти, кои го уредуваат пензискиот систем во РМ. Тоа се: Законот за пензиското и инвалидското осигурување, Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување и поголем број подзаконски акти кои ја доразработуваат соодветната област.

Пензискиот систем во РМ има историја на долгогодишно постоење, голема опфатност на работната сила и обезбедување пензии за осигурените лица. Но социоекономските промени во РМ, на почетокот од 90-тите години, имаа влијание врз пензискиот систем, кој се соочи со финансиски тешкотии во своето работење. Тие беа предизвикани од неповолните движења во стопанството кои влијаеја врз намалување на бројот на активните осигуреници и на намалена наплата на придонеси, од една страна, и на зголемување на бројот на пензионерите, од друга страна. Трошоците за пензии бележеа континуиран раст.

Друг фактор што има силно влијание врз пензискиот систем, е демографскиот фактор. Имено, стареењето на населението, што е светски тренд, значи дека луѓето живеат сè подолго поради подобрите услови за живот и подобрите здравствени услуги, а едновременно се намалува бројот на новороденчиња, т.е. на млади лица. Како резултат на овој фактор, учеството на старите лица во вкупното население е сè поголемо.

Проекциите на Актуарската единица при Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија (Фондот на ПИОМ), покажуваат дека овој тренд ќе продолжи и во иднина. Како вообичаен индикатор за стареењето на населението се користи соодносот на старото население (на возраст над 65 години) со работоспособното население (на возраст од 18 до 64 години). На графиконот 2.1 е прикажан бројот на овие

две групи население и соодносот меѓу нив. Може да се забележи дека се очекува соодносот на овие две групи население да порасне, од сегашните 19,45%, на 49,74%, во 2060-тата година и да опаѓа до 42,28%, во 2080-тата година, што значи дека, на долг рок, околу една половина од населението над 18 години ќе биде старо население.

Графикон 2.1. Сооднос на старото население со работоспособното население

Извор: ФПИОМ – Извештај за пензискиот систем во Република Македонија со актуарски проекции (декември, 2015 година)

Ваквите демографски движења во пензискиот систем предизвикуваат појава на зголемен број пензионери и подолготрајно користење на пензијата, а намалување на бројот на осигуреници. Актуарските проекции, изработени при подготовката на реформата на пензискиот систем, покажаа дека може да се очекува овие фактори да имаат големо негативно влијание врз солвентноста на Фондот на ПИОМ, на долг рок, односно, без реформи, системот би функционирал со изразен дефицит што брзо и значително ќе се зголемува.

Со цел пресретнување на овие очекувани состојби, беше спроведена темелна реформа на пензиското и инвалидското осигурување во нашата држава, со која се воведо тристолбен пензиски систем, со комбиниран начин на финансирање на идните пензии и со диверзификација на демографските и економските ризици, со цел обезбедување сигурна пензија за сегашните и идни генерации пензионери и долгорочна финансиска стабилност на пензискиот систем.

Првиот столб се финансира на тековна основа (PAYG), што значи дека со придонесите од постојните осигуреници се исплаќаат пензиите на сегашните пензионери. Овој столб функционира на принципот на т.н. дефинирани пензии, односно преку него се обезбедуваат пензии според однапред утврдена формула за пресметка на пензијата. Од првиот столб се исплаќа дел од старосната пензија, инвалидска пензија, семејна пензија, како и најнизок износ на пензија.

Вториот и третиот столб претставуваат капитално финансирано пензиско осигурување во кое се врши капитализација на уплатените придонеси на име и за сметка на членот. Овие два столба функционираат на принципот на т.н. дефинирани придонеси, односно кај нив, однапред е определено нивото на придонес што се уплаќа, додека пензијата се утврдува отпосле, во зависност од акумулираниот износ. Од вториот столб се исплаќа дел од старосната пензија. Од третиот столб се обезбедува финансиска заштита/надоместок за време на старост, инвалидност и во случај на смрт на осигуреникот.

Со реформата на пензискиот систем и со воспоставувањето на повеќестолбен пензиски систем како комбиниран систем од јавно, тековно финансирано и од приватно, капитално финансирано пензиско осигурување

во РМ, се очекува да се обезбедат долгорочна стабилност на системот и сигурност во остварувањето на правата од пензиското и инвалидското осигурување, преку остварување долгорочни придобивки за индивидуалните лица кои учествуваат во пензискиот систем, за самиот пензиски систем, како и дополнителни ефекти врз економијата. Имено, од аспект на индивидуалните лица, се обезбедува поголема сигурност во остварувањето на пензијата која ќе се финансира од повеќе извори, така што се врши поделба на ризиците. Во исто време, со реформата се постигнуваат поголема транспарентност и информираност на членовите на пензиските фондови. Реформата треба да води кон воспоставување солвентен пензиски систем како и зголемување на заштедите и поттикнување на инвестирањето на населението и поттик на економскиот раст.

2.2 Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем

Капитално финансираното пензиско осигурување радикално се разликува од претходното, постојно, тековно финансирано пензиско осигурување и во поглед на третманот и евиденцијата на уплатените придонеси и во поглед на утврдувањето и исплатата на пензијата. Во ова осигурување, секој член има индивидуална сметка на која се евидентираат неговите средства и се обезбедуваат тесна поврзаност и зависност помеѓу обемот на платените придонеси и идните пензии што ќе ги остварува секое лице. Овој начин на осигурување е заснован врз принцип на акумулирање средства од придонеси на индивидуални сметки, кои понатаму се инвестираат и остварениот принос од инвестициите, намален за трошоците на работењето на системот, во целост се додава на средствата акумулирани на индивидуалните сметки. Идната пензија зависи од акумулираните средства на индивидуалната сметка и од очекуваното траење на животот при пензионирање, односно очекуваниот период на користење на пензијата. Значајно е да се истакне дека ова пензиско штедење е долгорочно штедење, во чиј тек се случува постепено, но континуирано зголемување на заштедите, поради што, на почетокот, додека осигуреникот е млад, заштедите се мали, но во иднина, кога осигуреникот ќе ја достигне возраста на пензионирање, заштедите стануваат значително поголеми.

Карактеристично за ова осигурување е тоа што средствата во него се приватно и конкурентно управувани, така што уплатените придонеси се инвестираат од страна на специјализирани лиценцирани пензиски друштва кои управуваат со пензиски фондови. На овој начин, се обезбедува економските цели да ја одредат инвестициската стратегија, создавајќи можност за максимирање на целокупниот принос во интерес на членовите. Диверзификацијата на ризиците на инвестициите (вклучувајќи ја и меѓународната диверзификација) е една од поважните карактеристики на овој систем.

Понатаму, важни обележја на капитално финансираното пензиско осигурување се правото на личен избор и иницијативата на индивидуалното лице. На сите вработени, пред 1 јануари 2003 година, им беше дадена можност да одлучат дали ќе се вклучат во вториот столб на пензискиот систем и да одберат во кој задолжителен пензиски фонд сакаат да членуваат, додека сите нововработени лица имаат можност да одберат задолжителен пензиски фонд по сопствен избор. Членувањето во доброволните пензиски фондови е по сопствен избор на индивидуалното лице или преку учество во професионална пензиска шема, финансирана од страна на работодавец, или од здружение на граѓани.

Преносливоста (портабилноста) на средствата е, исто така, значајно право во еден систем на капитално финансирано пензиско осигурување. Сите членови, на задолжителен или на доброволен пензиски фонд, имаат право на премин од еден во друг пензиски фонд, при што се пренесуваат и нивните заштедени средства. И во случај на учество во професионална пензиска шема, лицето има право, при премин кај друг осигурител, да ги пренесе заштедените средства или во друга професионална пензиска шема или на доброволна индивидуална сметка.

Капитално финансираното пензиско осигурување обезбедува висок степен на транспарентност, што претставува една од неговите најважни карактеристики и корисна новост во пензискиот систем. Друштвата имаат законска обврска, најмалку еднаш годишно, да ги информираат, во писмена форма, членовите и пензионираните членови на пензискиот фонд, за состојбата на средствата на нивните индивидуални сметки, со доставување на т.н. „зелен плик“, со извештај за пензиска заштеда. Зелениот плик, исто така, содржи податоци за инвестирањето на пензискиот фонд, за наплатените надоместоци и за остварениот принос на пензискиот фонд.

2.3 Институционална инфраструктура на капитално финансираното пензиско осигурување

Институции кои учествуваат во реформиранiot пензиски систем се:

- Министерство за труд и социјална политика – надлежно за креирање и водење на политиката на пензиското и инвалидското осигурување и за вршење надзор во спроведувањето на законитоста на ова осигурување.

- Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС) – регулаторна и супервизорска институција во капитално финансираното пензиско осигурување.

- Пензиско друштво – акционерско друштво основано од финансиски институции со голем капитал и искуство, чија единствена дејност е управување со средствата на пензиските фондови. Во реформиранiot пензиски систем има можност за основање на три вида друштва:

- о Друштво за управување со задолжителни пензиски фондови,

- о Друштво за управување со доброволни пензиски фондови,

- о Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови.

- Чувар на имотот на пензиски фонд – безбедно ги чува средствата на пензискиот фонд на посебна сметка, издвоени од средствата на друштвото.

- Управа за јавни приходи (УЈП) – врши централизирана наплата на придонесите и до Фондот на ПИОМ ги доставува вкупните придонеси за пензиско и инвалидско осигурување.

- Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија (ФПИОМ) – врши распределба на придонесите за пензиско осигурување меѓу првиот и вториот столб и врши пренос на придонесите и соодветните податоци за членовите, во избраните задолжителни пензиски фондови од вториот столб.

МАПАС е регулаторна и супервизорска институција која е основана со цел да ги штити интересите на членовите и на пензионираните членови на пензиските фондови, да ја јакне свеста на јавноста за карактеристиките на ова осигурување и да го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување. МАПАС иницира и донесува прописи и акти, издава дозволи за пензиски друштва и одобрува за управување со пензиски фондови, со право на повлекување, врши теренска и вонтеренска контрола на пензиските друштва, на пензиските фондови и на чуварите на имот, спроведува испити и регистрација на агенти, врши проактивна проверка на активностите на пензиските друштва итн. За својата работа одговара пред Собранието на Република Македонија. МАПАС наплатува надоместок од пензиските друштва, кој се пресметува како процент од придонесите уплатени во пензиските фондови.

За 2017-тата година, овој процент изнесуваше 0,8%. МАПАС е регулаторно тело што врши супервизија на вториот по големина сегмент од финансискиот систем, секторот пензиски фондови. Вкупните средства на задолжителните и доброволните пензиски фондови претставуваат околу 9,4% од БДП за 2017 година, со потенцијал за понатамошен раст.

Пензиско друштво е акционерско друштво што се основа и работи во согласност со Законот за трговски друштва и Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, или со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Пензиско друштво се основа врз основа на дозвола од МАПАС и управува со пензиски фонд врз основа на одобрение за управување со пензиски фонд. Друштво за управување со задолжителни пензиски фондови се основа и управува само со задолжителни пензиски фондови, друштво за управување со доброволни пензиски фондови се основа и управува само со доброволни пензиски фондови, а друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови се основа и управува со задолжителни и со доброволни пензиски фондови. Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови треба да има основна главнина во висина од најмалку 1,8 милиони евра во денарска противвредност според средниот курс на Народна банка на РМ, друштво за управување со задолжителни пензиски фондови треба да има основна главнина од најмалку 1,5 милиони евра и друштво за управување со доброволни пензиски фондови треба да има основна главнина од најмалку 0,5 милиони евра. Во случај на зголемување на средствата на задолжителниот и/или на доброволниот пензиски фонд со кој управува пензиското друштво, друштвото е должно да ја зголеми главнината во согласност со законските одредби. Единствена дејност на пензиското друштво е управување со пензиски фондови, нивно претставување пред трети лица и активности кои директно произлегуваат од вршењето на работата на управување со пензиски фондови. Основни одговорности и активности на пензиското друштво се: зачленување, управување со средства, управување со ризици и контролни механизми за ублажување на ризиците, администрација и водење евиденција, почитување на законските и подзаконските акти, редовно известување на членовите, на јавноста и на МАПАС, исплата на програмирани повлекувања на пензионираните членови, итн. Пензиското друштво работи во согласност со правилата за добро корпоративно управување на друштвото и има фидуцијарна должност да работи единствено во корист на интересите на членовите и на пензионираните членови на пензискиот фонд со кој управува, која треба да ја спроведува со примена на високи стандарди на етика и интегритет и без конфликт на интереси. За вршење на овие функции, пензиските друштва, во согласност со закон, наплатуваат три вида надоместок. (Повеќе детали за надоместоците има во поглавјата 5.6 и 6.7.).

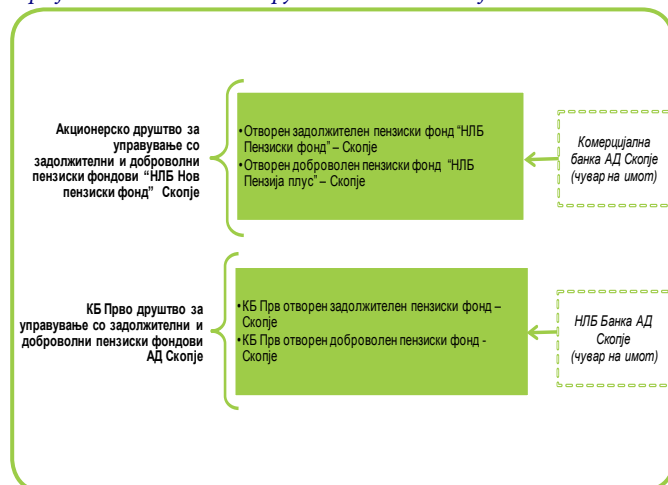
Пензиски фонд (задолжителен или доброволен) претставува отворен инвестициски фонд, што се основа и работи во согласност со Законот за инвестициски фондови, доколку со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, или со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, поинаку не е уредено. Задолжителниот пензиски фонд го сочинуваат придонесите и средствата на членовите, средствата на пензионираниите членови и приносите од инвестираните придонеси и средства, намалени за надоместоците што се наплатуваат од задолжителниот пензиски фонд. Доброволниот пензиски фонд го сочинуваат доброволните придонеси, уплатени во име и за сметка на членовите, средствата на членовите, средствата на пензионираниите членови и приносите од инвестираните придонеси и средства, намалени за надоместоците што се наплатуваат од доброволниот пензиски фонд. Сопственици на пензискиот фонд се неговите членови и пензионирани членови, а нивните поединечни сопственички права се определени од износот на средствата на нивните сметки. Средствата на пензискиот фонд не можат да бидат предмет на побарувања, ниту врз тие средства може да биде спроведено извршување од страна на, или од името на, доверителите на пензиското друштво што управува со тој пензиски фонд.

Во 2005-тата година, МАПАС, по пат на меѓународен јавен тендер, издаде две дозволи за основање друштва, со што беа основани две друштва за управување со пензиски фондови, а во 2009 година, МАПАС, на постојните две друштва за управување со задолжителни пензиски фондови, им издаде дозволи за вршење дејност – управување со доброволен пензиски фонд и одобренија за управување со доброволен пензиски фонд. Денес, во РМ, постојат две пензиски друштва кои управуваат со по еден задолжителен и со по еден доброволен пензиски фонд³ како што е прикажано на графикон 2.2.

Во извештајниот период, од почетокот на работењето на системот, заклучно со 31.12.2017 година, двете пензиски друштва имаа комбинација на домашни (49% учество) и странски (51% учество) акционери како што е прикажано на графикон 2.3⁴.

Средствата на пензискиот фонд се целосно одвоени од средствата на друштвото што управува со тој фонд и се чуваат кај банка - чувар на имот. Оваа сегрегација на средствата е од исклучителна важност со цел да се постигнат висок степен на сигурност на средствата и дополнителна контрола на трансакциите со средствата

Графикон 2.2. Пензиски друштва и пензиски фондови во Р.М.

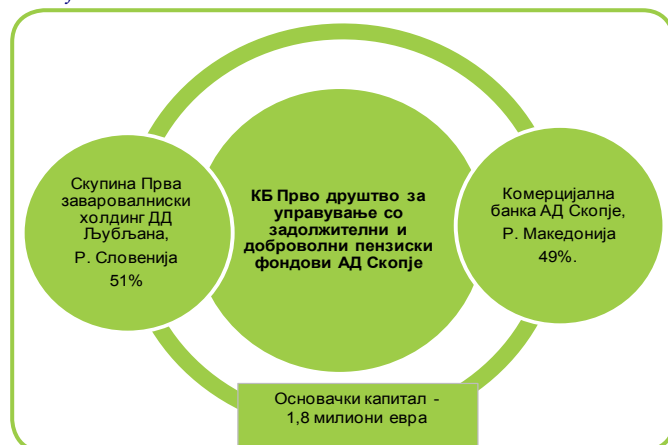

на пензискиот фонд. Функцијата – чувар на имот, и за задолжителните и за доброволните пензиски фондови, ја вршат деловни банки кои ги исполнуваат законските услови и со кои друштвото има склучено договори за чување на имотот на пензиските фондови. Двете пензиски друштва имаат избрано чувар на имот за двата пензиски фонда со кои тие управуваат, како што е прикажано на графикон 2.2. За својата функција на чување на имотот на задолжителните и доброволните пензиски фондови, чуварите на имот наплатуваат надоместок од пензиските друштва. Надоместоците се пресметуваат како процент од средствата на пензиските фондови, во зависност од големината на средствата, во согласност со склучените договори за чување на имот на пензиските фондови. Во табела 1.1 е даден преглед на надоместоците што ги наплаќаат чуварите на имот од пензиските друштва во 2017-тата година.

³Во понатамошниот текст, за имињата на пензиските друштва, на задолжителните и доброволните пензиски фондови, ќе се користат следните кратенки: НЛБ за Акционерско друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови „НЛБ Нов пензиски фонд“ – Скопје, КБ Прво за КБ Прво друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови АД Скопје, НЛБз за Отворен задолжителен пензиски фонд – „НЛБ Пензиски фонд“ Скопје, КБПз за КБ Прв отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје, НЛБд за Отворен доброволен пензиски фонд „НЛБ Пензија плус“ Скопје и КБПд за КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд – Скопје.

⁴ Од март 2018 година, акционер на Акционерско друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови „НЛБ Нов пензиски фонд“ – Скопје е Позаваровалница Сава д.д., Република Словенија, која учествува со 100% во главнината на друштвото.

Графикон 2.3. Акционери на пензиските друштва во Република Македонија.

Табела 1.1 Надоместоци кои ги наплаќаат чуварите на имот од пензиските друштва за чување на имот на пензиските фондови

За задолжителни пензиски фондови	Износ (на годишно ниво)	За вредност на средствата (во милиони евра)	Датум на промена
НЛБ банка АД Скопје како чувар на имот на КБПз	0,081%	до 100	2 јули 2015 г.
	0,076%	над 100 до 200	
	0,070%	над 200 до 300	
	0,066%	над 300 до 400	
	0,059%	над 400 до 500	
	0,055%	над 500 до 600	
	0,053%	над 600 до 700	
	0,046%	над 700 до 800	
	0,040%	над 800 до 900	
	0,035%	над 900 до 1000	
	0,033%	над 1000	
Комерцијална банка АД Скопје како чувар на имот на НЛБз	0,092%	до 100	12 јули 2015 г.
	0,087%	над 100 до 200	
	0,077%	над 200 до 300	
	0,070%	над 300 до 400	
	0,064%	над 400 до 500	
	0,060%	над 500 до 600	
	0,053%	над 600 до 700	
	0,046%	над 700 до 800	
За доброволни пензиски фондови	0,042%	над 800 до 900	Датум на промена
	0,034%	над 900	
НЛБ банка АД Скопје како чувар на имот на КБПд	0,25%	до 50	21 декември 2009 г.
	0,20%	над 50	
Комерцијална банка АД Скопје како чувар на имот на НЛБд	0,25%	до 50	15 јули 2009 г.
	0,20%	над 50	

Измени и дополнувања на законските
и подзаконските акти кои го уредуваат
капитално финансираното пензиско
осигурување

3

Во текот на 2017-тата година, Советот на експерти на МАПАС донесе 4 правилници, односно измени на правилници, кои се однесуваат на задолжителното и/или на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување и тоа:

1. Правилник за измена на Правилникот за формата и содржината на финансиските извештаи на пензиско друштво („Службен весник на Република Македонија“ бр.138/2017 од 2.10.2017 г.);

2. Правилник за измена и дополнување на Правилникот за начинот на известување на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување од страна на пензиско друштво („Службен весник на Република Македонија“ бр.176/2017 од 4.12.2017 г.);

3. Правилник за измена и дополнување на Правилникот за членство во задолжителен пензиски фонд („Службен весник на Република Македонија“ бр.188/2017 од 21.12.2017 г.) и

4. Правилник за измена на Правилникот за начинот на членство во доброволен пензиски фонд („Службен весник на Република Македонија“ бр.188/2017 од 21.12.2017 г.).

Измените на правилниците беа извршени заради прецизирање на одредени постапки. Со измените на правилниците кои се однесуваат на членство во задолжителен и доброволен пензиски фонд се надградува начинот на ажурирање личен податок на член во регистарот на членови на задолжителен пензиски фонд и во евиденцијата на членови на доброволен пензиски

фонд и се поедноставува процедурата за идентификација на подносителот на барањето за ажурирање податоци. Со измената на Правилникот за начинот на известување на Агенцијата од страна на пензиско друштво, се доуредува и се поедноставува начинот на доставувањето на податоците од член 96 од Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување и од член 116 од Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, поточно се олеснува начинот на доставување, така што определен број документи треба да се доставуваат по електронска пошта. Со измената на Правилникот за формата и содржината на финансиските извештаи на пензиско друштво, се прецизираат роковите за објава на неревидираните годишни финансиски извештаи, ревидираните финансиски извештаи и извадокот од ревидираните финансиски извештаи. Исто така, се менува образецот за биланс на успех во делот на расходи за надоместокот за чуварот на имот, како и надоместоците кон другите институции (МАПАС и Фондот на ПИОМ), заради усогласување со практиката.

Во текот на 2017-тата година, МАПАС ги ажурираше постојните и изготви нови, и ги донесе и следните упатства:

1. Техничко упатство за доставување на извештаи од Чуварот на имот на пензиските фондови до Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (јуни 2017 г.) и

2. Техничко упатство за дефинирање на формати на податоци и размена на датотеки во доброволно капитално финансирано пензиско осигурување (јуни 2017 г.).

Податоци за финансиското работење на пензиските друштва

4.1 Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2017 г.

4.2 Финансиски резултат на пензиските друштва

*4.3 Главнина, основна главнина и сопствени
средства на пензиските друштва*

4.4 Индикатори

4.1 Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2017 г.

Пензиските друштва за своето финансиско работење изготвуваат финансиски извештаи, во согласност со Законот за трговски друштва, со Правилникот за формата и содржината на финансиските извештаи на пензиското друштво и со Правилникот за водење сметководство и важечките меѓународни сметководствени стандарди. Податоците, врз основа на кои се правени анализите во оваа глава, се од неревидираните годишни финансиски извештаи на двете пензиски друштва, заклучно со 31.12.2017 година.

За вршење на единствената дејност – управување со средствата на пензиски фондови, пензиските друштва се финансираат преку законски утврдени надоместоци, односно наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства на пензиските фондови и надоместок за премин. Исто така, пензиските друштва имаат и финансиски приходи како резултат на вложување на слободните парични средства во депозити и хартии од вредност, кои се дозволени во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Приходите на двете пензиски друштва за 2017-тата година се дадени во табела 4.1.

Табела 4.1. Приходи на пензиските друштва за 2017 г.

(во денари)

Основ	НЛБ		КБ Прво	
Приходи од управување со задолжителниот пензиски фонд				
Надоместок од придонеси	82.329.804	38,44%	91.121.657	37,17%
Надоместок од средства	102.939.117	48,06%	117.993.457	48,13%
Надоместок од премин	0	0,00%	924	0,00%
Вкупно приходи од управување со задолжителниот пензиски фонд	185.268.921	86,50%	209.116.038	85,29%
Приходи од управување со доброволниот пензиски фонд				
Надоместок од придонеси	3.177.858	1,48%	3.603.260	1,47%
Надоместок од средства	6.241.128	2,91%	5.519.241	2,25%
Надоместок од премин	0	0,00%	0	0,00%
Вкупно приходи од управување со доброволниот пензиски фонд	9.418.986	4,40%	9.122.501	3,72%
Финансиски приходи	18.058.697	8,43%	26.316.614	10,73%
Останати приходи на друштвото	1.432.266	0,67%	616.418	0,25%
Вкупно приходи	214.178.870	100,00%	245.171.571	100,00%

Табела 4.2. Трошоци на пензиските друштва за 2017 г.*

Основ	НЛБ		КБ Прво	
Трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд				
Трошоци за агенти на друштвото	546.263	0,43%	441.824	0,37%
Трошоци за маркетинг	9.214.610	7,26%	8.131.821	6,78%
Трошоци за трансакции	6.454	0,01%	94.046	0,08%
Трошоци за МАПАС	23.967.714	18,87%	26.497.928	22,10%
Трошоци за чувар на имот	16.491.032	12,99%	16.620.924	13,87%
Останати трошоци од управување со фондот	1.169.048	0,92%	1.155.566	0,96%
Вкупно трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд	51.395.121	40,47%	52.942.109	44,16%

Трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд				
Трошоци за агенти на друштвото	2.031.607	1,60%	51.032	0,04%
Трошоци за маркетинг	795.011	0,63%	1.057.869	0,88%
Трошоци за трансакции	6.454	0,01%	597.393	0,50%
Трошоци за МАПАС	1.039.768	0,82%	1.117.357	0,93%
Трошоци за чувар на имот	1.306.368	1,03%	1.538.533	1,28%
Останати трошоци од управување со фондот	55.758	0,04%	75.218	0,06%
Вкупно трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд	5.234.966	4,12%	4.437.402	3,70%
Трошоци од управување со друштвото				
Плати и надоместоци за вработените	46.129.914	36,33%	34.004.579	28,37%
Трошоци за услуги	12.840.136	10,11%	7.258.264	6,05%
Трошоци за сировини и други материјали	1.153.938	0,91%	1.354.793	1,13%
Амортизација	1.914.275	1,51%	2.679.622	2,24%
Финансиски расходи	3.063.170	2,41%	9.095.686	7,59%
Останати трошоци од работењето	5.068.419	3,99%	8.102.233	6,76%
Резервирања за трошоци и ризици	189.756	0,15%	0	0,00%
Вкупно трошоци од управување со друштвото	70.359.608	55,41%	62.495.177	52,13%
Вкупно трошоци	126.989.695	100,00%	119.874.688	100,00%

* За трошоците, податоците кои не можат да се одделат, по задолжителен и доброволен пензиски фонд, пензиското друштво како пондер за одделување го употребува бројот на членови во задолжителниот односно во доброволниот пензиски фонд..

При вршење на нивната единствена дејност, пензиските друштва имаат трошоци, генерално, за управување со средствата на пензиските фондови, за процена на средствата, зачленување, водење сметки на членовите и за известување на членовите како и за плаќање на надоместоците за МАПАС и за чуварот на имот и за покривање трошоци поврзани со работењето на пензиските друштва. Трошоците на пензиските друштва се поделени во три групи: трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд, трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд и трошоци од управување со друштвото. Трошоците на двете пензиски друштва, во 2017 година, се прикажани во табела 4.2.

Во рамките на приходната страна и кај двете пензиски друштва се забележува пораст на вкупните приходи во однос на 2016-тата година и тоа од околу 6% кај НЛБ и 9% кај КБ Прво. Притоа, најголем дел од приходите на пензиските друштва, во 2017-тата година, потекнува од надоместоците од средства од задолжителните и од доброволните пензиски фондови (околу 51% кај НЛБ и 50% кај КБ Прво), по што следи надоместокот од придонеси во задолжителните и во доброволните пензиски фондови (околу 40% и кај НЛБ и 39% кај КБ Прво). Во однос на претходната година, процентното учество на приходите од надоместоците од придонеси, во вкупните приходи, се намалило и тоа за околу два процентни поени кај НЛБ и за околу три процентни поени кај КБ Прво, додека пак, процентното учество

на приходите од надоместокот од средства кај НЛБ се зголемило за еден процентен поен, додека кај КБ Прво останува на приближно исто ниво. Во однос на 2016-тата година, процентното учество на финансиските приходи кај НЛБ се зголемило за еден процентен поен, додека кај КБ Прво се зголемило за околу три процентни поени. Процентното учество на останатите приходи на друштвата останува на приближно исто ниво во однос на претходната година и кај двете пензиски друштва.

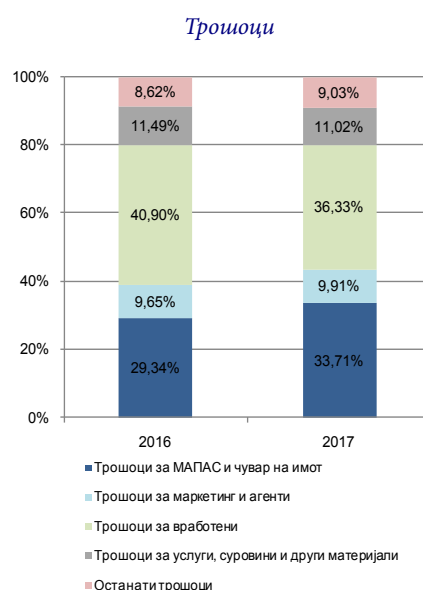
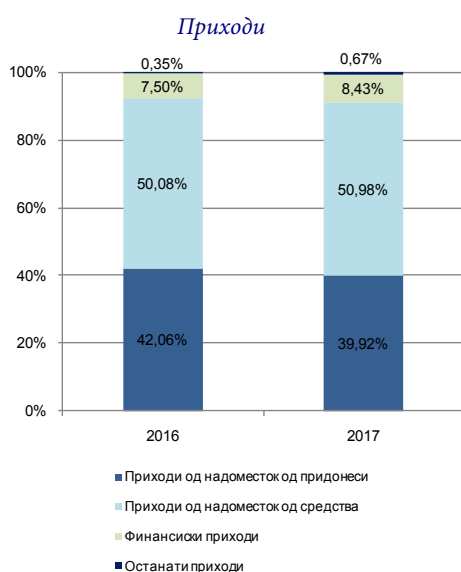
Во рамките на расходната страна и кај двете пензиски друштва се забележува намалување на вкупните трошоци во однос на 2016-тата година и тоа од околу 2% кај НЛБ и околу 5% кај КБ Прво. Притоа, најголеми трошоци пензиските друштва имаат за работењето на друштвото (околу 55% кај НЛБ и 52% кај КБ Прво), во кои најголеми се трошоците за плати и надоместоци за вработените, по што следат трошоците за услуги и останатите трошоци од работењето кај НЛБ, односно финансиски расходи, останатите трошоци од работењето и трошоци за услуги кај КБ Прво. Во споредба со претходната година, процентното учество на платите во вкупните трошоци бележи намалување кај НЛБ од околу пет процентни поени, додека кај КБ Прво останува на приближно исто ниво. Во текот на 2017-тата година, учеството на останатите трошоци на друштвата, во вкупните трошоци, во однос на претходната година, кај НЛБ останува на приближно исто ниво, додека кај КБ Прво бележи намалување за околу четири процентни поени.

Другиот дел од трошоците се однесува на трошоците за управување со пензиските фондови (околу 45% кај НЛБ и 48% кај КБ Прво). Притоа, трошоците за маркетинг и агенти изнесуваат околу 10% од вкупните трошоци кај НЛБ и околу 8% од вкупните трошоци кај КБ Прво, што во споредба со претходната година значи дека кај НЛБ останале на приближно исто ниво, додека кај КБ Прво има мало намалување на учеството на овие трошоци. Околу 34% од трошоците кај НЛБ и 38% од трошоците кај КБ Прво, се однесуваат на надоместоците за МАПАС и за чуварите на имот. Притоа, околу 14% од трошоците кај НЛБ и околу 15% од трошоците кај КБ Прво се однесуваат на надоместоците за чуварите на имот, при што нивното

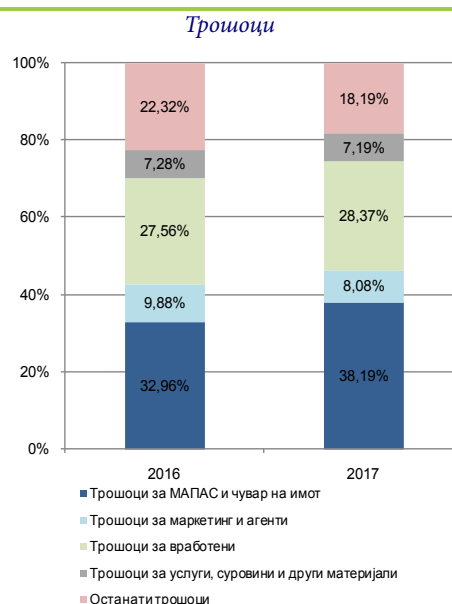
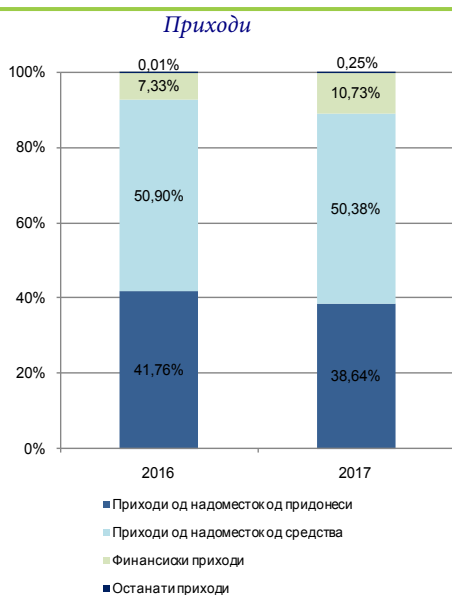
процентно учество, во споредба со 2016-тата година, се зголемило за два процентни поени и кај двете пензиски друштва. Во однос на апсолутните износи на трошоците за чуварите на имот, се забележува раст од околу 17% кај НЛБ и околу 12% кај КБ Прво, во однос на 2016-тата година. Исто така, во однос на трошоците, поврзани со надоместоците за чуварите на имот, се забележува тренд на раст, бидејќи тие се пресметуваат како процент од средствата на пензиските фондови. Растот на вкупните трошоци поврзани со надоместоците за чуварите на имот, кај двете пензиски друштва, од 2010-тата година до 2016-тата година, во просек, изнесува 25% годишно, а во 2017-тата година изнесува 15%.

Графикон 4.1. Структура на приходи и трошоци по друштво, за 2016 и за 2017 г.

НЛБ

КБ Прво

4.2 Финансиски резултат на пензиските друштва

Двете пензиски друштва, и во 2017 година, остварија позитивен финансиски резултат. Подетални податоци за финансискиот резултат на пензиските друштва се прикажани во табела 4.3.

Двете пензиски друштва ја завршија 2017-тата година со нето-добивка (добивка по оданочување). КБ Прво има остварено поголема нето-добивка од НЛБ, што најмногу се должи на фактот дека КБ Прво има остварено повисоки приходи, а воедно има и помалку трошоци од НЛБ, за

2017-тата година. И двете пензиски друштва, во 2017-тата година, бележат пораст на нето-добивката и тоа, НЛБ за 21% и КБ Прво за 26%, во споредба со нето-добивката остварена во 2016-тата година. Исто така, двете пензиски друштва остварија вкупна сеопфатна добивка и тоа, НЛБ во износ од околу 83 милиони денари и КБ Прво, во износ од околу 112,5 милиони денари. Акумулираната добивка (заклучно со 31.12.2017 година) на НЛБ изнесува околу 223 милиони денари и на КБ Прво изнесува околу 228 милиони денари.

Табела 4.3. Финансиски резултат на пензиските друштва за 2017 г.

(во денари)

Опис*	НЛБ	КБ Прво
Добивка (за 2017 г.)	87.189.175	125.296.883
Добивка по оданочување (за 2017 г.)	78.305.796	112.506.230
Вонредни расходи	0	0
Нето добивка (за 2017 г.)	78.305.796	112.506.230
Друга сеопфатна добивка**	4.680.000	0
Вкупна сеопфатна добивка***	82.985.796	112.506.230
Акумулирана добивка (заклучно со 31.12.2017 г.)	223.202.322	228.103.701

*Податоците за друга сеопфатна добивка и за вкупна сеопфатна добивка се од Ревидираните финансиски извештаи на пензиските друштва за 2017 година.

**Податокот за друга сеопфатна добивка вклучува неостварени добивки или загуби кои не се прикажани во билансот на успех.

***Податокот за вкупна сеопфатна добивка ги вклучува нето добивката и другата сеопфатна добивка.

4.3 Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва

Од големо значење за системот и за членовите е пензиските друштва да бидат силни и стабилни институции и да имаат адекватна основна главнина. Двете постојни пензиски друштва треба да имаат основна главнина во висина од најмалку 1,8 милиони евра, во денарска противвредност, според средниот курс на Народна банка на РМ. Во случај на зголемување на средствата на задолжителниот и/или на доброволниот пензиски фонд, со кој управува пензиското друштво, друштвото е должно да ја зголеми главнината, во согласност со законските одредби.

Основната главнина на пензиското друштво се уплатува само во парични средства. Со цел да се зголеми финансиската сила на пензиските друштва, не се

дозволува основната главнина да потекнува од заеми и кредити и не може да биде оптоварена на било кој начин. Основната главнина на друштвото мора да потекнува од законски извори и да биде оданочена во согласност со прописите на РМ и со прописите на земјата во која секој странски акционер е основан како правно лице.

Друштвото е должно, во секое време, да го одржува износот на главнината, но не помалку од една половина од износот на основната главнина. Друштвото е должно, во секое време, да одржува сопствени средства, во износ не помал од една половина од износот на основната главнина.

Табела 4.4. Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва

(во денари)

Опис	НЛБ	КБ Прво
Главнина и резерви	454.590.368	473.160.759
Основна главнина	130.001.478	110.459.024
Вишок главнина над законски утврден минимум	27,44%	12,97%
Сопствени средства*	411.506.491	433.498.834
Вишок (excess) сопствени средства над законскиот минимум**	130,73%	107,01%

* Сопствени средства се пресметуваат во согласност со Правилник за методологијата за пресметка на сопствените средства на пензиско друштво.

** Во согласност со законската обврска, НЛБ, од мај 2017 година, е должно да одржува зголемена главнина во однос на основната главнина, т.е. главнина во износ од 5,8 милиони евра во денарска противвредност, поради тоа што висината на средствата на задолжителниот и на доброволниот пензиски фонд, со кои управува, ја надмина висината од 400 милиони евра. Додека, пак, КБ Прво, од декември 2017 година, е должно да одржува зголемена главнина во однос на основната главнина, т.е. главнина во износ од 6,8 милиони евра во денарска противвредност, поради тоа што висината на средствата на задолжителниот и на доброволниот пензиски фонд, со кои управува, ја надмина висината од 500 милиони евра.

4.4 Индикатори

При анализа на финансиските податоци на пензиските друштва, од значење е движењето на одделни индикатори по член како и коефициентот за ефикасност. Во табела 4.5 се прикажани поважните индикатори по член и коефициентот за ефикасност на двете пензиски друштва за 2017-тата година.

Од анализата на индикаторите за приходи и расходи по член, може да се забележи дека просечните приходи по член, кај КБ Прво, се поголеми за околу 35 денари, додека просечните расходи по член се поголеми кај НЛБ, за околу 80 денари. Во споредба со 2016-тата година, просечните приходи по член кај НЛБ се намалиле за 1%, додека кај КБ Прво се зголемиле за околу 2%. Потоа, во споредба со 2016-тата година, просечните расходи по член и кај двете друштва бележат намалување (8% кај НЛБ и 11% кај КБ Прво). Притоа, кај двете друштва има

пораст на добивката по член во однос на 2016-тата година и тоа, 12% кај НЛБ и 18% кај КБ Прво. Исто така, се забележува дека коефициентот за ефикасност кај двете друштва покажува намалување во однос на 2016-тата година и тоа, околу 8% кај НЛБ и околу 12% кај КБ Прво.

На графикон 4.2 е прикажано движењето на индикаторите за профитабилност ROA (нето-добивка/вкупно средства) и ROE (нето-добивка/капитал), споредбено за двете пензиски друштва, за период од 2006-тата до 2017-тата година.

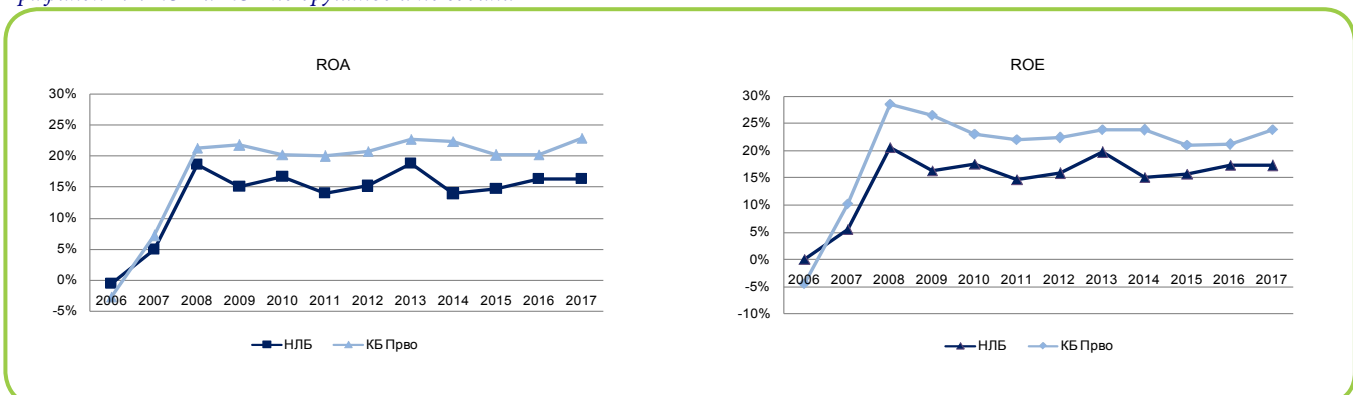
Може да се забележи дека, во 2017-тата година, КБ Прво има повисоки стапки на поврат на средствата и на капиталот, во однос на 2016-тата година, додека кај НЛБ, стапките на поврат на средствата и на капиталот се речиси на исто ниво како во 2016-тата година.

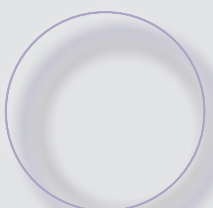
Табела 4.5. Индикатори

(во денари)

Опис	НЛБ	КБ Прво
Индикатори за приходи и расходи по член		
Просечни приходи по член	936,53	971,47
Просечни расходи по член	555,28	474,99
Добивка по член	381,25	496,48
Индикатори за ефикасност		
Коефициент за ефикасност (вкупно трошоци / вкупно приходи)	59,29%	48,89%

Графикон 4.2. ROA и ROE по друштво и по години

Информации за задолжителните пензиски фондови

5.1 Членство во задолжителните пензиски фондови

5.2 Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд

5.3 Придонеси во задолжителните пензиски фондови

5.4 Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови

5.5 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови

5.6 Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови

5.7 Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување

5.1 Членство во задолжителните пензиски фондови

Еден осигуреник може да стекне членство во задолжителен пензиски фонд на два начина:

1) со потпишување на договор за членство во задолжителен пензиски фонд и со регистрација во Регистарот на членови кој го води МАПАС,

2) со распределба во задолжителен пензиски фонд по случаен избор, од страна на МАПАС, во соработка со Фондот на ПИОМ, во случај кога осигуреникот, кој е должен да стане член на задолжителен пензиски фонд, не потпишал договор за членство во периодот за избор на задолжителен пензиски фонд и со регистрација во Регистарот на членови што го води МАПАС.

Постојат две глобални категории на осигуреници за зачленување во вториот столб:

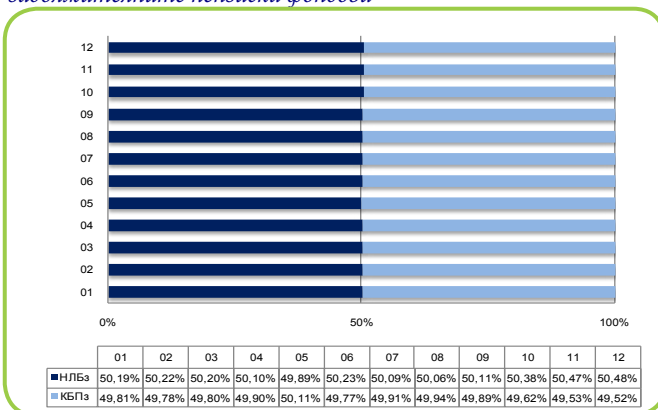
- Задолжителни членови – осигурениците кои се вработиле, односно пристапиле во задолжително пензиско и инвалидско осигурување, првпат, по 1 јануари 2003 година,
- Доброволни членови – осигурениците кои се вработиле првпат, пред 1 јануари 2003 година.

Осигурениците кои припаѓаат во главата VII – „Стекнување и остварување на правата на определени категории осигуреници под посебни услови од Законот за пензиското и инвалидското осигурување“ (вработени со бенефициран стаж во МВР, казнено-поправни домови, АРМ и слично) и индивидуалните земјоделци, не можат да бидат членови на вториот столб. По исклучок, доколку лицата, кои припаѓале на горенаведените категории, го променат статусот на осигуреник од глава VII, или статусот на индивидуален земјоделец, може, во рок од една година од промената, да се зачленат во вториот столб, по сопствен избор. Исто така, лицата кои веќе се вклучиле во вториот столб, а потоа го менуваат статусот и стануваат припадници на горенаведените категории, имаат право да се вратат во едностолбниот систем, во рок од една година од промената на статусот.

Зачленувањето во вториот столб започна на 20 септември 2005 година. Доброволните членови можеа својот избор да го направат до 31 декември 2005 година. Задолжителните членови се должни да се зачленат во задолжителен пензиски фонд во рок од три месеци, сметано од датумот на првото вработување. МАПАС, односно Фондот на ПИОМ, времено ги распределува овие осигуреници во задолжителни пензиски фондови, по случаен избор, од моментот на нивното вработување, со цел нивните средства да се инвестираат веднаш по вработувањето. Доколку во законскиот рок не потпишат договор за членство со ниту едно друштво, овие осигуреници остануваат членови на задолжителниот пензиски фонд во кој претходно биле времено распределени.

Пондерот, според кој се врши времена распределба на осигурениците во задолжителни пензиски фондови по случаен избор, се утврдува од страна на МАПАС за секој задолжителен пензиски фонд, на првиот работен ден од секој месец. Пондерот зависи од вредноста на надоместокот од придонеси што го наплаќа пензиското друштво и од приносот во номинален износ што го остварил пензискиот фонд, при што поголемо влијание има приносот (70%) во однос на надоместокот од придонеси (30%)⁵. Пондерите што се користени за распределба на осигурениците во задолжителните пензиски фондови, во текот на 2017-тата година, се прикажани на графикон 5.1.

Графикон 5.1. Пондер за распределба на членови во задолжителните пензиски фондови

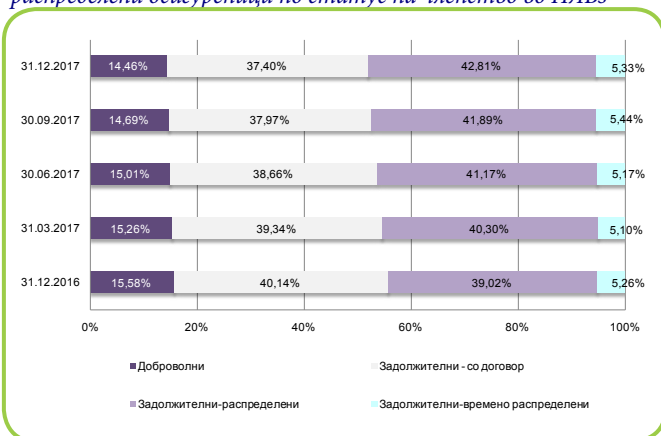
Како во претходните години така и во текот на 2017-тата година, бројот на распределени членови помеѓу двата задолжителни пензиски фонда е приближно ист, затоа што вредноста на двата пондера се движи околу 50% (вредноста на пондерот на НЛБз е малку повисока во однос на вредноста на пондерот на КПЗ, во текот на цела 2017 година, со исклучок на месец мај). И покрај тоа што висината на надоместокот од придонеси, во 2017-тата година, се намали, имајќи го предвид фактот дека и двете друштва наплатуваа надоместок од придонеси во иста висина и фактот дека остварениот принос во номинален износ, кај двата пензиски фонда, не се разликуваше многу, пондерите во 2017-тата година имаа приближно иста вредност.

⁵Формулата за пресметка на пондер е пропишана во Правилник за членство во задолжителен пензиски фонд.

Вкупниот број членови и времено распределени осигуреници во задолжителните пензиски фондови, заклучно со 31 декември 2017 година, изнесува 457.266, што значи зголемување на бројот на членовите на вториот столб за 30.241, или за околу 7%, во споредба со 2016-тата година. Ова значи дека околу 79% од вкупниот број осигуреници во Фондот на ПИОМ се членови на двостолбниот пензиски систем. Распределбата на членови и времено распределени осигуреници меѓу пензиските фондови, во 2017-тата година, остана приближно иста како и во минатата година, односно од вкупниот број членови и времено распределени осигуреници по задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2017 година, 52% се во КБПз, додека 48% се во НЛБз.

Графикон 5.2. Структура на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство во НЛБз

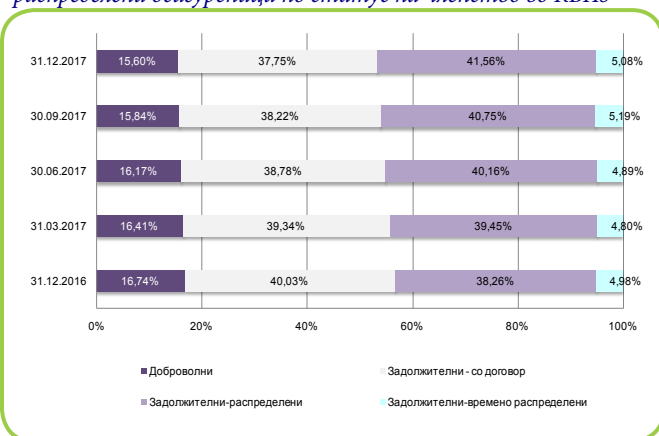
Од вкупниот број членови на вториот столб, 68.848 или 15% се доброволни членови, додека 388.418 или 85% се задолжителни членови. Од вкупниот број задолжителни членови, 171.846 членови потпишале договор за членство, 192.784 не потпишале договор и се трајно распределени и 23.788 осигуреници се времено распределени. Може да се забележи дека само околу 4% од осигурениците, кои имаат прво вработување и/или станале задолжителни членови во вториот столб во 2017-тата година и за кои истекол рокот за избор на задолжителен пензиски фонд, потпишале договор за членство, додека останатите, околу 96%, не потпишале договор и останале во фондот каде што претходно биле распределени.

Во структурата на членови и на времено распределени осигуреници по задолжителните пензиски фондови и по статус на членство, во 2017-тата година, не се случиле некои неочекувани и значајни промени. Таа е прикажана на квартално ниво, на графикон 5.2 и на графикон 5.3. Структурата на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство, во 2017-тата година, е слична кај двата пензиски фонда. Притоа, може да се забележи дека во секој квартал, процентното учество на доброволните членови се намалува, додека учеството на задолжителните членови се зголемува, што е и очекувано, бидејќи секоја година се зголемува приливот на нововработени лица кои се задолжителни членови. Исто така, може да се забележи дека процентното учество на задолжителните членови, кои потпишале договор за членство, постепено се намалува од квартал во квартал,

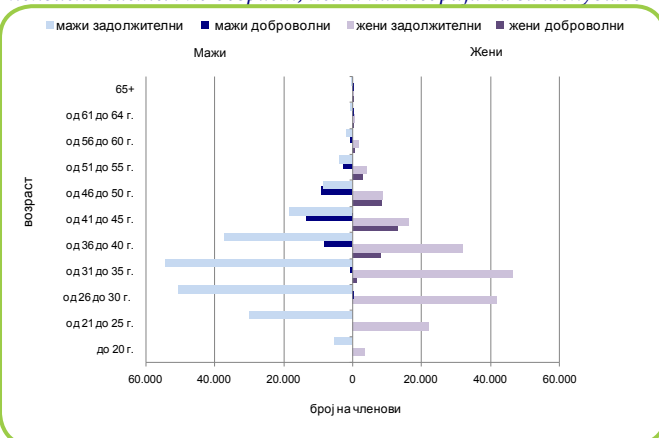
за разлика од учеството на задолжителните членови, кои трајно се распределени, што постепено се зголемува од квартал во квартал.

Анализата на структурата на членовите по возраст покажува дека членовите, во најголем број, се млади лица, за кои, впрочем, е најповолен двостолбниот систем. Задолжителните членови се млади лица, при што најголемиот број членови се на возраст од 26 до 35 години, додека доброволните членови се малку повозрасни и најголем број од нив се на возраст од 36 до 45 години. Просечната возраст на задолжителните членови е 33 години за мажи и 34 години за жени, а на доброволните членови е 44 години (и за мажи и за жени), а на сите

Графикон 5.3. Структура на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство во КБПз

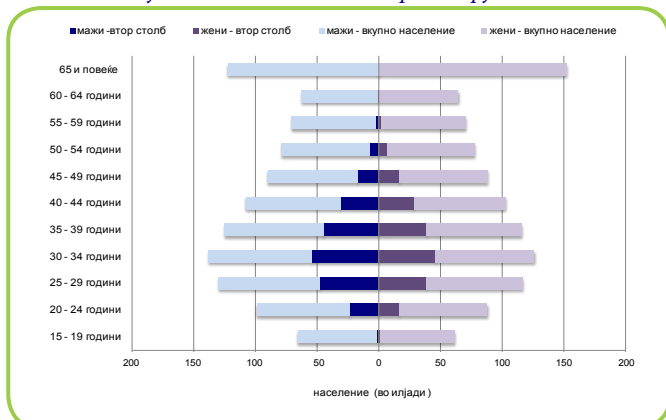
Графикон 5.4. Структура на членовите на двостолбниот пензиски систем по возраст, пол и категорија на зачленување

членови, вкупно, е 35 години. Структурата на членовите на двостолбниот пензиски систем по возраст, по пол и категорија на зачленување, е прикажана на графикон 5.4.

Според процените на Државниот завод за статистика, на крајот од 2016-тата година, вкупниот број население во РМ се проценува на 2.073.702 жители. Со состојба на крајот од 2016-тата година, околу 21% од вкупното население во РМ се членови на двостолбниот пензиски систем. Структурата на членовите во двостолбниот пензиски систем, во вкупното население во РМ, по возрастни групи и по пол, со состојба на 31.12.2016 година, е прикажана на графикон 5.5.

Графикон 5.5. Структура на членови во двостолбниот пензиски систем во вкупното население, по возрастни групи и пол

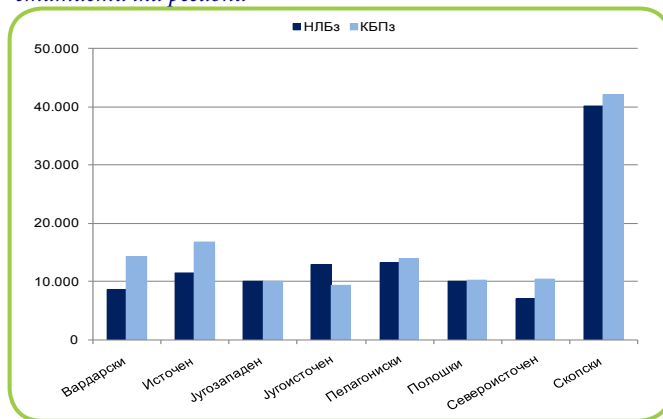

Извор: МАПАС и Државен завод за статистика – МакСтат база на податоци – Население – Процени на население

Од овој графички приказ може да се забележи дека сè уште мал процент од вкупното население во нашата земја е вклучено во двостолбниот пензиски систем и, секако, најмногу членови се млади лица и тоа, на возраст 25 – 34 години. Ова се должи на тоа што реформираниот пензиски систем функционира дванаесет години и сè уште е релативно млад. Структурата на членовите во задолжителните пензиски фондови, по статистички

региони⁶ во РМ, е дадена на графикон 5.6. Најмногу членови и во двата задолжителни пензиски фондови има од Скопскиот регион. Најмалку членови во НЛБз има од Североисточниот регион, а најмалку членови во КБПз има од Југоисточниот регион.

Графикон 5.6. Структура на членови во вториот столб, по статистички региони

⁶Статистичките региони се дефинирани според Државниот завод за статистика – територијални единици. Номенклатурата на територијални единици е заснована врз територијалната организација на локалната самоуправа во Република Македонија и е усогласена со класификацијата на Европската Унија.

5.2 Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд

Секој член на задолжителен пензиски фонд има право да премине во друг задолжителен пензиски фонд, ако не е задоволен од задолжителниот пензиски фонд каде што членува, т.е. од друштвото што управува со него. Доколку лицето членувало во задолжителниот пензиски фонд пократко од 24 месеци, при премин, тоа е должно да плати надоместок за премин (во износ од 15 евра, во 2017 година). Ако лицето членувало во некој фонд подолго од 24 месеци, тогаш преминот во друг фонд е бесплатен. При премин се пренесуваат и вкупните средства од сметката на членот.

Во табела 5.1 се дадени податоци за бројот на членови кои преминале од еден во друг задолжителен пензиски фонд и за износот на пренесените средства од еден во друг задолжителен пензиски фонд, врз таа основа, во текот на 2017-тата година.

Табела 5.1. Премини на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд

Фонд	Членови кои преминале ОД задолжителен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ОД задолжителен пензиски фонд (во денари)	Членови кои преминале ВО задолжителен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ВО задолжителен пензиски фонд (во денари)
НЛБз	64	24.117.015	25	5.824.605
КБПз	25	5.824.605	64	24.117.015

5.3 Придонеси во задолжителните пензиски фондови

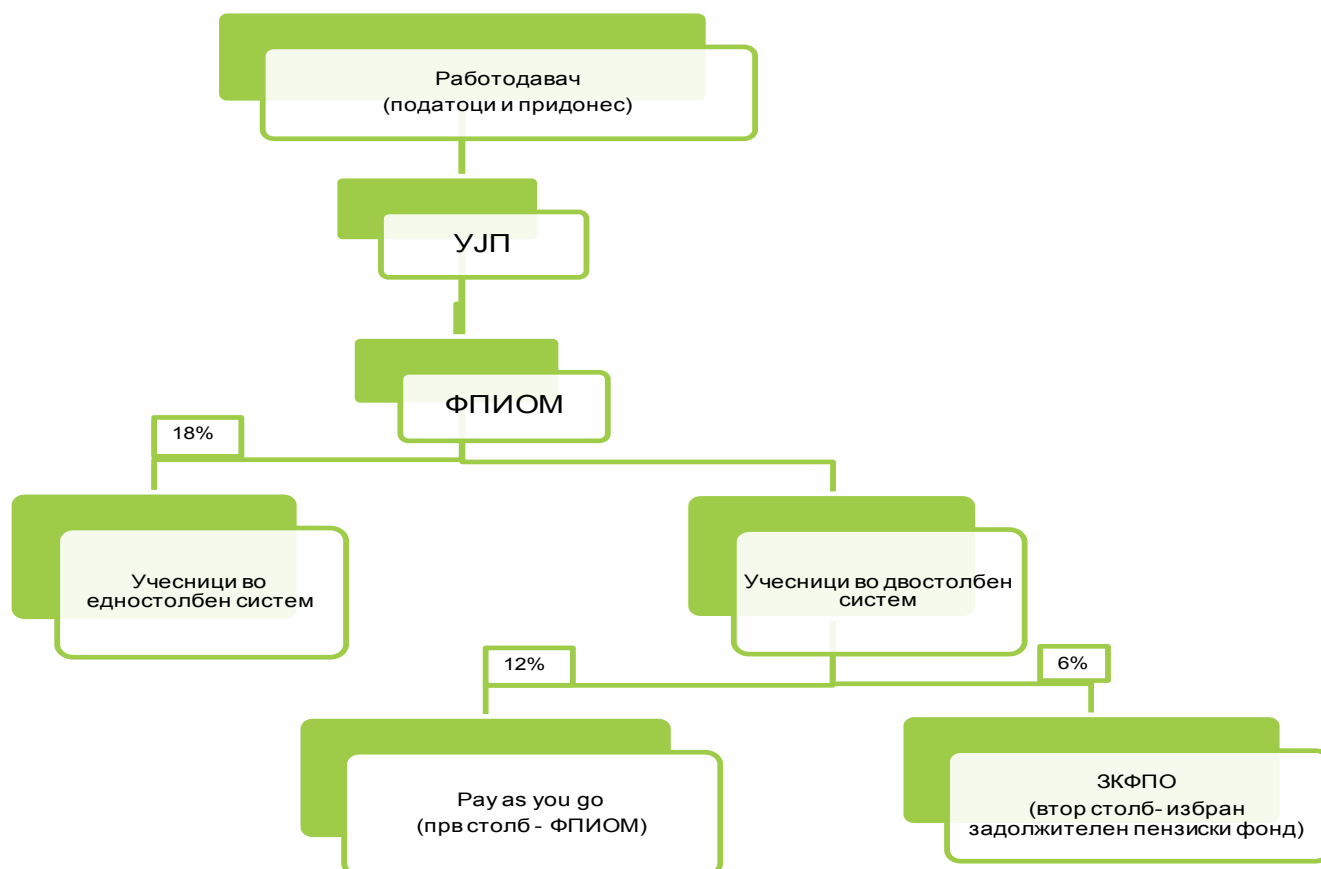
Уплатата на придонесите за пензиско и инвалидско осигурување ја врши должникот за плаќање на придонес, односно работодавецот, во име на вработениот. Управата за јавни приходи врши интегрирана наплата на придонесите од задолжително социјално осигурување (придонес за пензиско и инвалидско осигурување, придонес за здравствено осигурување и придонес за вработување во случај на невработеност) и персонален данок на доход.

За осигурениците кои членуваат во систем со еден столб, вкупно уплатениот придонес останува во Фондот на ПИОМ (за 2017 година, тој изнесуваше 18% од бруто-платата). За осигурениците кои се вклучени во системот со два столба, Фондот на ПИОМ врши распределба на уплатениот придонес меѓу првиот и вториот столб. Висината на придонесот, кој се пренесува

во задолжителен пензиски фонд, изнесува 6% од бруто-платата, а во Фондот на ПИОМ останува придонес во висина која се добива како разлика меѓу вкупниот придонес за пензиско и инвалидско осигурување и придонесот уплатен во задолжителниот пензиски фонд (за 2017 година, тој изнесуваше 12% од бруто-платата ($12\% = 18\% - 6\%$)).

Веднаш, а најдоцна во рок од пет работни дена од приемот на придонесите, Фондот на ПИОМ ги пренесува придонесите на членовите на задолжителните пензиски фондови на индивидуалните сметки во избраните задолжителни пензиски фондови, под услов, во истиот рок да биле примени и соодветни податоци во согласност со законот, кои му овозможуваат на Фондот на ПИОМ да ја изврши таа обврска.

Графикон 5.7. Шематски приказ на уплатата и на распределбата на придонесите

Табела 5.2 Уплатени придонеси во втор столб

(во милиони денари)

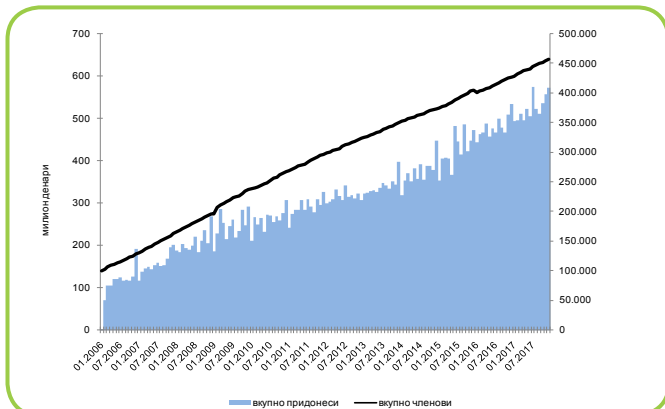
	Вкупно 2016	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно 2017
НЛБз	2.733	234	235	244	236	249	241	271	249	242	255	266	274	2.995
КБПз	3.025	260	261	268	261	274	266	304	274	270	282	292	300	3.312
Вкупно	5.758	495	496	512	497	522	506	575	523	512	537	558	574	6.307

Во текот на 2017-тата година, во задолжителните пензиски фондови биле пренесени околу 6,3 милијарди денари, или по месеци (во милиони денари), како што е прикажано во табела 5.2.

На графикон 5.8 се прикажани вкупните придонеси (во милиони денари), уплатени во вториот столб, секој месец, од почетокот на реформираниот систем до 31.12.2017 година и вкупниот број членови, на крајот на секој месец, во истиот период.

Може да се забележи дека, генерално, со порастот на бројот на членовите, растат и уплатените придонеси во задолжителните пензиски фондови (иако трендот на уплати не е целосно линеарен, туку има и извесни падови и пораста во одредени месеци).

Графикон 5.8. Уплатени придонеси и членови во вториот столб

Во текот на 2017-тата година, еден дел од уплатените средства во пензиските фондови (околу 59 милиони денари) беше вратен во Фондот на ПИОМ поради неколку причини:

- остварување право на инвалидска или семејна пензија;
- раскинување договори за членство или поништување на распределба;
- вишок на уплатени придонеси во втор столб поради технички грешки или вишок на уплати од страна на работодавецот.

Структурата на вратените средства во Фондот на ПИОМ, по задолжителни пензиски фондови, е прикажана во табела 5.3.

Табела 5.3. Структура на вратени средства во ФПИОМ, по задолжителни пензиски фондови (во денари)

Причини	Од кој задолжителен пензиски фонд	
	НЛБз	КБПз
Остварена пензија	15.256.244	18.292.184
• инвалидска пензија	4.207.388	5.926.473
• семејна пензија	11.048.856	12.365.711
Раскинување договори и поништување распределби	11.613.188	13.861.491
Вишок уплати на придонес	152.732	134.803
Вкупно	27.022.164	32.288.478

5.4 Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови

Вообичаено, во задолжително капитално финансираните пензиски системи, во почетната фаза, се користат проактивна контрола и квантитативни и квалитативни ограничувања на инвестициите. Тргувајќи од тоа, во законот и во подзаконските акти се дефинирани инвестициските цели и принципи, видовите на инструменти во кои можат да се вложуваат средствата на задолжителните пензиски фондови, условите што треба да ги исполнуваат регулираните секундарни пазари на капитал, каде што се тргува со средствата на задолжителните пензиски фондови, квалитетот на инструментите во кои може да се инвестираат средствата на задолжителните пензиски фондови, држави или групи на држави во кои може да се инвестираат средствата на задолжителните пензиски фондови, инвестициските ограничувања во рамките на инструментите и издавачите, забранетите инвестиции, надминување на инвестициските ограничувања, итн.

Друштвото е должно, средствата на задолжителниот пензиски фонд да ги инвестира во согласност со законските одредби и со својата инвестициска стратегија, со цел остварување на највисок принос, единствено во полза на членовите и на пензионираниите членови на задолжителниот пензиски фонд и преку диверзификација и финансиска анализа да го минимизира ризикот од загуби, кои настанале поради неплаќање на издавачот или на другата договорна страна, кои произлегуваат од влијанието на домашните и странските финансиски пазари, загуби во реалната вредност на средствата на задолжителниот пензиски фонд поради инфлација и загуби кои се последица од продажба на средствата на задолжителниот пензиски фонд поради обезбедување ликвидност на задолжителниот пензиски фонд. Притоа, член на управен одбор и на надзорен одбор во друштвото, при управувањето и контролата на инвестирањето на средствата на задолжителниот пензиски фонд, е должен да применува степен на грижа, делотворност и вештини, кои би ги применувал разумен човек при инвестирање на сопствените средства. Секој член на управен одбор и на

надзорен одбор во друштвото треба да ја исполнува својата обврска во согласност со неговите фидуцијарни должности и треба да обезбеди нивна примена од страна на секој вработен и работно ангажиран во друштвото.

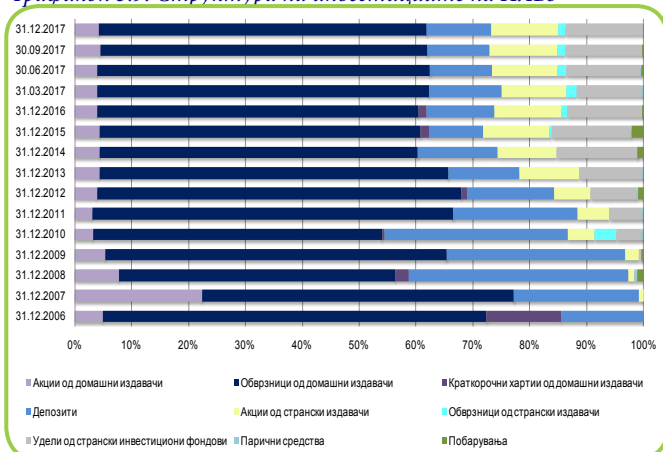
Во законот и во подзаконските акти е регулирано дека средствата на пензиските фондови можат да се инвестираат во банкарски депозити и во сертификати за депозити, обврзници и во други должнички хартии од вредност, во акции и комерцијални записи, издадени од издавачи со седиште во РМ и во странство, во државите-членки на Европската Унија или на ОЕЦД. Имајќи предвид дека е неопходно да се постигне соодветна диверзификација помеѓу различните видови инвестиции, предвидени се максимални ограничувања за инвестирање во одредена компанија и максимални ограничувања на износите кои можат да бидат инвестирани во одредени видови инструменти. Со цел да се спречат инвестициите во инструменти кои не се погодни за инвестирање на задолжителните пензиски фондови, законски се забрануваат инвестиции во акции, обврзници и во други хартии од вредност, кои не котираат на официјалниот пазар или со кои јавно не се тргува, инструменти со кои не може правно да се располага, инструменти кои не можат веднаш да бидат проценети, поголемиот број форми на имот кои не можат веднаш да бидат проценети и ставки од несигурна вредност, на пример, антиквитети или уметнички дела, итн.

Со оглед на тоа што средствата на задолжителните пензиски фондови се во постојан раст, нивното зголемување е проследено со можност за излез на поголем број пазари на капитал и во поголем обем, бидејќи домашниот пазар станува мал во однос на потребите за инвестирање на средствата на задолжителните пензиски фондови, како и со цел да се овозможат поголема диверзификација на средствата при нивното инвестирање и поголем избор на компании за инвестирањето на средствата на задолжителните пензиски фондови од страна на друштвата.

Табела 5.4. Максимални инвестициски ограничувања

Вид на инструмент	Максимално ограничување
Инвестиции во странство (ЕУ и ОЕЦД)	50%
• обврзници и други хартии од вредност издадени од странски влади и централни банки	50%
• хартии од вредност издадени од недржавни странски компании, банки или инвестициски фондови	30%
Хартии од вредност издадени или гарантирани од РМ на домашен пазар или НБРМ	80%
Банкарски депозити, сертификати за депозит, обврзници, хартии од вредност врз основа на хипотека и други хартии од вредност издадени од домашни банки	60%
• банкарски депозити	30%
Обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа и од домашни акционерски друштва кои не се банки и комерцијални записи од домашни акционерски друштва, кои не се банки	40%
• обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа	10%
Акции издадени од домашни акционерски друштва	30%
Документи за удел и акции на отворени, затворени и приватни инвестициски фондови во РМ	5%
• документи за удел на приватни инвестициски фондови	1,5%

Графикон 5.9. Структура на инвестициите на НЛБз

Структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови, од почетокот на функционирањето на системот (за период 2006 – 2016 година, на годишно ниво, а за 2017 година, на квартално ниво) е прикажана на графикон 5.9 и на графикон 5.10.

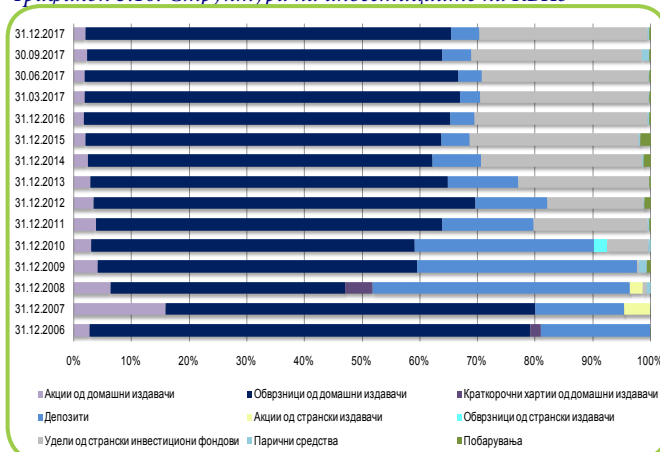
Структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2017 година, не се разликува многу во споредба со структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2016 година и таа е прикажана на графикон 5.11. Притоа, домашните државни хартии од вредност вклучуваат само домашни државни обврзници и нивното учество изнесува 60,68%. Учеството на банкарските депозити изнесува 8,00%. На домашните акции им припаѓа мал дел од портфолиото (3,12%). Во 2017-тата година и учеството на инвестициите во странство е речиси на исто ниво, во споредба со претходната година, и изнесува 27,95%. Инвестициите во странски хартии од вредност вклучуваат инвестиции во удели на инвестициски фондови (21,87%), инвестиции во акции (5,46%) и инвестиции во државни обврзници (0,62%). Останатите средства се парични средства 0,10% и побарувања 0,15%.

Во текот на 2017-тата година и двата задолжителни пензиски фонда ги почитуваа максималните инвестициски ограничувања. На графикон 5.12 е прикажано процентното учество во портфолиото по класи на средства кај НЛБз и КБПз и законските лимити, со состојба на 31.12.2017 година.

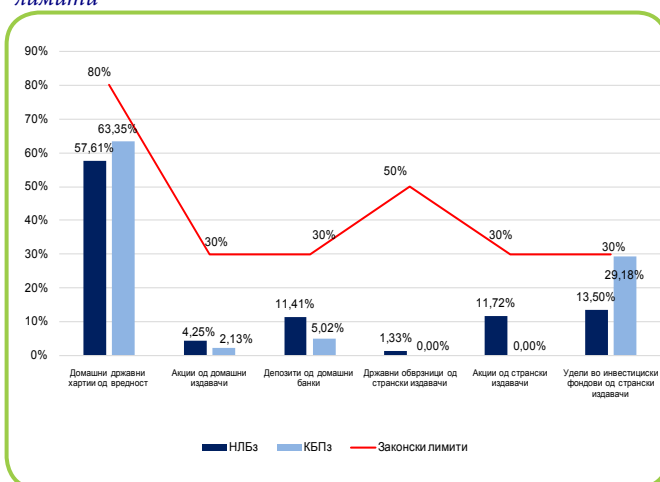
Графикон 5.11. Структура на инвестициите во втор столб со состојба на 31.12.2017

Графикон 5.10. Структура на инвестициите на КБПз

Графикон 5.12. Класи на средства во портфолиото на задолжителните пензиски фондови споредени со законските лимити

Како и во претходната година така и во 2017-тата година, пензиските друштва имаат вложено мал процент од средствата на задолжителните пензиски фондови во акции на домашни издавачи. Во 2017-тата година и кај двата задолжителни пензиски фонда, изложеноста во акции, во однос на 2016-тата година, е скоро на исто ниво. Ако се има предвид дека вкупната изложеност во акции од домашни издавачи е мала, може да се каже дека промените на македонскиот берзански индекс МБИ10 и не влијаеја многу врз движењето на просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови. Имено, МБИ10, во текот на 2017-тата година, забележа пораст од околу 18,92%, додека просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови⁷ забележа пораст од околу 5,53% во однос на 2016-тата година.

⁷Просечната вредност е пресметана како пондериран просек на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови во однос на нето средствата на задолжителните пензиски фондови

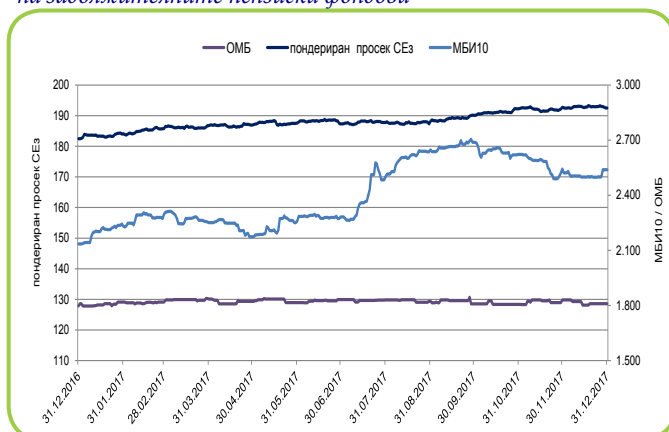

Исто така, и вредноста на индексот на обврзници на Македонската берза – ОМБ, нема големо влијание врз просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови, со оглед на тоа дека само околу 0,92% од вкупните средствата на двата задолжителни пензиски фондови се вложени во домашни државни обврзници, со кои се тргува на Македонската берза. Останатиот дел од портфолиото, што е вложен во домашни обврзници, им припаѓа на континуираните државни обврзници. ОМБ, во текот на 2017-тата година, забележа мал пораст од околу 0,58%, додека просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови забележа пораст од околу 5,53% во однос на 2016-тата година.

Споредбено, движењето на вредноста на МБИ10, ОМБ и просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови, во текот на 2017-тата година, се прикажани на графикон 5.13.

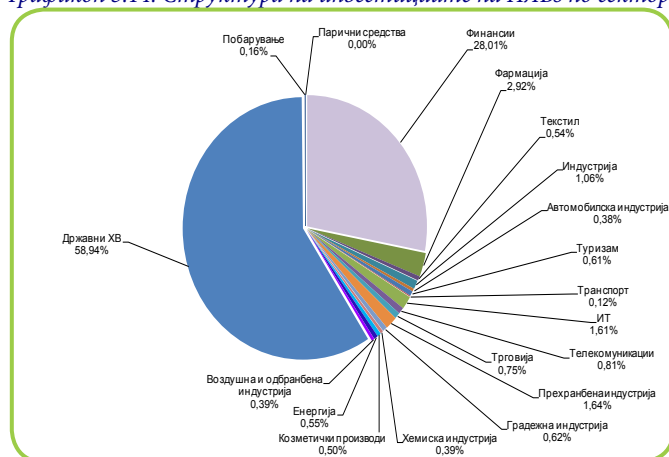
Најголем дел од средствата на задолжителните пензиски фондови и во 2017-тата година беа вложени во државни хартии од вредност (58,94% кај НЛБз и 63,35% кај КБПз). Притоа, дел од државните хартии од вредност на

Графикон 5.13. Споредбено движење на вредноста на МБИ10, ОМБ и просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови

Извор: МАПАС и Македонска берза АД Скопје – Годишен статистички билтен 2017.

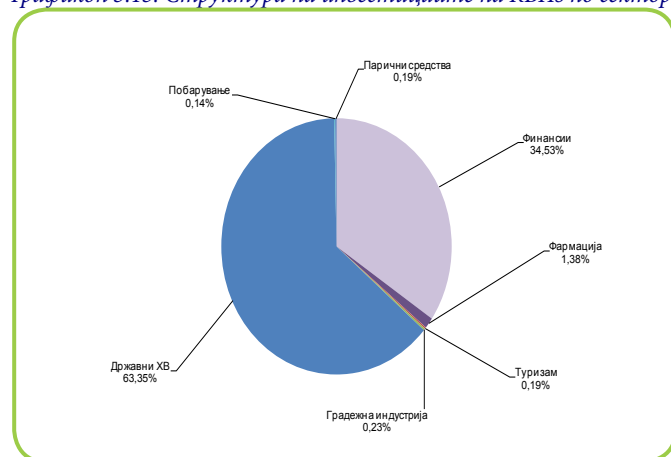
Графикон 5.14. Структура на инвестициите на НЛБз по сектори

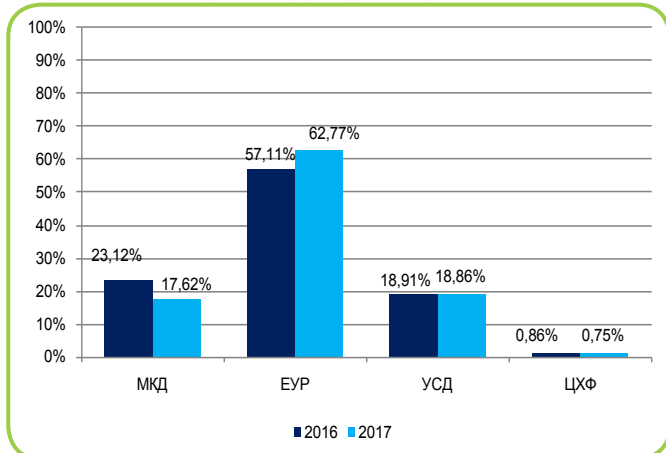
НЛБз се инвестираат во државни обврзници од странски издавачи (1,33% од вкупните средствата на НЛБз). Гледано секторски, по државните хартии од вредност, следни по големина се вложувањата во инструменти од издавачи/акционерски друштва од финансискиот сектор и тоа, изразено во проценти, изнесува 28,01% кај НЛБз и 34,53% кај КБПз од вкупните средства на фондот. Во рамките на овој сектор, најголемо е учеството на уделите во странски инвестициски фондови (48,22% кај НЛБз и 84,51% кај КБПз) и во споредба со минатата година, кај НЛБз нивното учество е зголемено, додека кај КБПз нивното учество е намалено. Потоа следуваат домашни банкарски депозити (40,75% кај НЛБз и 14,53% кај КБПз) и финансиските услуги (10,10% кај НЛБз), а најмало учество имаат акциите во домашни банки (0,93% кај НЛБз и 0,96% кај КБПз). Покрај во горенаведените сектори, задолжителните пензиски фондови инвестираат и во други сектори: фармација, прехранбена индустрија, транспорт, туризам, текстил, информатичка технологија, телекомуникации, хемиска индустрија, градежна индустрија, автомобилска индустрија и други индустрии, но со многу помало учество (од 0,12% до 2,92%).

Според валутната структура на средствата на задолжителните пензиски фондови, која е прикажана на графикон 5.16 и на графикон 5.17, може да се забележи дека и кај НЛБз (62,77%) и кај КБПз (52,85%), најголем дел од средствата се инвестираат во евра, при што кај двата пензиски фонда може да се забележи зголемување на учеството во инструменти, во евра, во однос на претходната година. Учеството во инструменти, во домашна валута, изнесува 17,62% кај НЛБз и 21,87% кај КБПз, при што кај двата пензиски фонда може да се забележи намалување во однос на претходната година. Учеството во инструменти, во американски долари, кај КБПз изнесува 25,29% и во однос на претходната година се зголемило, додека кај НЛБз изнесува 18,86% и може да се забележи мало намалување во однос на претходната година. Многу мал дел од средствата на НЛБз се инвестираат во швајцарски франци (0,75%).

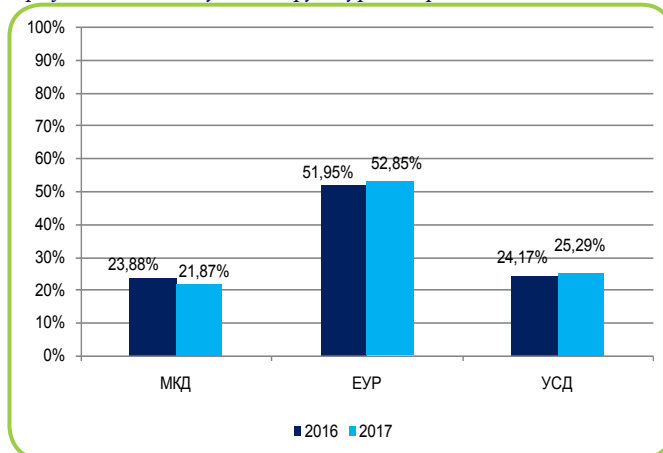
Графикон 5.15. Структура на инвестициите на КБПз по сектори

Графикон 5.16. Валутна структура на средствата на НЛБз

Графикон 5.17. Валутна структура на средствата на КПз

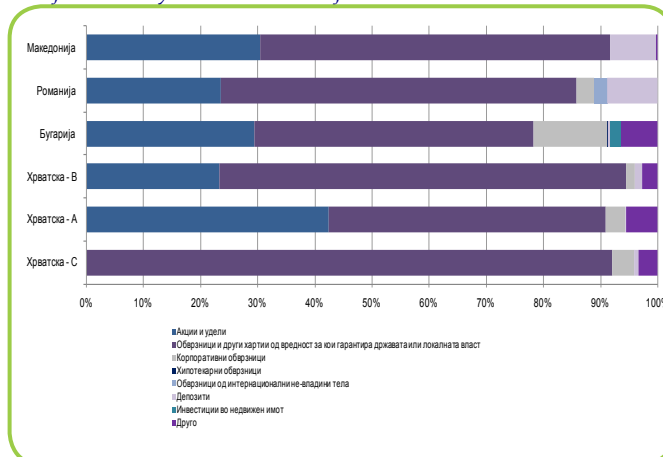

Доколку се направи споредба со светските искуства, односно со земјите кои имаат слични пензиски системи со македонскиот, можат да се видат сличности, но и значителни разлики во инвестициските портфолија на задолжителните пензиски фондови. На графикон 5.18 се прикажани портфолија на пензиските фондови (кои соодветствуваат на задолжителните пензиски фондови во Македонија) во неколку земји и во РМ, на 31.12.2017 година. Притоа, може да се забележи дека структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови во разгледуваните земји, со состојба на крајот на 2017-тата година, не се разликува значајно во споредба со структурата на инвестициите во минатата година.

Доколку портфолијата на задолжителните пензиски фондови се разгледаат по видови инструменти, може да се забележи дека најмалку инвестиции во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантира државата, или локалната власт, имаат пензиските фондови во Бугарија (49%). За разлика од нив, пензиските фондови во другите земји, повеќе од 60% од средствата ги инвестирале во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантира државата, или локалната власт (71% во Хрватска В⁸, 62% во Романија и 61% во Македонија). Преостанатиот дел од средствата се вложени на различни начини. Најмногу вложувања во депозити имаат пензиските фондови во Романија (9%) и во Македонија (8%), додека, пак, само околу 1% од средствата на пензиските фондови во Бугарија и во Хрватска В се вложени во депозити. Во акции и удели најмногу се вложува во Македонија (30%) и во Бугарија (29%), па потоа следат Хрватска В (23%) и Романија (23%). За разлика од пензиските фондови во Македонија, пензиските фондови во другите

земји вложувале и во корпоративни обврзници (13% во Бугарија, 3% во Романија и 1% во Хрватска В), но треба да се има предвид фактот дека на македонскиот пазар има недостиг од вакви инструменти. Инвестиции во недвижен имот имаат само пензиските фондови во Бугарија (2%) (во другите земји, овој инструмент, најчесто, не е дозволен). Доколку се разгледа структурата на портфолијата на задолжителните пензиски фондови, од аспект на тоа, дали средствата ги инвестирале во земјата или во странство, може да се забележи дека најголема изложеност во странство имаат пензиските фондови во Бугарија (59%), потоа во Македонија (28%) и Хрватска В (12%) и во Романија (9%).

Графикон 5.18. Портфолија на пензиските фондови во неколку земји и во Република Македонија

Извори: www.hanfa.hr; www.fsc.bg; www.asfromania.ro и сопствени пресметки.

⁸Во Хрватска се воведени мултифондови, односно три категории на пензиски фондови: А (со најголем ризик), В (постојните портфолија во моментот на воведување на мултифондовите) и С (со најмал ризик).

5.5 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови

Придонесите уплатени во задолжителните пензиски фондови, намалени за надоместокот од придонеси, веднаш се инвестираат. Вкупниот остварен принос се припишува на средствата во задолжителниот пензиски фонд, односно на индивидуалните сметки на членовите. Еднаш месечно друштвата наплатуваат и надоместок за управување со средствата, што се пресметува дневно, како процент од нето-средствата на задолжителниот пензиски фонд. Дополнително, при секоја трансакција, со средствата на задолжителниот пензиски фонд се наплатуваат трансакциските провизии од самиот задолжителен пензиски фонд. Секојдневно се врши процена на вредноста на средствата на задолжителниот пензиски фонд. Таа се утврдува врз основа на пазарната вредност на секое поединечно средство или врз основа на амортизираната вредност на средството, доколку инструментот се чува до довтасување, или во портфолиото расположливо за продажба, или доколку не може да се процени неговата пазарна вредност.

Промените на средствата на задолжителните пензиски фондови од почетокот до крајот на годината се случуваат поради:

- прилив на придонеси,
- одлив поради надоместоци и трансакциски провизии,
- прилив поради премин од другиот задолжителен пензиски фонд (за лица кои претходно биле времено распределени во друг фонд, а потоа потпишале договор со тековниот фонд и за лица кои членувале во друг фонд, а потоа преминале во тековниот фонд),
- одлив поради премин во другиот задолжителен пензиски фонд (за лица кои биле времено распределени во односниот фонд, но потоа потпишале договор со другиот фонд и лица кои членувале во односниот фонд, а потоа преминале во другиот фонд),
- одлив за лица кои ги раскинале договорите за членство, поради вишок на уплатен придонес или поради остварување право на инвалидска или на семејна пензија,
- одлив поради исплата на наследство,
- одлив поради еднократни исплати на лица кои не оствариле право на старосна пензија,
- одлив поради исплата на старосна пензија – програмирани повлекувања
- (не)реализирани добивки или загуби од инвестиции.

Тргнувајќи од вредноста на нето-средствата, на крајот од претходната година, и имајќи ги предвид сите горенаведени промени, се доаѓа до вредноста на нето-средствата, на крајот од годината, што е прикажано во табела 5.5.

Вкупните нето-средства во задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2017 година, изнесуваа околу 57 милијарди денари или околу 925 милиони евра, што претставува околу 9,18% од БДП на РМ⁹.

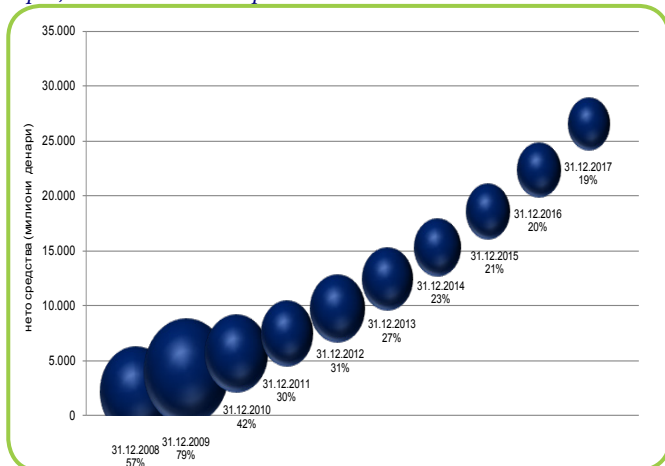
На графикон 5.19 и на графикон 5.20 се прикажани вредностите на нето-средствата, на крајот од сите години, и нивниот пораст во проценти, во однос на нето-средствата во претходната година. Притоа, може да се забележи дека нето-средствата на двата задолжителни пензиски фонда растат со слично темпо. Најголем пораст се забележува во 2009-тата во однос на 2008-та година.

Табела 5.5. Промени на средствата на задолжителните пензиски фондови (во милиони денари)

	НЛБз	КБПз
Нето средства на 31.12.2016г.	22.358,80	25.691,42
Придонеси	2.995,35	3.311,50
Надоместоци од придонеси	82,33	91,02
Придонеси намалени за надоместоците од придонеси	2.913,03	3.220,48
Надоместоци од средства	102,94	117,99
Расходи за посреднички провизии	1,39	0,48
Пренос од другиот фонд	6,04	25,06
Пренос во другиот фонд	25,06	6,04
Пренос во ФПИОМ поради раскинување на договор, поврат на придонес и пензионирање	27,13	32,39
Исплата на наследство	2,59	5,28
Исплата на старосна пензија – програмирани повлекувања	0,49	0,74
Еднократна исплата	1,32	0,75
Бруто добивка од инвестиции	1.402,10	1.619,46
Нето добивка од инвестиции	1.297,77	1.500,98
Нето средства на 31.12.2017г.	26.519,03	30.392,74

⁹Извор за БДП: Државен завод за статистика – Соопштение бруто домашен производ, четврто тримесечје од 2017 година – проценети податоци.

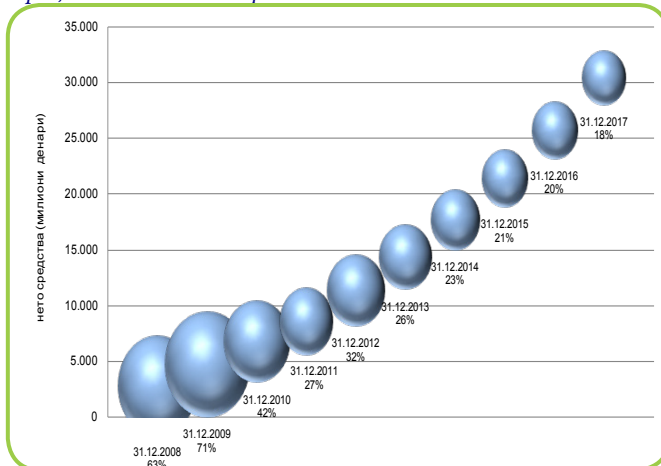
Графикон 5.19. Пораст на нето средствата на НЛБЗ во проценти во однос на претходната година

Движењето на вредноста на нето-средствата и на кумулативните придонеси како и порастот на уплатените придонеси и порастот на нето-средствата на двата задолжителни пензиски фонда, од почетокот на работата на системот (т.е. од датумот на прва уплата, на 1.1.2006 година) до 31.12.2017 година, се прикажани на графикон 5.21 и на графикон 5.22. Може да се забележи дека, во текот на првите години, вкупните нето-средства растат пропорционално со кумулативните придонеси и тоа со коефициент на пропорционалност од околу еден, додека во последните шест години, кај средствата на задолжителните пензиски фондови се забележува поголем пораст од кумулативните придонеси.

Кај двата пензиски фондови (НЛБЗ и КБПЗ), нето-средствата и кумулативните придонеси континуирано растат од почетокот на функционирањето на системот. Најголем пораст на нето-средствата (околу 150%) како и на уплатените придонеси (околу 40%) и кај двата пензиски фонда е забележан во 2007 година. Тоа се должи, веројатно, на најголемиот процентен пораст на членството, односно на придонесите во однос на претходната година како и на прилично високиот пораст

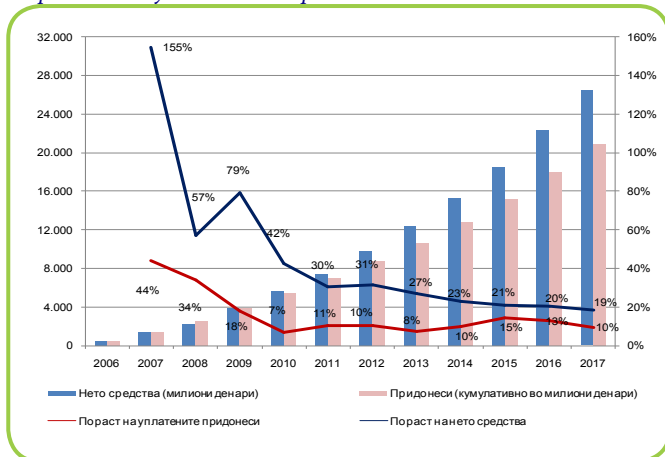
Графикон 5.20. Пораст на нето средствата на КБПЗ во проценти во однос на претходната година

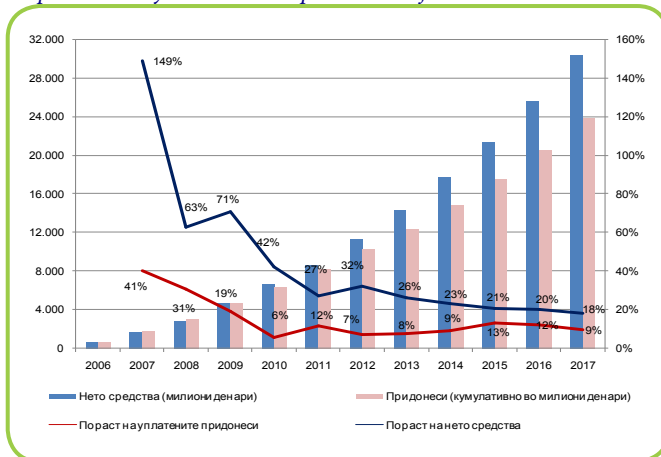
на единицата. Потоа следи опаѓање на порастот и на нето-средствата и на уплатените придонеси. Со текот на годините има постепено стабилизирање, така што порастот на нето-средствата, во последните четири години, во просек, изнесува околу 21%, додека порастот на уплатените придонеси во истиот период, во просек, изнесува околу 11,5%. Во 2017-тата година, порастот на нето-средствата изнесува 19% кај НЛБЗ и 18% кај КБПЗ, додека порастот на уплатени придонеси изнесува околу 10% кај НЛБЗ и 9% кај КБПЗ.

За евиденција на средствата на задолжителните пензиски фондови се користат сметководствени единици. Една сметководствена единица претставува пропорционален дел од вкупните нето-средства на задолжителниот пензиски фонд. Вредноста на сметководствената единица е еднаква на вредноста на нето-средствата, поделена со вкупниот број сметководствени единици на сите индивидуални сметки и потсметки. Почетната вредност на сметководствената единица беше 100 денари. Пензиските фондови, вклучително и македонските, подлежат на циклични појави и движења, што подразбира пораст или пад на

Графикон 5.21 Пораст на нето средствата во споредба со порастот на уплатените придонеси во НЛБЗ

Графикон 5.22 Пораст на нето средствата во споредба со порастот на уплатените придонеси кај КБПЗ

вредностите на нивните сметководствени единици, во зависност од инвестирањето на средствата и од движењето на вредноста на инструментите во кои се вложени средствата на пензиските фондови, како и од наплата на надоместоците и провизиите.

Движењето на вредноста на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови, од почетокот на функционирањето на системот до 31.12.2017 година, е дадено во табела 5.6 и на графикон 5.23. Притоа, се забележува растечки тренд на сметководствените единици.

Табела 5.6. Вредност на сметководствената единица од почетокот на системот

Датум	Вредност на сметководствена единица	
	НЛБз	КБПз
31.12.2006	105,929336	106,265900
31.12.2007	115,511364	115,303221
31.12.2008	100,155213	107,116421
31.12.2009*	116,874672	120,667142
31.12.2010	125,009646	129,590887
31.12.2011	129,003093	130,697013
31.12.2012	139,225567	142,372582
31.12.2013	151,117506	153,757419
31.12.2014	160,733889	164,578077
31.12.2015	170,193521	174,392410
31.12.2016	179,771032	184,786292
31.03.2017	183,847605	189,267561
30.06.2017	184,592488	189,708460
30.09.2017	187,703138	192,208064
31.12.2017	189,686331	195,037486

* Во втората половина на 2009 година, двете друштва донесоа одлуки за рекласификација на финансиските инструменти кои се чуваат до доктасување во категорија на финансиски инструменти расположливи за продажба и, во оваа постапка, друштвата извршија повторна процена на вредноста на финансиските инструменти со примена на објективна, фер вредност и ја утврдија вредноста на средствата, на нето-средствата, вредноста на сметководствените единици и бројот на сметководствени единици, што предизвика релативно висока корекција на вредноста на сметководствените единици.

Во текот на 2017-тата година, сметководствените единици имаа пораст и сличен тренд, така што, на крајот од годината, вредноста на сметководствената единица на двата пензиски фонда забележа значителен пораст во однос на претходната година.

Вообичаено, приносот за пензиски фондови се пресметува за последните неколку години, сведен на годишно ниво. Така, и во македонскиот пензиски систем, законски е уредено приносот да се пресметува за период од седум години (пресметковен период), сведен на годишно ниво, во номинален и во реален износ. Доколку фондот постои пократко од 84 месеци, но подолго од 12 месеци, приносот се пресметува на крајот на јуни, односно декември, за период од првиот јуни, односно декември, по основањето на фондот, до крајот на јуни, односно декември, кога се прави пресметката. Во тој случај, пресметковниот период изнесува 78, 72, 66, 60, 54, 48, 42, 36, 30, 24, 18 или 12 месеци.

Приносот во номинален износ¹⁰ претставува промена (пораст) во проценти на вредноста на сметководствената единица на последниот датум на процена од пресметковниот период и вредноста на сметководствената единица на последниот ден од месецот кој претходи на првиот месец во пресметковниот период, конвертирана во еквивалентна годишна стапка на принос во номинален износ.

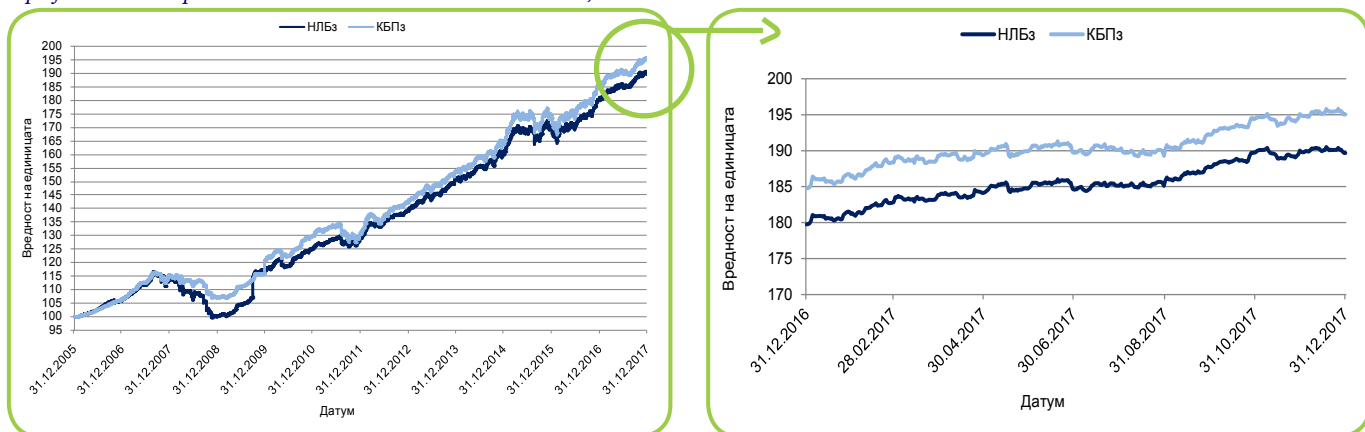
Приносот во реален износ, за секој пресметковен период, конвертиран во еквивалентна годишна стапка на принос во реален износ, се пресметува врз основа на годишната стапка на принос во номинален износ и промената на нивото на трошоците на живот во пресметковниот период, сведена на годишно ниво.

Приносот на задолжителните пензиски фондови, по периоди, сведен на годишно ниво, е прикажан во табела 5.7.

Приносот на индивидуалната сметка е променлив и зависи од приносот на задолжителниот пензиски фонд и од надоместоците наплатени од друштвото. Приносот, односно добивката, е параметар кој реално не може да се предвиди, бидејќи зависи од условите на пазарот на капитал и од целокупната економија.

¹⁰Формулите за пресметка на приносот во номинален и во реален износ се пропишани во Правилникот за проценка на средствата на задолжителните и на доброволните пензиски фондови.

Графикон 5.23. Вредност на сметководствената единица од почетокот на системот

Табела 5.7. Принос на задолжителните пензиски фондови

Период*	НЛБз		КБПз	
	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ
01.01.2006 - 31.12.2008	0,05%		2,32%	
31.12.2006 – 31.12.2009	3,33%		4,32%	
31.12.2007 – 31.12.2010	2,67%		3,97%	
31.12.2008 - 31.12.2011	8,80%		6,86%	
31.12.2009 – 31.12.2012	6,00%		5,66%	
31.12.2006 – 31.12.2013	5,20%	2,16%	5,41%	2,37%
31.12.2007 – 31.12.2014	4,83%	2,67%	5,21%	3,05%
31.12.2008 - 31.12.2015	7,87%	6,45%	7,21%	5,80%
31.12.2009 - 31.12.2016	6,34%	4,74%	6,27%	4,67%
31.03.2010 – 31.03.2017	6,25%	4,81%	6,21%	4,77%
30.06.2010 – 30.06.2017	6,49%	4,86%	6,45%	4,82%
30.09.2010 - 30.09.2017	6,34%	4,70%	6,20%	4,56%
31.12.2010 - 31.12.2017	6,13%	4,63%	6,01%	4,51%
Почеток* - 31.12.2017	5,48%	3,32%	5,72%	3,56%

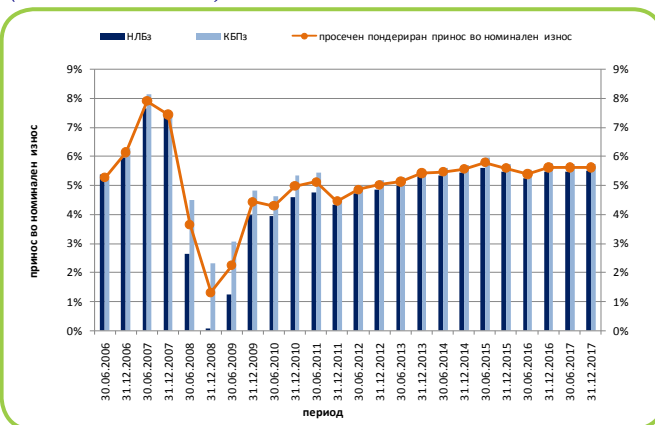
* До донесување на измените на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување од јануари 2013 година, приносот на задолжителен пензиски фонд се пресметуваше за период од 3 години, само во номинален износ.

** Почеток е 1.1.2006 г. и за НЛБз и за КБПз.

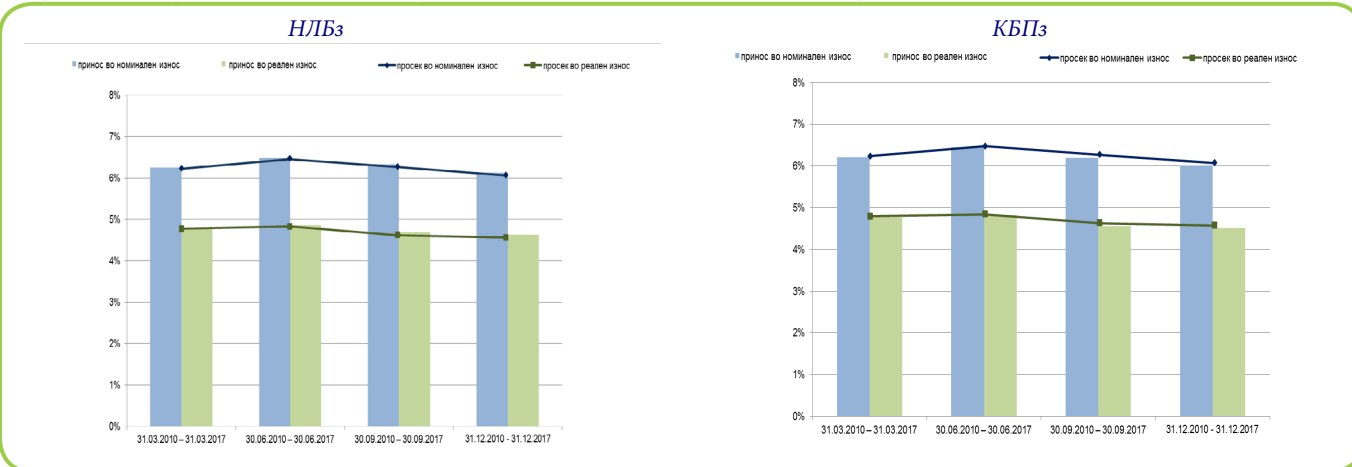
Со оглед на долгорочната природа на пензиското осигурување, важно е да се пресмета и приносот на задолжителните пензиски фондови од почетокот на системот (дванаесет години). Тој, во просек¹¹, изнесува 5,61% во номинален износ и 3,45% во реален износ.

Движењето на приносот во номинален износ, во текот на дванаесетте години постоење на задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, може да се види на графикон 5.24, каде што се прикажани приносите по периоди (од почеток на системот до соодветниот датум), од почетокот на системот до 31.12.2017 година, по фондови, како и просечен пондеризиран принос. На почетокот на постоењето на системот, се забележува раст на приносот, така што, на крајот од 2006 и 2007 година, има високи приноси, додека

Графикон 5.24. Принос на задолжителните пензиски фондови (во номинален износ)

Графикон 5.25. Принос во номинален и во реален износ на задолжителните пензиски фондови во 2017 година

¹¹ Просечниот принос се пресметува со истата формула со која се пресметува приносот на задолжителните пензиски фондови поединечно при што на местото на сметководствената единица се става пондеризиранот просек на сметководствената единица во однос на нето средствата.

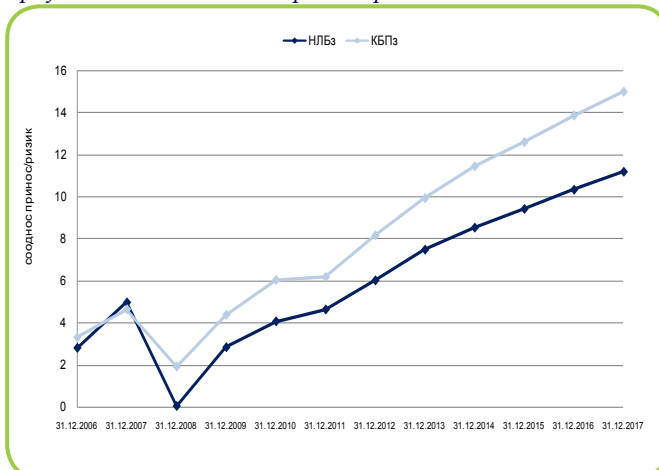

на крајот од 2008 година, има најниски приноси, како резултат на негативните случувања на домашните и на странските финансиски пазари. Потоа следи постепено закрепнување од кризата и зголемување на приносите, до крајот на 2009 година, како и на крајот на 2010 година. На крајот од 2011-тата година, се забележува мало намалување на приносот, во однос на крајот од 2010-тата година. Во текот на следните години, до средината на 2015 година, се забележува стабилен пораст на приносите, по што следува мало опаѓање на приносот до средината на 2016-тата година и потоа повторно се забележува пораст на приносот, заклучно со крајот од 2016-тата година. Во 2017-тата година приносот останува на скоро исто ниво како приносот заклучно со крајот од 2016 година.

Движењето на приносот во номинален и во реален износ, во 2017-тата година, по седумгодишни периоди, сведен на годишно ниво, по задолжителен пензиски фонд и споредбата со просечниот принос, можат да се видат на графикон 5.25. Во 2017-тата година, приносот во номинален износ се движи од 6,01% до 6,49%, додека приносот во реален износ се движи од 4,51% до 4,86%. Најголема вредност имаат приносите за периодот 30.06.2010 – 30.06.2017 година.

Основната цел на инвестирањето на средствата на задолжителните пензиски фондови е нивниот раст. Приносот претставува мерка за порастот на средствата. Но едновременно, треба да се има предвид и ризикот од инвестициите. Ризикот претставува неизвесност во поглед на остварувањето на приносот на вложените

Графикон 5.26. Сооднос на принос и ризик

средства. Соодносот на ризикот со приносот е директен, што значи дека поголемиот принос носи со себе и поголем ризик на некоја инвестиција, односно преземањето на поголем ризик е проследено со поголем очекуван принос, кој треба да го компензира преземениот ризик и обратно. Графички, соодносот на приносот во номинален износ со ризикот¹² (пресметан преку една од можните методи за пресметка) на задолжителните пензиски фондови, од почетните години до крајот на 2017 година, е прикажан графикон 5.26. Колку е поголем соодносот принос/ризик толку се подобри инвестициските перформанси на фондот и фондот потенцијално ќе оствари поголем принос за дадена единица ризик.

5.6 Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови

За вршење на своите функции за управување со средствата на задолжителниот пензиски фонд, процена на средствата, зачленување, водење индивидуални сметки на членовите и известување на членовите, како и за плаќање на надоместоците за МАПАС и за чуварот на имот и покривање на сопствените трошоци, друштвата, во согласност со Законот, наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства и надоместок за премин.

Ваквиот начин на финансирање на пензиските друштва е вообичаен за друштвата кои функционираат во пензиски систем сличен на македонскиот. Надоместокот што се наплатува како процент од придонесите, се плаќа еднаш од уплатата на придонесот, а потоа истиот придонес се инвестира сè до повлекување на средствата, додека надоместокот што се наплатува од средства, се наплатува на крајот на секој месец, од вкупните средства кои се управуваат. Надоместоците, засновани на придонеси, имаат тежина „на почетокот“, односно се релативно големи во почетните години. Надоместоците засновани на средства имаат тежина „на крајот“, бидејќи акумулираните средства се многу поголеми колку што се поблиску до пензионирањето¹³.

Гледано на долг рок, надоместокот од придонеси нема да има значајно влијание врз висината на пензијата на членот, а надоместокот од средства, кој ќе станува сè позначаен со текот на годините, со закон е ограничен на ниско ниво. Сепак, на почетокот на функционирањето на системот, влијанието на надоместокот од придонеси е забележливо на индивидуалните сметки. Тоа е и очекувано, бидејќи во првите години од воспоставување на системот, средствата во задолжителниот пензиски фонд се од помал обем, а друштвата имаат трошоци за воспоставување инфраструктура и за сопственото работење, кои ги покриваат од сопствениот капитал и од надоместоците кои ги наплатуваат од членовите. Со текот на развојот на системот, долгорочно гледано, средствата на задолжителниот пензиски фонд сè повеќе се зголемуваат и може да се очекува сè поголема стапка

¹²Приносот е пресметан на годишно ниво од почетокот на системот преку порастот на сметководствената единица, а ризикот претставува осцилирање на сметководствената единица и е пресметан како ануелизирана стандардна девијација на приносите на пензиските фондови.

¹³Administrative Charges for Funded Pensions: An International Comparison and Assessment, Edward Whitehouse, June 2000.

Табела 5.8. Надоместоци кои ги наплаќаат друштвата кои управуваат со задолжителни пензиски фондови

Вид на надоместок	НЛБ	КБ Прво
Надоместок од придонеси	2,75%*	2,75%*
Месечен надоместок од вредноста на нето средствата на задолжителниот пензиски фонд	0,035%**	0,035%**
Надоместок за премин		
Број на денови***	износ на надоместок за премин	износ на надоместок за премин
број на денови ≤ 720	15 Евра	15 Евра
број на денови > 720	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин

* Висината еднаква со законски определениот максимум за 2017 година (претходно беше 3,00% и кај НЛБз и кај КБПз).

** Висината еднаква со законски определениот максимум за 2017 година (претходно изнесуваше 0,04% и кај НЛБз и кај КБПз).

*** Бројот на денови се пресметува од датумот за кој членот се стекнал со статус на член во постојниот задолжителен пензиски фонд (или од први во месецот за кој членот стекнал право на придонес во постојниот задолжителен пензиски фонд, во случај на прво членство) до крајниот рок до кој членот треба да достави до МАПАС формулар и доказ за платен надоместок за премин.

на добивка на индивидуалните сметки. Краткорочните резултати имаат мало значење, затоа што системот е дизајниран за заштеди кои се акумулираат во период од 30 или 40 години. Членовите почнуваат да штедат млади, а пензијата ја добиваат дури со навршени 64 (мажи), односно 62 (жени) години живот. Оттука, фокусот на резултатите и на придобивките од ова осигурување треба да е насочен долгорочно.

Видовите и висината на надоместоците, кои ги наплаќаа друштвата, кои управуваат со задолжителни пензиски фондови, во 2017-тата година, се прикажани во табела 5.8.

Првично, надоместокот од придонеси беше определен на тендер, а почетниот надоместок, што го наплатуваа пензиските друштва, изнесуваше 8,50%. Понатаму, со развојот на системот и со намалувањето на надоместоците кои ги наплатуваат државните институции од друштвата, како и со растот на придонесите и средствата, кои се основа за пресметка на надоместоците, следеше континуирано постепено намалување на овој надоместок. Висината на надоместоците од придонеси, кои се наплатуваа од почетокот на постоењето на системот, заклучно со 2017-тата година, е прикажана во табела 5.9.

Надоместокот од средства беше определен во закон и, заклучно со мај 2013 година, изнесуваше 0,05% месечно од

Табела 5.9. Висина на надоместоци од придонеси кои ги наплаќаат пензиските друштва во втор столб

Пензиско друштво	износ	датум на примена
НЛБ	9,90%	На тендер
	8,50%	Од почетокот на системот (2006 г.)
	7,90%	Од јули 2007 г.
	6,90%	Од февруари 2008 г.
	6,50%	Од мај 2009 г.
	5,50%	Од јануари 2010 г.
	4,50%	Од јануари 2011 г.
	4,00%	Од јануари 2012 г.
	3,75%	Од јуни 2013 г.
	3,50%	Од јануари 2014 г.
	3,25%	Од јануари 2015 г.
	3,00%	Од јануари 2016 г.
	2,75%	Од јануари 2017 г.
КБ Прво	9,90%	На тендер
	8,50%	Од почетокот на системот (2006 г.)
	7,90%	Од јули 2007 г.
	6,80%	Од февруари 2008 г.
	5,50%	Од јануари 2010 г.
	4,50%	Од јануари 2011 г.
	4,00%	Од јануари 2012 г.
	3,75%	Од јуни 2013 г.
	3,50%	Од јануари 2014 г.
	3,25%	Од јануари 2015 г.
	3,00%	Од јануари 2016 г.
	2,75%	Од јануари 2017 г.

вредноста на нето-средствата на задолжителниот пензиски фонд, потоа заклучно со декември 2014 година, изнесуваше 0,045%. Од јануари 2015 година, надоместокот изнесуваше 0,04%, заклучно со декември 2016 година. Од јануари 2017 година, надоместокот од средства изнесува 0,035%.

Од 2013-тата година, со закон е определена максималната висина на надоместокот од придонеси и надоместокот од средства, која ќе може да ја наплаќаат пензиските друштва и предвидено е нивно постепено понатамошно намалување.

Табела 5.10. Максимална висина на надоместоци од придонеси и надоместоци од средства утврдени во закон за втор столб

Година	Надоместок од придонеси	Месечен надоместок од средства
2017	2,75%	0,035%
2018	2,50%	0,035%
2019	2,25%	0,030%
2020	2,00%	0,030%

Имено, максималната висина на надоместокот од придонеси ќе изнесува 2,00%, додека максималната висина на месечниот надоместок за управување со средства ќе изнесува 0,03% и тие ќе се применуваат од 2020-тата година, односно од 2019-тата година, па натаму. До постигнување на тие ограничувања (лимити), ќе има постепено намалување на максималната висина на надоместоците, во согласност со табела 5.10.

Наплатата на надоместоците (во милиони денари) од страна на друштвата, во текот на 2017-тата година, е прикажана во табела 5.11.

Трансакциските провизии, во врска со трансакциите за стекнување или за пренос на средствата на задолжителен пензиски фонд, се плаќаат од средствата на задолжителниот пензиски фонд, на избрани правни лица кои вршат услуги со хартии од вредност. Трансакциските провизии се пресметуваат како процент од вредноста на секоја склучена трансакција. Од средствата на задолжителниот пензиски фонд, за секоја склучена трансакција на Македонската берза на хартии од вредност, се наплатуваат и провизии за Македонската берза на хартии од вредност и за Централниот депозитар за хартии од вредност. Во текот на 2017-тата година, од НЛБз биле наплатени вкупно 1,39 милиони денари трансакциски провизии, додека од КБПз биле наплатени вкупно 0,48 милиони денари трансакциски провизии.

Табела 5.11. Наплата на надоместоци од страна на друштвата во 2017 година (во милиони денари)

	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно
НЛБз – вкупно	14,36	14,52	14,89	14,77	15,26	15,14	16,03	15,53	15,50	16,03	16,46	16,79	185,27
Од придонеси	6,45	6,46	6,70	6,47	6,84	6,62	7,44	6,84	6,66	7,02	7,31	7,52	82,33
Од средства	7,91	8,05	8,19	8,30	8,42	8,52	8,59	8,69	8,84	9,02	9,15	9,26	102,94
КБПз – вкупно	16,26	16,44	16,77	16,71	17,18	17,08	18,21	17,47	17,50	18,05	18,49	18,86	209,02
Од придонеси	7,16	7,18	7,36	7,17	7,52	7,30	8,36	7,54	7,42	7,74	8,03	8,25	91,02
Од средства	9,09	9,26	9,42	9,53	9,66	9,78	9,85	9,93	10,09	10,30	10,46	10,61	117,99

5.7 Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување

Условите за стекнување право на пензија се исти и за првиот и за вториот столб: возрастна граница од 64 години за мажи, односно од 62 години за жени, со минимум 15 години работен стаж.

Од првиот столб се врши исплата на дел од старосната, од семејната и од инвалидската пензија, како и од минималната пензија. Пензијата од првиот столб се пресметува како дефинирана пензија според однапред утврдена формула (одреден процент, во зависност од годините на стаж, помножен со пензиска основа, определена од валоризирани плати од целиот работен век).

Од вториот столб се врши исплата на преостанатиот дел од старосната пензија, во вид по избор на членот:

- пензиски анuitет со целиот износ на средства акумулирани на индивидуалната сметка на членот; анuitетот се исплаќа до крајот на животот од друштво за осигурување овластено за таа цел, или

- програмирани повлекувања обезбедени од друштвото кое управува со задолжителниот пензиски фонд, или

- комбинација на горенаведените методи.

Обезбедувањето пензиски анuitети и програмирани повлекувања е регулирано со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

Доколку осигуреникот кој остварил право на инвалидска пензија е член на вториот столб, вкупниот износ на средствата на сметката на тој член се пренесува во Фондот на ПИОМ и целосната исплата на инвалидската пензија се исплаќа од Фондот на ПИОМ. По исклучок, доколку акумулираните средства на сметка на членот се повеќе од износот потребен за исплата на инвалидска пензија, во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, тогаш членот може да избере наместо таа пензија да користи пензија од втор столб.

Во случај на смрт на член на задолжителен пензиски фонд од вториот столб, чии членови имаат право на семејна пензија, вкупниот износ на средствата на сметката на тој член се пренесува во Фондот на ПИОМ и целосната исплата на семејната пензија се исплаќа од Фондот на ПИОМ. По исклучок, доколку акумулираните средства на сметка на членот се повеќе од износот потребен за исплата на семејна пензија, во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, тогаш корисникот на семејна пензија може да избере, наместо таа пензија, да користи пензија од втор столб.

Во 2017-тата година беа остварени 58 инвалидски пензии и 125 семејни пензии од страна на членови на вториот столб, односно членови на семејство на починат член, поради што нивните акумулирани средства беа пренесени во Фондот на ПИОМ, кој ја исплаќа инвалидската, односно семејната пензија. Во 2017-тата година, за 15 членови на вториот столб започна да се исплаќа старосна пензија од втор столб, преку програмирани повлекувања.

Предвидени се и случаи во кои се врши исплата на средства од индивидуалната сметка на членот, а притоа да нема остварување право на пензија и тоа:

- кога починатиот член на задолжителен пензиски фонд нема членови на семејството кои имаат право на семејна пензија, тогаш средствата на сметката на тој член стануваат дел на оставинската маса на оставителот и со нив се постапува во согласност со Законот за наследување;

- кога член на задолжителен пензиски фонд нема да стекне право на старосна пензија според Законот за пензиското и инвалидското осигурување, поради тоа што нема навршено пензиски стаж најмалку 15 години, може да купи месечен пензиски анuitет, доколку износот на анuitетот е еднаков или поголем од 40% од најнискиот

износ на пензија, а доколку пресметаниот износ на пензискиот анuitет е помал од 40% од најнискиот износ на пензија, задолжителниот пензиски фонд на членот наеднаш ќе му ги исплати акумулираните средства на неговата сметка. Купување пензиски анuitет и исплата на вкупните акумулирани средства во овие случаи може да се изврши по навршување 65 години.

Во текот на 2017-тата година беа исплатени средства како наследство од индивидуалните сметки на 75 починати членови и тоа, за 34 членови на НЛБз и за 41 членови на КБПз. Исто така, еднократно беа исплатени средства и на 35 лица (24 лица од НЛБз и 11 од КБПз).

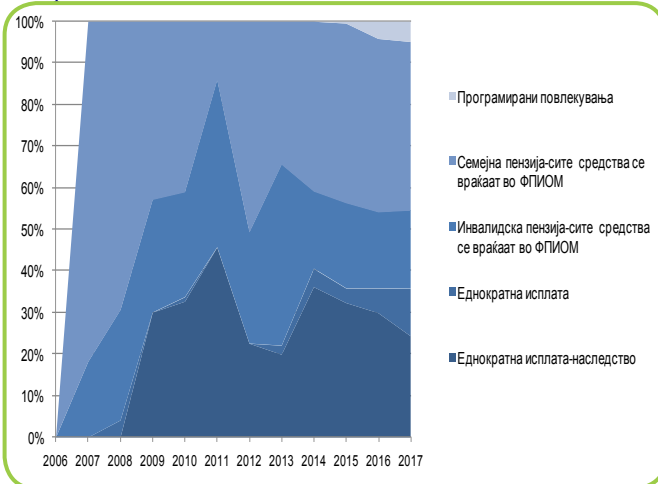
Подетален преглед на остварените пензии и исплати за членови на вториот столб во 2017 година, по задолжителни пензиски фондови, е даден во табела 5.12.

На графикон 5.27 е прикажана структурата на остварени пензии и исплати од вториот столб, во дванаесетте години на постоење на вториот столб, заклучно со 2017-тата година. Бројот на исплати е многу мал, бидејќи членовите се млади лица. Најголем дел од исплатите се во случаите на смрт на член, преку остварена семејна пензија, или исплата на наследство, па исплатите по основ на остварена инвалидска пензија, а најмал е бројот на еднократни исплати на членови и исплати на членови преку програмирани повлекувања.

Табела 5.12. Остварени пензии и исплати за членовите во вториот столб во 2017 г.

Вид на пензија/ Задолжителен пензиски фонд	НЛБз	КБПз	Вкупно
Инвалидска пензија	23	35	58
Семејна пензија	57	68	125
Старосна пензија – програмирани повлекувања	9	6	15
Еднократна исплата – член	24	11	35
Еднократна исплата – наследство	34	41	75
Вкупно	147	161	308

Графикон 5.27. Структура на остварени пензии и исплати од вториот столб од почетокот на системот

Информации за доброволните пензиски фондови

6.1 Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување

6.2 Членство во доброволните пензиски фондови

6.3. Премин на член од една на друга сметка во ист или друг доброволен пензиски фонд

6.4. Придонеси во доброволните пензиски фондови

6.5. Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови

6.6. Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови

6.7. Надоместоци кај доброволните пензиски фондови

6.8. Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување

6.1 Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување

Примарна цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување е обезбедување повисок приход по пензионирањето, за осигурениците кои се веќе осигурени во едностволбниот и/или во двостоволбниот пензиски систем, обезбедување пензија на лицата кои не се опфатени со задолжителното пензиско осигурување лично за себе или од други лица и обезбедување предуслови за воспоставување професионални пензиски шеми во процесот на усогласување на системот на социјално осигурување во РМ со системите во Европската Унија. Основни принципи на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување се: обезбедување дополнителни средства во случај на старост, членување на доброволна основа, капитално финансирање на принцип на дефинирани придонеси, инвестирање на средствата врз основа на сигурност, диверзификација на ризик и одржување адекватна ликвидност, како и транспарентност.

Доброволното пензиско осигурување овозможува опфат на голема група лица од населението на РМ, како и на лица кои не се државјани на РМ. Тоа овозможува дополнително штедење за старост, со што се зголемува материјалната сигурност при старост. Понатаму, во согласност со вообичаените практики во многу европски земји, каде што постојат професионални пензиски шеми, преку кои работодавците, или здруженијата на граѓаните, организираат и финансираат дополнително пензиско осигурување за своите вработени, односно членови, тоа е овозможено и во РМ. Бидејќи европските системи за социјално осигурување се под притисок, кој постојано се зголемува, професионалните пензии, во иднина, сè повеќе и повеќе, ќе имаат улога на дополнување на приходите, по пензионирање. Од тие причини, треба да

се развијат професионалните пензии, дополнително на социјалното осигурување, со цел обезбедување сигурно, трајно и ефикасно социјално осигурување, кое треба да гарантира пристапен животен стандард во староста. Во третиот стовб, работодавец, или здружение на граѓани (осигурител), може да организира и да финансира професионална пензиска шема и да уплаќа придонес во доброволен пензиски фонд за своите вработени и членови. Повеќе работодавци, или повеќе здруженија на граѓани, можат заедно да организираат и да финансираат професионални пензиски шеми. Осигурителот потпишува договор со друштвото што го избрал да управува со доброволниот пензиски фонд, во кој ќе биде вклучена професионалната пензиска шема.

Со воведувањето и на доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, се очекува дополнително значително влијание врз економијата во целина, преку зголемување на штедењето на населението, зголемување на моќта на инвестирањето и на поттикнувањето на развојот и пролабучувањето на пазарот на капитал, преку инвестирање на средствата на доброволните пензиски фондови, зголемување на побарувачката за нови инструменти и преку нови финансиски услуги, итн.

Доброволното капитално финансирано пензиско осигурување стана оперативно во втората половина на 2009-тата година, така што на постојните друштва им беа доделени дозволи за управување со доброволни пензиски фондови. Отворен доброволен пензиски фонд „НЛБ пензија плус“ – Скопје почна со работа на 15.7.2009 година, додека КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд – Скопје, на 21.12.2009 година.

6.2 Членство во доброволните пензиски фондови

Лице може да стекне членство во доброволен пензиски фонд на три начина:

- 1) со потпишување договор за членство во доброволен пензиски фонд меѓу лицето и друштвото за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови или друштво за управување со доброволни пензиски фондови и со отворање доброволна индивидуална сметка,
- 2) со потпишување договор за членство во доброволен пензиски фонд меѓу лицето, физичкото лице кое уплаќа во име и за сметка

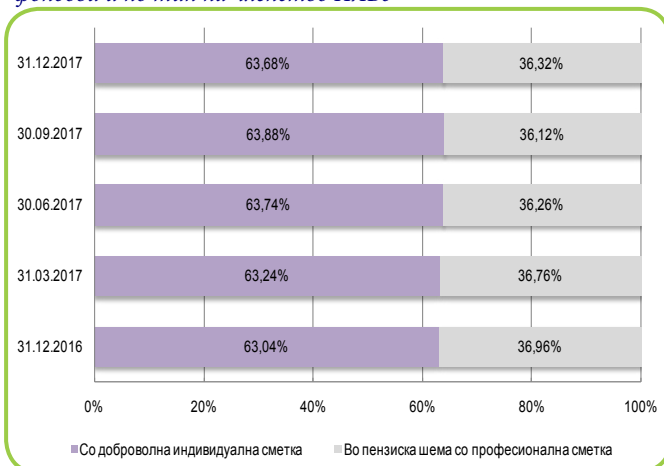
на лицето (уплаќач) и друштвото и со отворање доброволна индивидуална сметка,

- 3) со учество во професионална пензиска шема, организирана од неговиот работодавец или од здружение во кое членува и со отворање професионална сметка.

Едно лице може да има само една доброволна индивидуална сметка и една професионална сметка. Овие сметки можат да бидат во ист или во различен доброволен пензиски фонд.

Графикон 6.1. Структура на членови по доброволни пензиски фондови и по тип на членство НЛБд

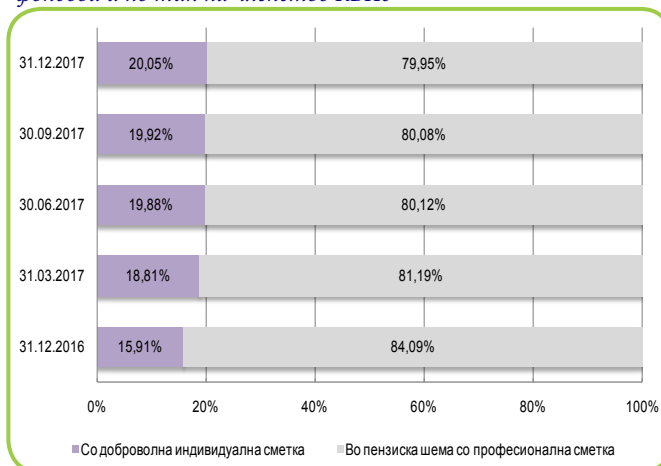

Во доброволното капитално финансирано пензиско осигурување, со состојба на 31.12.2017 година, има вкупно 23.800 членови, што значи 811 членови повеќе во споредба со 31.12.2016 година, односно има пораст на членството за околу 4%. Од вкупниот број членови во третиот столб, 8.979 или околу 38% се членови со доброволна индивидуална сметка, додека 14.821 или околу 62% се учесници во пензиска шема со професионална сметка.

Во однос на распределбата на членовите по доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2017 година, нема значителна промена во однос на состојбата во минатата година, односно околу 41% од членовите се во НЛБд, додека околу 59% се во КБПд.

Од графиконот 6.1 и графиконот 6.2, на кои се прикажани структурата на членови по доброволните пензиски фондови и по тип на членство, во 2017-тата година, на квартално ниво, може да се забележи значителна разлика во однос на видот на членството кај двата доброволни пензиски фонда. Имено, НЛБд има поголем број членови со доброволни индивидуални сметки (64%), додека КБПд има повеќе членови во пензиски шеми со професионални сметки (80%). Притоа, може да се забележи дека кај НЛБд нема значителна разлика на структурата на членови по тип на членство, во однос на 2016-тата година, додека кај КБПд може да се забележи дека процентното учество на

Графикон 6.2. Структура на членови по доброволни пензиски фондови и по тип на членство КБПд

учесници во пензиска шема со професионална сметка се намалило за околу четири процентни поени во однос на состојбата заклучно со 2016-тата година.

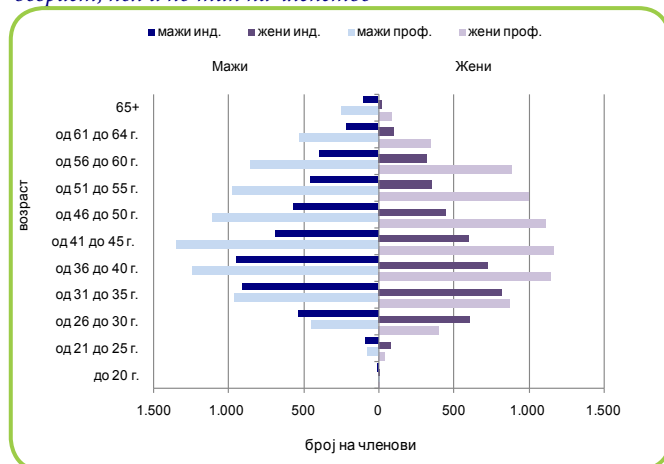
Структурата на членовите во третиот столб, по возраст, пол и по тип на членство, е прикажана на графикон 6.3.

Од овој графички приказ може да се забележи дека членовите, во најголем број, се млади лица (на возраст од 36 до 40 години). Сепак, во споредба со вториот столб има повеќе повозрасни членови. Членовите кои имаат професионална сметка се повозрасни во однос на членовите со индивидуална сметка. Просечната возраст на членовите со индивидуална сметка е 42 години за мажи и 41 години за жени, а на членовите со професионална сметка е 46 години за мажи и 45 години за жени, додека просечната возраст на сите членови вкупно, е 44 години.

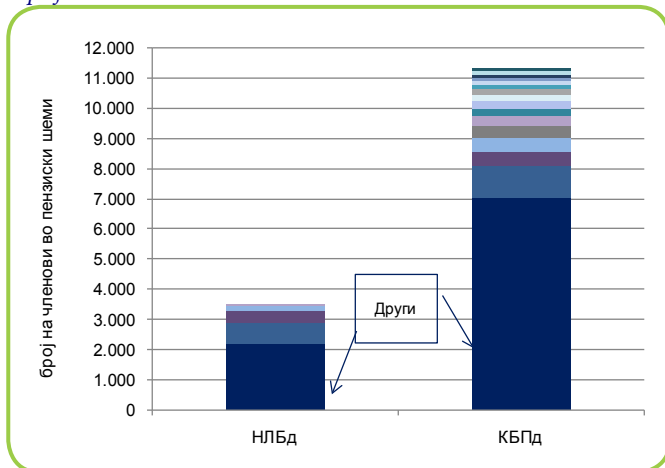
Од досегашното искуство, најчесто, членовите кои имаат индивидуални сметки сами си уплаќаат средства, а во мал број случаи има членови за кои придонес плаќа уплаќач (од вкупно 8.979 членови кои имаат индивидуални сметки, само 454 членови или 5% имаат уплаќач). Доброволното капитално финансирано пензиско осигурување овозможува членување и на лица кои не се државјани на РМ. Во досегашното постоење на третиот столб постојат многу мал број членови кои се странски државјани (0,02% од вкупниот број членови).

Воврската со учеството на членовите во професионалните пензиски шеми, во НЛБд, 3.502 членови се учесници во 1.172 професионални пензиски шеми, а во КБПд, 11.319 членови се учесници во 2.762 професионални пензиски шеми. Постојат професионални пензиски шеми со по неколку десетици членови и професионални пензиски шеми само со по 1 до 2 члена. Од вкупниот број шеми, 18 професионални пензиски шеми имаат по над 100 членови и една шема има над 1.000 членови. Просечно, една професионална пензиска шема има околу 4 члена. Распределбата на членовите во професионалните пензиски шеми по фондови е дадена на графикон 6.4, во кој поединечно се прикажани само шемите кои имаат повеќе од 100 члена, додека останатите шеми се вклучени во ставката „други“.

Графикон 6.3. Структура на членови во трет столб по возраст, пол и по тип на членство

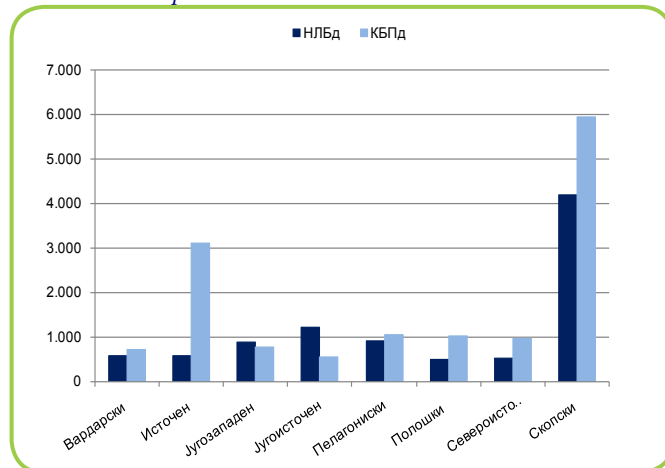

Графикон 6.4 Распределба на членови во трет столб во професионални пензиски шеми

Структурата на членовите во доброволните пензиски фондови по статистички региони¹⁴ во РМ е дадена на графикон 6.5.

Графикон 6.5 Структура на членови во трет столб, по статистички региони

Најмногу членови има во Скопскиот регион, каде што во КБПд има 5.947 членови, а во НЛБд 4.188 члена. Во НЛБд има најмалку членови во Полошкиот регион, 503 членови, додека во КБПд најмалку членови има во Југоисточниот регион, 542.

6.3 Премин на член од една на друга сметка во ист или друг доброволен пензиски фонд

Лицата имаат право на избор на доброволен пензиски фонд и право на промена на избраниот доброволен пензиски фонд, по сопствена желба, во секое време. Доколку членот е член на постојниот доброволен пензиски фонд пократко од 12 месеци, при преминот треба да плати надоместок за премин. Инаку, преминот е бесплатен. При премин се пренесуваат и вкупните средства од сметката на членот. Исто така, и при премин на учесник во професионална пензиска шема од еден кај друг осигурител, тој има право на пренос на средствата заштедени во професионалната шема на професионална сметка или на доброволна индивидуална сметка, доколку другиот осигурител нема организирано професионална пензиска шема или не го вклучи лицето

во неа. Членот, кој е учесник во професионална пензиска шема, има право на пренос на средствата на доброволна индивидуална сметка, доколку не се вработи или не се зачлени во здружение на граѓани.

Во табела 6.1 се дадени податоци за број на членови кои преминале од еден во друг доброволен пензиски фонд, во текот на 2017-тата година. Во 2017-тата година, 13 члена преминаа од НЛБд во КБПд, додека 13 члена преминаа од КБПд во НЛБд (вкупно 0,11% од вкупниот број членови). Исто така, во 2017-тата година, имаше и премини во рамките на ист пензиски фонд од една во друга професионална шема и од професионална на доброволна индивидуална сметка.

Табела 6.1. Премини на членови од еден во друг доброволен пензиски фонд

2017	Членови кои преминале ОД доброволен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ОД доброволен пензиски фонд (во денари)	Членови кои преминале ВО доброволен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ВО доброволен пензиски фонд (во денари)
НЛБд	13	1.727.477	13	1.310.239
КБПд	13	1.310.239	13	1.727.477

¹⁴Статистичките региони се дефинирани според Државниот завод за статистика – територијални единици. Номенклатурата на територијални единици е заснована врз територијалната организација на локалната самоуправа во Република Македонија и е усогласена со класификацијата на Европската Унија.

6.4 Придонеси во доброволните пензиски фондови

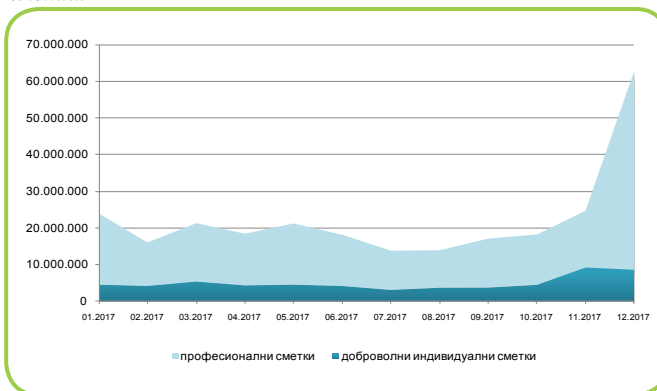
Уплатата на доброволен придонес може да се врши само за лице кое ги исполнува условите за членство во доброволен пензиски фонд, во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Уплатата на доброволен придонес, во име и за сметка на член кој има доброволна индивидуална сметка, може да ја врши членот и/или уплаќачот. Уплатата на доброволен придонес, во име и за сметка на член кој има професионална сметка, може да ја врши само осигурителот. Уплатите се вршат од трансакциската сметка на членот и/или уплаќачот или осигурителот. Доброволниот придонес се уплаќа на посебна парична сметка на доброволниот фонд, која се води кај чуварот на имот и се распоредува на доброволна индивидуална сметка, или на професионална сметка на членот, во зависност од начинот на зачленување и по исполнување на условите за членство.

Членот, уплаќачот и осигурителот, имаат право слободно да ги одредуваат висината на уплатениот износ на доброволен придонес и динамиката на уплатата, а промената на висината на уплатата, или прекилот на уплатата, не влијаат на правото на членство во фондот, односно не значат прекин на членството. Износите на доброволните придонеси ги определува осигурителот, за сите учесници во професионалната пензиска шема, која тој ја организира и ја финансира и ги определува како процент од платата на членот, кој е вклучен во професионалната пензиска шема.

Во текот на 2017-тата година, во доброволните пензиски фондови се уплатени вкупно околу 270 милиони денари, или по месеци, како што е прикажано во табела 6.2.

Може да се забележи дека, и во 2017-тата година, во КБПд, е уплатен поголем износ на доброволни придонеси во однос на НЛБд. Во однос на претходната година, уплатата на придонеси во КБПд пораснала за околу 5%, додека кај НЛБд уплатата на придонеси пораснала за околу 18%. Притоа, значително поголем процент од средствата што се уплатени како доброволни придонеси во 2017-тата година, во двата доброволни пензиски фондови, се уплатени на професионални сметки (78%). Распределбата на уплатите по тип на сметка на која се уплатени, на месечно ниво, е дадена на графикон 6.6.

Графикон 6.6. Распределба на уплати во трет столб по тип на сметка

Табела 6.2. Придонеси во трет столб по месеци и фондови

(во милиони денари)

	Вкупно 2016	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно 2017
НЛБд	109,60	8,73	7,33	9,47	7,39	6,61	11,03	7,21	7,27	8,97	10,55	15,15	30,10	129,82
КБПд	133,21	15,20	8,71	11,82	11,04	14,60	7,10	6,59	6,65	8,13	7,67	9,57	32,58	139,67
Вкупно	242,82	23,93	16,03	21,30	18,43	21,21	18,14	13,80	13,93	17,10	18,22	24,72	62,68	269,49

6.5 Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови

И во доброволното капитално финансирано пензиско осигурување, како во задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, во почетната фаза, се користат проактивна контрола и квантитативни и

квалитативни ограничувања на инвестициите. Сепак, за разлика од задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, во доброволното има полиберални услови во врска со инвестирањето.

Табела 6.3. Максимални инвестициски ограничувања

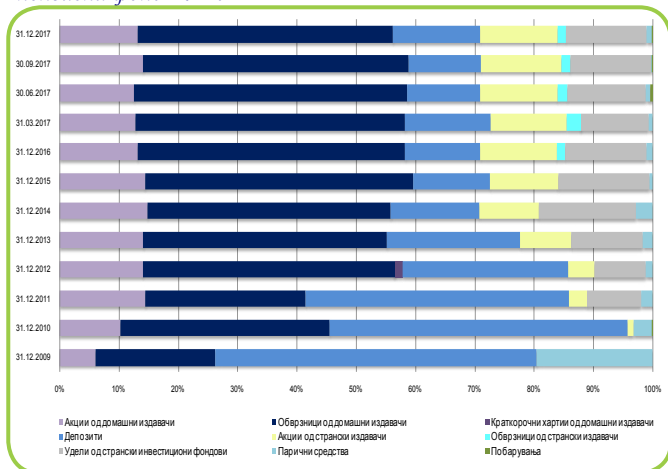
Вид на инструмент	Максимално ограничување
Инвестиции во странство (ЕУ, ОЕЦД)	50%
обврзници и други хартии од вредност издадени од странски влади и централни банки на странските држави и должнички хартии од вредност, издадени од Европската централна банка, Европската инвестициска банка и од Светска банка	50%
должнички хартии од вредност издадени од единиците на локалната самоуправа, недржавни странски компании или банки, акции издадени од странски компании или банки и документи за удел, акции и други хартии од вредност издадени од инвестициски фондови	30%
Хартии од вредност издадени или гарантирани од РМ на домашен пазар или НБРМ	80%
Банкарски депозити, сертификати за депозит, комерцијални записи, обврзници и хартии од вредност врз основа на хипотека издадени од домашни банки	60%
Обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа и од домашни акционерски друштва кои не се банки и комерцијални записи од домашни акционерски друштва, кои не се банки	40%
обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа	10%
Акции издадени од домашни акционерски друштва	30%
Документи за удел и акции на македонски инвестициски фондови	5%

Покрај инструментите кои се дозволени кај задолжителните пензиски фондови, кај доброволните пензиски фондови, за инвестициите во странство, дозволено е и инвестирање во должнички хартии од вредност, издадени од Европската централна банка, од Европската инвестициска банка и од Светската банка, како и должнички хартии од вредност, издадени од единиците на локалната самоуправа. Бидејќи е неопходно да се постигне соодветна диверзификација помеѓу различните видови на инвестиции и кај доброволните пензиски фондови, предвидени се максимални ограничувања за инвестирање во одредена компанија и во одредена економска група и максимални ограничувања на износите кои можат да бидат инвестирани во одредени

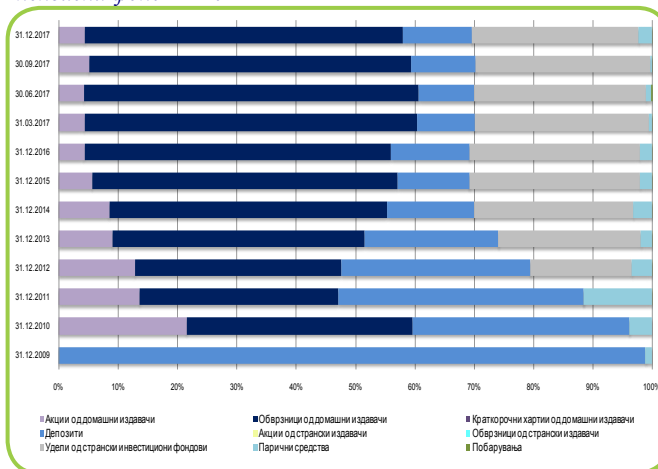
видови инструменти. Со цел спречување во инвестиции во инструменти кои не се погодни за инвестирање на доброволни пензиски фондови, законски се забрануваат инвестиции во акции, обврзници и во други хартии од вредност, кои не котираат на официјален пазар или со кои јавно не се тргува, инструменти со кои не може правно да се располага, инструменти кои не можат веднаш да бидат проценети, повеќе форми на имот кои не можат веднаш да бидат проценети и ставки од несигурна вредност.

Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, од почетокот на системот, е прикажана на графикон 6.7 и на графикон 6.8.

Графикон 6.7. Структура на инвестициите на доброволниот пензиски фонд НЛБд

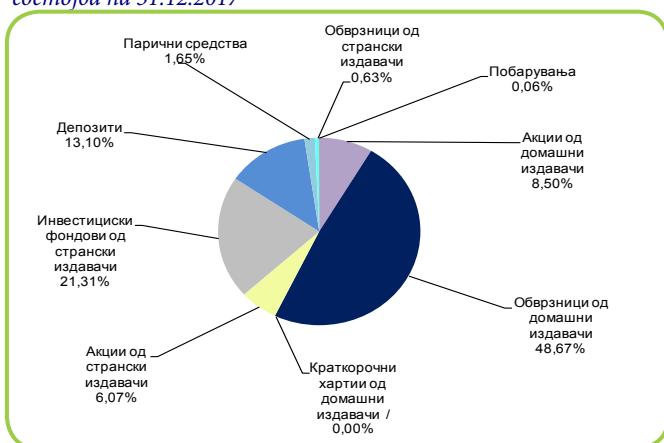
Графикон 6.8. Структура на инвестициите на доброволниот пензиски фонд КБПд

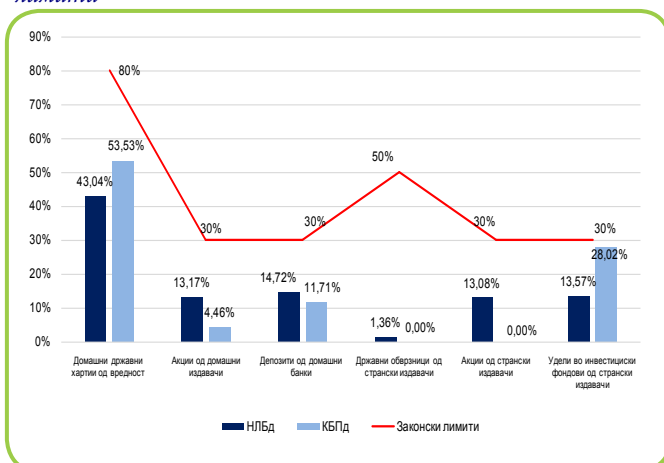
Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2017 година, не се разликува многу во споредба со структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2016 година и таа е прикажана на графикон 6.9. Во 2017 година, учеството на обврзници од домашните издавачи, кај доброволните пензиски фондови, во однос на претходната година, останува скоро на исто ниво и изнесува 48,67%. Учеството на инвестиции во странство изнесува 28,01% (21,31% во удели на инвестициски фондови, 6,07% во акции и 0,63% во обврзници). Учеството на депозити во домашни банки останува скоро на исто ниво, во однос на претходната година и изнесува 13,10%, потоа следуваат акции од домашни издавачи 8,50%, парични средства 1,65% и побарувања 0,06%..

Графикон 6.9. Структура на инвестициите во трет столб со состојба на 31.12.2017

Во текот на 2017 година и двата доброволни пензиски фонда ги почитуваа максималните инвестициски ограничувања. На графикон 6.10 е прикажано процентното учество во портфолиото по класи на средства кај НЛБд и КБПд и законските лимити со состојбата на 31.12.2017 година.

Графикон 6.10. Класи на средства во портфолиото на доброволните пензиски фондови споредени со законските лимити

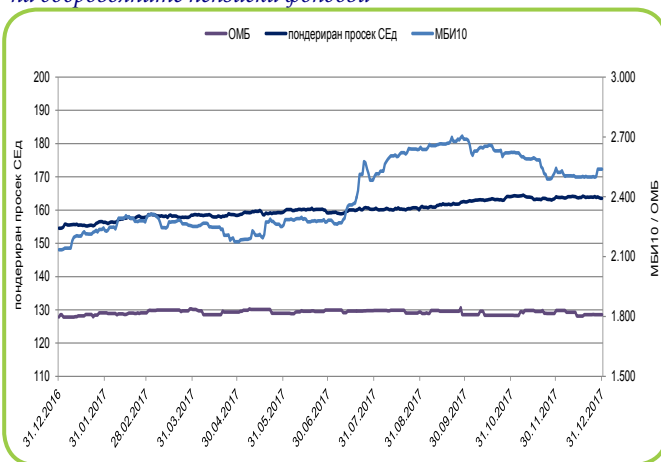
Доброволните пензиски фондови имаат малку поголема изложеност на средствата во акции од домашни издавачи (8,50%) во споредба со задолжителните пензиски фондови. МБИ10, во текот на 2017 година, забележа пораст од околу 18,92% , додека просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови , во 2017 година, забележа пораст од околу 5,83% во однос на 2016 година.

Во споредба со задолжителните пензиски фондови, доброволните пензиски фондови имаат малку поголема изложеност на средствата во домашните обврзници со кои се тргува на Македонската берза (6,64% од вкупните средства на доброволните пензиски фондови). Останатиот дел од портфолиото којшто е вложен во домашни обврзници, им припаѓа на континуираните државни обврзници. ОМБ, во текот на 2017 година, забележа мал пораст од 0,58%¹⁵, додека просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови забележа пораст од околу 5,83% во однос на 2016 година.

Споредбено, движењето на вредноста на МБИ10, ОМБ и просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови, во текот на 2017 година, е прикажано на графикон 6.11.

И кај доброволните пензиски фондови, најголем дел од средствата во 2017 година беа вложени во државни хартии од вредност (44,40% кај НЛБд и 53,53% кај КБПд). Притоа, дел од државните хартии од вредност на НЛБд се инвестирани во државни обврзници од странски издавачи (1,36% од вкупните средства на НЛБд). Веднаш потоа следуваат вложувањата во инструменти од издавачи/акционерски друштва од финансискиот сектор

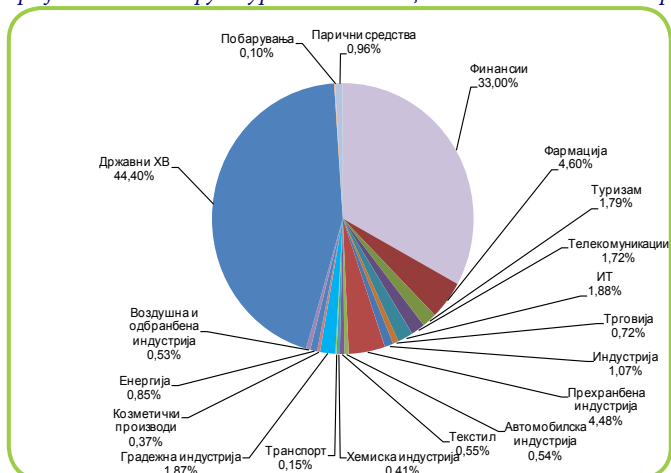
Графикон 6.11 Споредбено движење на вредноста на МБИ10, ОМБ и просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови

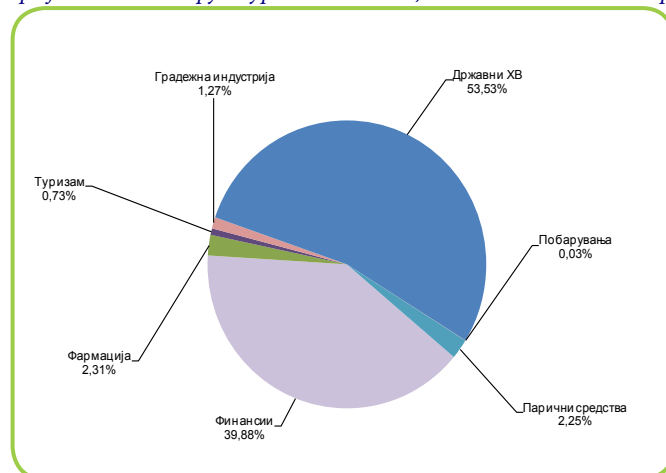
Извор: МАПАС и Македонска Берза АД Скопје- Годишен статистички билтен 2017

¹⁵Просечната вредност е пресметана како пондериран просек на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови во однос на нето средствата на доброволните пензиски фондови.

Графикон 6.12. Структура на инвестициите на НЛБд по сектори

Графикон 6.13. Структура на инвестициите на КБПд по сектори

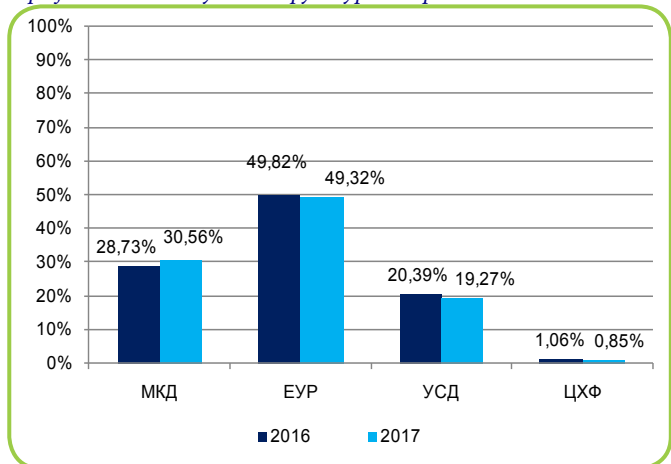
(33,00% кај НЛБд и 39,88% кај КБПд). Вложувањата во финансискиот сектор, кај НЛБд вклучуваат најголемо учество на домашните банкарски депозити (44,59%), потоа следува учеството на удели во странски инвестициски фондови (41,12% НЛБд), па учеството на вложувањата во финансиски услуги (9,36%) и најмало е учеството на вложувања во акции од домашни банки (4,93%). Вложувањата во финансискиот сектор, кај КБПд вклучуваат најголемо учество на удели во странски инвестициски фондови (70,25%), а потоа, следуваат домашните банкарски депозити (29,53%) и најмало е учеството на вложувањата во акции од домашни банки (0,40%). Покрај горенаведените, доброволните пензиски фондови инвестираат и во други сектори: фармација, прехранбена индустрија, туризам, телекомуникации, информатичка технологија, градежна индустрија и во други индустрии, но со многу помало учество (од 0,15% до 4,60%). Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, по сектори, е дадена на графикон 6.12 и на графикон 6.13.

Во однос на валутната структура на средствата на доброволните пензиски фондови, прикажана на графикон 6.14 и на графикон 6.15, можеме да забележиме дека нема некои покарактеристични промени во споредба со

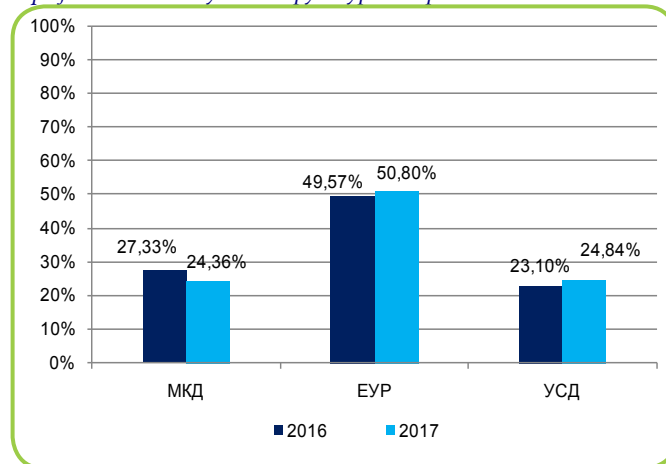
претходната година. Имено, најголем дел од средствата, односно скоро половина од средствата и на двата доброволни пензиски фонда се инвестираат во инструменти во евра (49,32% кај НЛБд и 50,80% кај КБПд). Следни по големина се инвестициите во домашна валута (30,56% кај НЛБд и 24,36% кај КБПд), потоа следуваат инвестициите во американски долари (19,27% кај НЛБд и 24,84% кај КБПд). Валутната структура кај НЛБд вклучува и мал дел на инструменти кои се инвестираат во швајцарски франци 0,85%.

Доколку се направи споредба со светските искуства, односно со земјите кои имаат слични пензиски системи со македонскиот, можат да се видат сличности, но и разлики во инвестициските портфолија на доброволните пензиски фондови. На графиконот 6.16 е дадена споредба на вложувањата, со состојба на 31.12.2017 година, на доброволните пензиски фондови во РМ, со вложувањата на доброволните пензиски фондови во некои од земјите од регионот кои имаат имплементирано доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Притоа, може да се забележи дека структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови во разгледуваните земји, со состојба на крајот на 2017-тата година, не се разликува значајно, во споредба со структурата на инвестициите во минатата година.

Графикон 6.14 Валутна структура на средствата на НЛБд

Графикон 6.15 Валутна структура на средствата на КБПд

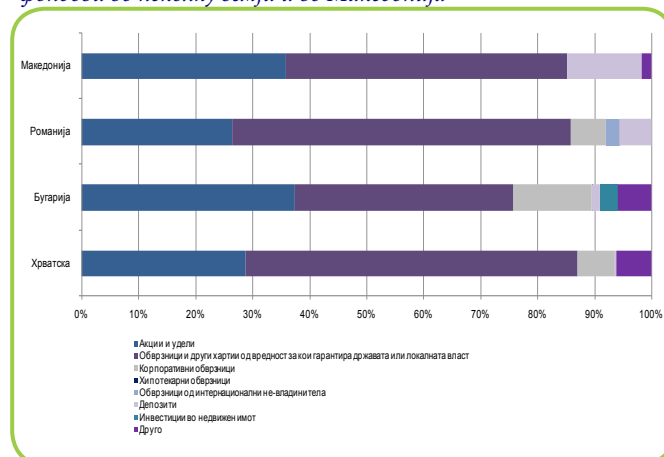

Доколку портфолијата на доброволните пензиски фондови се разгледаат по инструменти, може да се забележи дека пензиските фондови во речиси сите земји имаат најголема изложеност во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантираат државата или локалната власт (во Романија 59%, Хрватска 58%, а со најмал процент во Бугарија 38%). Во РМ, изложеноста во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантираат државата или локалната власт, изнесува 49%. Изложеноста во банкарски депозити во Македонија изнесува 13%. За разлика од Македонија, во останатите земји изложеноста на депозити е помала: Романија (6%), Бугарија (1%), а додека во Хрватска изложеноста во депозити е многу мала (0,35%). Во однос на акциите и уделите, најголем процент од средствата во акции и удели се вложени во Бугарија (37%) и Македонија (36%), па потоа во Хрватска (29%) и во Романија (26%). Може да се забележи дека во сите држави, помалку или повеќе, се инвестира и во корпоративни обврзници (Бугарија 14%, Романија 6% и Хрватска 6%), освен во Македонија, каде што има и недостиг на такви инструменти на пазарот. Само во Бугарија пензиските фондови вложувале во недвижен имот (3%), а во другите земји, најчесто, овој инструмент и не е дозволен. Во однос на инвестирањето

во странство, пензиските фондови во Бугарија имаат најголема изложеност во странски инвестиции, во висина околу 58%, потоа следуваат пензиските фондови во Македонија со 28%, во Романија 12% и во Хрватска 10%

Графикон 6.16. Портфолија на доброволните пензиските фондови во неколку земји и во Македонија

Извори: www.hanfa.hr; www.fsc.bg; www.asfromania.ro и сопствени пресметки.

6.6 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови

Начинот на пресметка на нето-средствата, на сметководствената единица и на приносот на доброволните пензиски фондови, е ист како и за задолжителните пензиски фондови.

Промените на средствата на доброволните пензиски фондови, од почетокот до крајот на годината, се случуваат поради:

- прилив на придонеси,
- одлив поради надоместоци и трансакциски провизии,
- прилив поради поврат на персонален данок,
- прилив поради премин од другиот доброволен пензиски фонд (за лица кои членувале во друг фонд, а потоа преминале во тековниот фонд),
- одлив поради премин во другиот доброволен пензиски фонд (лица кои членувале во односниот фонд, а потоа преминале во другиот фонд),
- одлив поради исплата на наследство,
- одлив поради исплата на пензиски надоместоци за старост (еднократни и повеќекратни исплати),
- не(реализирани) добивки/загуби од инвестиции.

Тргувајќи од вредноста на нето-средствата на крајот на претходната година и имајќи ги предвид сите горенаведени промени, се доаѓа до вредноста на нето-средствата на крајот на годината (што е прикажано во табела 6.4).

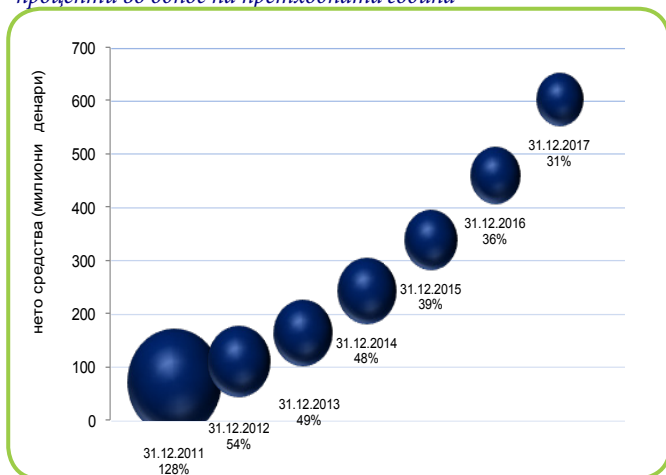
Вкупните нето средства во доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2017 година, изнесуваа околу 1,3 милијарди денари или околу 21 милиони евра, што претставува околу 0,21% од БДП¹⁶.

Табела 6.4. Промени на средствата на доброволните пензиски фондови (во милиони денари)

	НЛБд	КБПд
Нето вредност на 31.12.2016г.	459,08	538,68
Придонеси	129,82	139,67
Надоместоци од придонеси	3,18	3,60
Придонеси намалени за надоместоци од придонеси	126,64	136,07
Уплата на индивидуална сметка од поврат на персонален данок	1,01	1,06
Надоместоци од средства	6,24	5,52
Расходи за посреднички провизии	0,14	0,03
Пренос од другиот фонд	1,31	1,73
Пренос во другиот фонд	1,73	1,31
Исплата на наследство	0,68	1,07
Исплата на пензиски надоместок старост- еднократна исплата / повеќекратна исплата	13,34	12,62
Бруто добивка од инвестиции	36,32	37,25
Нето добивка од инвестиции	29,94	31,70
Нето средства на 31.12.2017г.	602,23	694,24

¹⁶Извор за БДП: Државен завод за статистика – Соопштение бруто домашен производ, четврто тримесечје од 2017 година - проценети податоци.

Графикон 6.17. Пораст на нето средствата на НЛБд во проценти во однос на претходната година

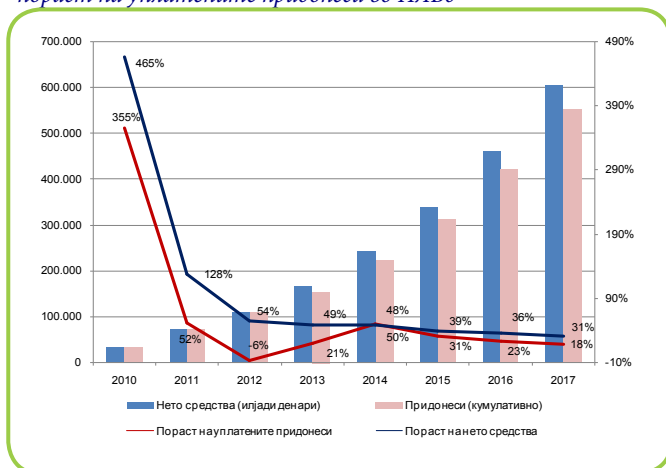

На графикон 6.17 и на графикон 6.18 се прикажани вредностите на нето-средствата на крајот на сите години и нивниот пораст во проценти во однос на нето-средствата во претходната година. Притоа, може да се забележи дека нето-средствата на двата доброволни пензиски фонда растат со слично темпо. Најголем пораст се забележува во 2011 година во однос на 2010 година.

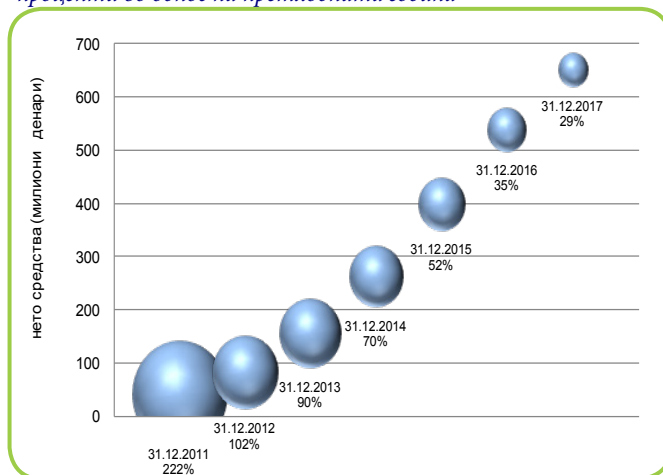
Движењето на вредноста на нето-средствата и кумулативните придонеси, како и порастот на уплатените придонеси и порастот на нето-средствата во НЛБд и КБПд, се прикажани на графикон 6.19 и на графикон 6.20.

Кај НЛБд, во почетниот период (2009 – 2011 година), се забележува голем пораст на нето-средствата и на уплатените придонеси. Во 2012 година, во споредба со 2011 година, порастот на нето-средствата изнесува 54%, додека кај уплатените придонеси се забележува пад од 6%. Во следните пет години, порастот на нето-средствата на НЛБд постепено се намалува од 49% до 31% во 2017-тата година во споредба со 2016-тата. Додека, пак, кај уплатените придонеси во 2014-тата година, се забележува поголем пораст, во износ од 50%, и во следните четири години, порастот на уплатените придонеси постепено се намалува до 18%, во 2017-тата година, во споредба со 2016-тата година.

Графикон 6.19. Пораст на нето средства во споредба со пораст на уплатените придонеси во НЛБд

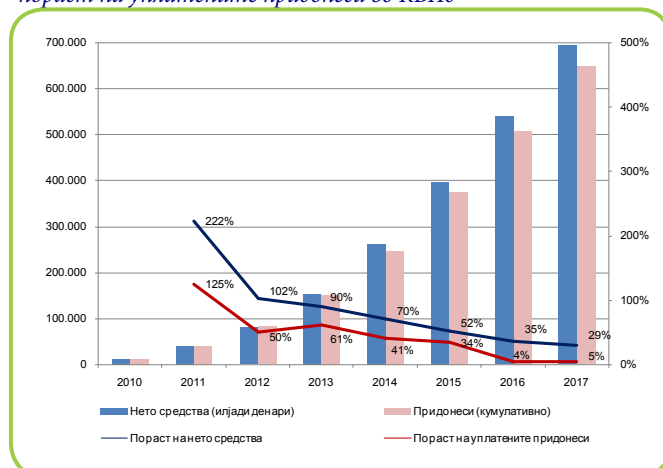
Графикон 6.18. Пораст на нето средствата на КБПд во проценти во однос на претходната година

И кај КБПд, во почетниот период (2010 – 2012 година), се забележува голем пораст на нето-средствата и на уплатените придонеси. Во 2013 година, во споредба со 2012 година, порастот на нето-средствата изнесуваше 90%, додека порастот на уплатени придонеси изнесуваше околу 61%. Во наредните години, порастот на нето-средствата и на уплатените придонеси на КБПд почнуваат постепено да опаѓаат. Во 2017-тата година, во споредба со 2016-тата година, кај КБПд, нето-средствата пораснале за 29%, а уплатените придонеси за 5%.

Движењето на вредноста на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови, од почетокот на работата на доброволните пензиски фондови, до 31.12.2017, е дадено во табела 6.5 и на графикон 6.21. Забележлив е растечкиот тренд на сметководствените единици. Во текот на 2017-тата година, сметководствените единици имаа пораст и сличен тренд, така што, на крајот на годината, вредноста на сметководствената единица на двата пензиски фонда забележа значителен пораст во однос на претходната година.

Графикон 6.20. Пораст на нето средства во споредба со пораст на уплатените придонеси во КБПд

Табела 6.5. Вредност на сметководствена единица од

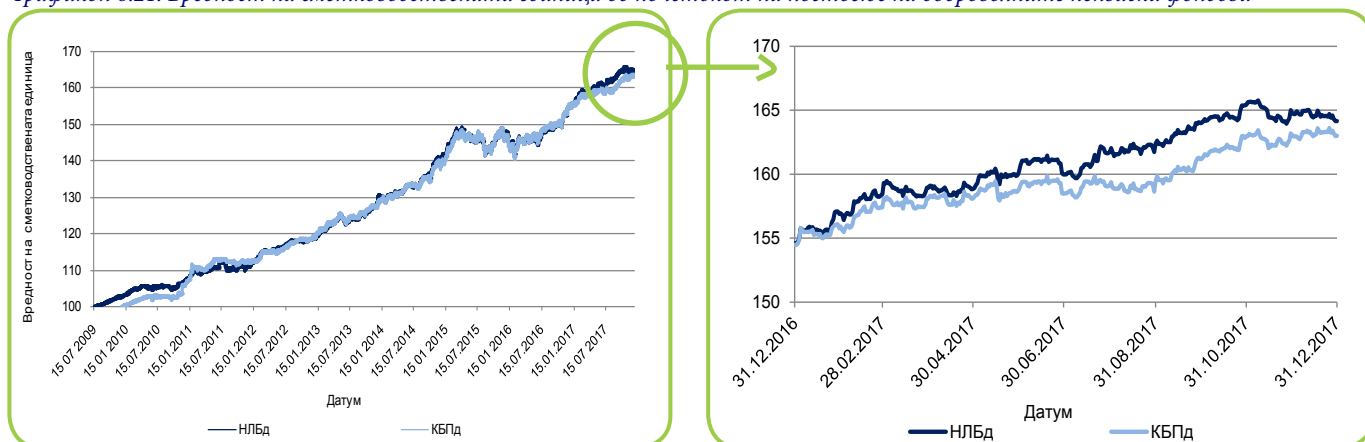
Датум	Вредност на сметководствена единица	
	НЛБд	КБПд
15.09.2009	100,000000	
21.12.2009	102,815757	100,000000
31.12.2009	103,061825	100,204385
31.12.2010	107,592926	106,891617
31.12.2011	111,854726	112,639593
31.12.2012	118,742851	119,129537
31.12.2013	130,511147	129,015451
31.12.2014	140,946772	139,908803
31.12.2015	147,535595	146,709341
31.12.2016	154,578083	154,465341
31.03.2017	158,942154	158,102243
30.06.2017	159,971128	158,478863
30.09.2017	163,992478	161,182685
31.12.2017	164,155073	162,989756

Приносот на доброволните пензиски фондови по периоди, сведен на годишно ниво, е прикажан во табела 6.5.

Приносот на доброволната индивидуална и/или на професионалната сметка е променлив и зависи од приносот на доброволниот пензиски фонд и од надоместоците наплатени од друштвото. Приносот, односно добивката, е параметар кој реално не може да се предвиди, бидејќи зависи од условите на пазарот на капитал и во целокупната економија. Приносот на доброволните пензиски фондови се пресметува на ист начин и по иста формула како и приносот на задолжителните пензиски фондови.

Со оглед на долгорочната природа на пензиското осигурување, добро е да се пресмета и приносот на доброволните пензиски фондови од почетокот на нивното постоење, сведен на годишно ниво, кој за НЛБд изнесува 6,04% во номинален износ и 4,37% во реален износ, а за КБПд 6,27% во номинален износ и 4,55% во реален износ.

Графикон 6.21. Вредност на сметководствена единица од почетокот на постоење на доброволните пензиски фондови

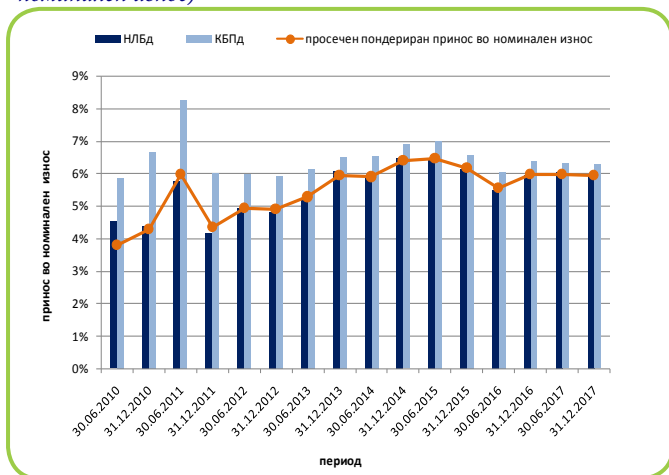
Табела 6.6. Принос на доброволните пензиски фондови

Период*	НЛБд		КБПд	
	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ
31.12.2009 - 31.12.2010	4,40%		6,67%	
31.12.2009 - 31.12.2011	4,18%		6,02%	
31.12.2009 - 31.12.2012	4,83%		5,93%	
31.12.2009 - 31.12.2013	6,08%	3,00%	6,52%	3,42%
31.12.2009 - 31.12.2014	6,46%	4,09%	6,90%	4,52%
31.12.2009 - 31.12.2015	6,16%	4,25%	6,56%	4,64%
31.12.2009 - 31.12.2016	5,96%	4,36%	6,37%	4,77%
31.03.2010 - 31.03.2017	6,08%	4,65%	6,46%	5,01%
30.06.2010 - 30.06.2017	6,15%	4,52%	6,33%	4,70%
30.09.2010 - 30.09.2017	6,63%	4,98%	6,76%	5,11%
31.12.2010 - 31.12.2017	6,22%	4,72%	6,21%	4,71%
Почеток - 31.12.2017	6,04%	4,37%	6,27%	4,55%

* До донесување на измените на Законот за доброволно капитално финасирано пензиско осигурување, од јануари 2013 година, приносот на доброволен пензиски фонд се пресметуваше за период од 3 години, само во номинален износ.

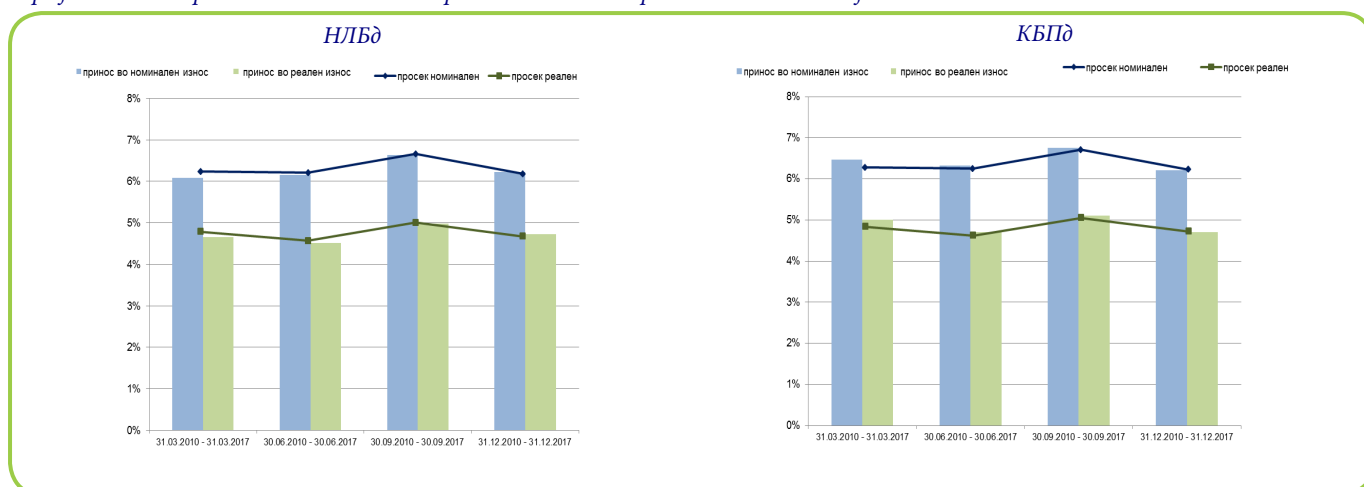
** Почетокот е 15.7.2009 г. за НЛБд и 21.12.2009 г. за КБПд.

Графикон 6.22. Принос на доброволните пензиски фондови (во номинален износ)

Основната цел на инвестирањето на средствата на доброволните пензиски фондови е нивниот раст. Приносот претставува мерка за порастот на средствата. Но, едновременно, треба да се има предвид и ризикот од инвестициите. Ризикот претставува неизвесност во поглед на остварувањето на приносот на вложените средства. Соодносот на ризикот со приносот е директен, што значи поголемиот принос носи со себе и поголем ризик на некоја инвестиција, односно преземањето на поголем ризик е проследено со поголем очекуван принос кој треба да го компензира преземениот ризик и обратно. Графички, соодносот на приносот во номинален износ со ризикот¹⁷ (пресметан преку една од можните методи за пресметка) на доброволните пензиски фондови, од крајот на 2010 година до крајот на 2017 година, е прикажан на графикон 6.24.

Графикон 6.23. Принос во номинален и во реален износ на доброволните пензиски фондови во 2017 година

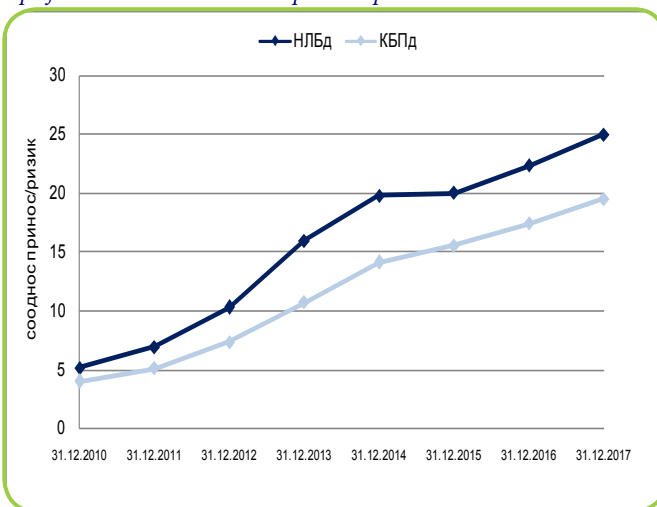

* Просечниот принос за периодот заклучно со 30.09.2016 е пресметан како обичен просек од приносот на НЛБД за периодот 30.09.2016-30.09.2016 и приносот на КБПД за периодот 31.12.2009-31.12.2016.

Движењето на приносот во номинален износ, по периоди, може да се види на графикон 6.22, каде што се прикажани приносите по периоди, од 31.12.2009 до 31.12.2017 година, по фондови, како и просечен пондериран принос. На почетокот, се забележува раст на приносот, така што, на крајот на првата половина од 2011 година, се забележуваат високи приноси и кај двата доброволни пензиски фонда, додека на крајот на 2011 година, имаше опаѓање на приносите. Потоа, во наредните години следи постепен раст на приносот до средината на 2015 година, по што се забележува опаѓање на приносот, до средината на 2016-тата година, и потоа повторно се забележува пораст на приносот, заклучно со крајот на 2016-тата година. Во 2017-тата година приносот останува на скоро исто ниво како приносот заклучно со крајот од 2016-тата година.

Движењето на приносот во номинален и во реален износ, во 2017-тата година, по периоди, сведен на годишно ниво, по доброволен пензиски фонд, и споредбата со просечниот принос, можат да се видат на графикон 6.23. Во 2017-тата година, приносот во номинален износ на двата доброволни пензиски фонда се движеше од 6,08% до 6,76%, додека приносот во реален износ се движеше од 4,52% до 5,11%. Најголема вредност имаат приносите во периодот 30.09.2010 – 30.09.2017 година.

Графикон 6.24. Сооднос на принос и ризик

¹⁷Приносот е пресметан на годишно ниво, од почетокот на работата на пензискиот фонд, преку порастот на сметководствената единица, а ризикот претставува осцилирање на сметководствената единица и е пресметан како ануелизирана стандардна девијација на приносите на пензиските фондови.

6.7 Надоместоци кај доброволните пензиски фондови

За вршење на своите функции за управување со средствата на доброволниот пензиски фонд, процена на средствата, зачленување, водење доброволни индивидуални и професионални сметки на членовите и за известување на членовите, како и за плаќање на надоместоците за МАПАС и за чуварот на имот, друштвата, во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства и надоместок за премин.

Надоместокот од придонеси се наплаќа како процент од секој уплатен придонес во доброволен пензиски фонд, пред неговото претворање во сметководствени единици. Овој надоместок друштвото го наплатува во ист процент, од сите членови на доброволниот пензиски фонд, освен во случај на членови кои се учесници во професионална пензиска шема или во случај на повеќегодишно членство. Месечниот надоместок претставува процент од вредноста на нето-средствата на доброволниот пензиски фонд, кој се пресметува на секој датум на процена на средствата на доброволниот пензиски фонд (во согласност со важечката подзаконска регулатива, датум на процена е секој ден) и се наплатува еднаш месечно. Надоместокот

Табела 6.7. Надоместоци кои ги наплаќаат друштвата кои управуваат со доброволни пензиски фондови

Вид на надоместок	НЛБ	КБ Прво
Надоместок од придонес*	2,90% ¹⁸	2,90% ¹⁹
Месечен надоместок од вредноста на нето средствата на доброволниот пензиски фонд	0,100% ²⁰	0,075% ²¹
Надоместок за премин		
Број на денови**	износ на надоместок за премин	износ на надоместок за премин
број на денови ≤ 360	10 Евра	10 Евра
број на денови > 360	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин

* За членови кои се учесници во професионална пензиска шема, друштвото може да определи понизок износ на овој надоместок.

** Бројот на денови се определува врз основа на бројот на денови од датумот кога членот се стекнал со статус на член во постојниот доброволен пензиски фонд до датумот на потпишување на договорот за членство со идниот доброволен пензиски фонд.

за премин се наплатува во случај на премин на член од еден доброволен пензиски фонд во друг доброволен пензиски фонд, под услов членот кој преминува да бил член во постојниот доброволен пензиски фонд помалку од една година.

Законот ги определува максималните износи, а слобода на друштвата е да ги определат износите на поодделните видови надоместоци во рамките на законскиот максимум.

Надоместоците кои ги наплаќаа друштвата кои управуваат со доброволните пензиски фондови во РМ, за 2017 година, се прикажани во табела 6.7.

Висината на надоместоците од придонеси, кои се наплатуваа од почетокот на работењето на третиот столб, заклучно со 2017-тата година, е прикажана во табела 6.8.

Табела 6.8. Висина на надоместоците од придонеси кои ги наплаќаат пензиските друштва во третиот столб

Пензиско друштво	Износ	Датум на примена
НЛБ	5,25%	Од почетокот на работа на фондот (15 јули 2009 г.)
	3,80%	Од 1 март 2011 г.
	2,90%	Од 1 јануари 2017 г.
КБ Прво	5,50%	Од почетокот на работа на фондот (21 декември 2009 г.)
	4,00%	Од 24 април 2010 г.
	2,90%	Од 1 јуни 2013 г.

Од почетокот на работењето на доброволните пензиски фондови, пензиските друштва на двапати го намалија надоместокот од придонеси. Надоместокот од средства од почетокот на работењето на третиот столб изнесуваше 0,15% месечно од вредноста на нето-средствата на доброволниот пензиски фонд. Исто така, во 2011-тата година, двете друштва го намалија и надоместокот од средства и истиот сега изнесува 0,100% кај НЛБ и 0,075% кај КБ Прво.

Наплатата на надоместоците (во илјади денари), од страна на друштвата кои управуваат со доброволните пензиски фондови, во текот на 2017-тата година, по месеци и по вид надоместок, е дадена во табела 6.9.

¹⁸ Од 1 јануари 2017 година (претходно беше 3,80%)

¹⁹ Од 1 јуни 2013 година (претходно беше 4,00%)

²⁰ Од 1 март 2011 година (претходно беше 0,15%)

²¹ Од 1 јануари 2011 година (претходно беше 0,15%)

Трансакциските провизии, во врска со трансакциите за стекнување или за пренос на средствата на доброволниот пензиски фонд, се плаќаат од средствата на доброволниот пензиски фонд, а ги наплатуваат избрани правни лица кои вршат услуги со хартии од вредност. Трансакциските провизии се пресметуваат како процент од вредноста на секоја склучена трансакција. Од средствата на доброволниот пензиски фонд, за секоја

склучена трансакција на Македонска берза за хартии од вредност, се наплатуваат и провизии за Македонската берза на хартии од вредност и за Централниот депозитар за хартии од вредност. Во текот на 2017 година, од НЛБд биле наплатени вкупно 0,14 милиони денари трансакциски провизии, додека од КБПд биле наплатени вкупно 0,03 милиони денари трансакциски провизии.

Табела 6.9. Наплатени надоместоци од страна на друштвата во 2017 година (во илјади денари)

	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно
НЛБз – вкупно	674	659	722	676	666	778	699	707	760	816	964	1.300	9.418
од придонеси	208	181	234	182	163	264	177	177	219	262	395	715	3.177
од средства	466	478	487	494	503	513	522	530	540	554	569	585	6.241
КБПз – вкупно	784	655	729	728	828	651	642	648	688	684	741	1.345	9.123
од придонеси	373	231	297	286	375	189	179	180	211	197	246	840	3.604
од средства	411	424	432	441	453	462	464	469	477	487	494	506	5.519

6.8 Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување

Условите за стекнување право на пензиски надоместок и начинот на исплата на пензискиот надоместок од третиот столб, се полиберални во однос на вториот столб, но сепак треба да се има предвид дека тие се заштеди за старост. Имено, средствата можат да се повлечат најрано десет години пред возраста за стекнување право на старосна пензија, во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, што во моментот би значело најрано на возраст од 54 години за мажи, односно 52 години за жени. Исто така, средствата можат да се повлечат во случај кога кај членот е утврдена општа неспособност за работа, од страна на Комисија за оцена на работната способност, при Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија, без оглед на возраста. Во случај на смрт на член на доброволен пензиски фонд, средствата од сметката на членот стануваат дел од оставинската маса и со нив се постапува во согласност со Законот за наследување.

Средствата од третиот столб се користат по избор на членот во следните видови пензиски надоместоци:

- еднократна или повеќекратна исплата на средствата;
- пензиски анuitет што се исплаќа од друштво за осигурување овластено за таа цел;
- програмирани повлекувања обезбедени од друштвото кое управува со доброволен пензиски фонд, или
- комбинација од горенаведените опции.

Обезбедувањето пензии и пензиски надоместоци, кои се исплатуваат од вториот и од третиот столб, е регулирано со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

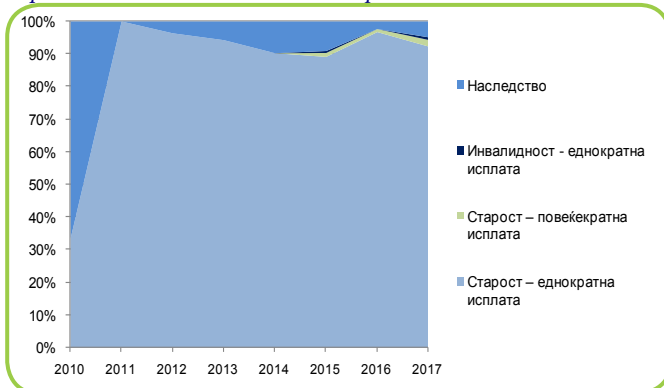
Во 2017 година беа остварени 248 пензиски надоместоци и исплати од третиот столб. Најголем дел од остварените пензиските надоместоци беа во случај на старост и тоа најголем дел како еднократни исплати, а исто така, и мал дел како повеќекратни исплати. Исто така, беа исплатени и пензиски надоместоци во случај на инвалидност како еднократна исплата. Мал дел од исплатите во трет столб беа во случај на смрт на член, со исплата на наследство. Детален преглед на остварените пензиски надоместоци и исплати за членови на трет столб, по доброволни пензиски фондови и вид на сметка, за 2017 година, се дадени во табела 6.10.

Табела 6.10. Остварени пензиски надоместоци и исплати на членови од трет столб

Вид на пензиски надоместок/ Доброволен пензиски фонд	НЛБд		КБПд		Вкупно
	Инд. сметка	Проф. сметка	Инд. сметка	Проф. сметка	
Старост – еднократна исплата	40	34	25	130	229
Старост – повеќекратна исплата	0	1	2	2	5
Инвалидност – еднократна исплата	0	0	1	1	2
Наследство	2	1	2	7	12
Вкупно	42	36	30	140	248

На графикон 6.25 е прикажана структурата на остварени пензиски надоместоци и исплати на членови од третиот столб од почетокот на работењето на третиот столб, по години, заклучно со 2017 година. Бројот на исплати е мал, бидејќи системот е се уште млад и членовите се релативно млади лица. Најголем дел од исплатите се еднократни исплати во случај на старост, па потоа исплатите во случаите на смрт на член како исплата на наследство. Постојат и мал број еднократни исплати по основ инвалидност и повеќекратни исплати по основ на старост.

График 6.25. Структура на остварени пензии и исплати од третиот столб од почетокот на работа

Маркетинг и агенти на пензиските друштва

7

Заради заштита на интересите на постојните и идните членови и на пензионираниите членови на капитално финансираното пензиско осигурување и заради обезбедување фер и објективно информирање на јавноста, маркетингот се врши во регулирана средина, уредена со закон и со подзаконски акти.

Работи на маркетинг се сите активности чија цел е рекламирање на пензиските друштва и на задолжителните и доброволните пензиски фондови и информирање и склучување договори за членство во задолжителните и во доброволните пензиски фондови и за исплата на средства од задолжителните и од доброволните пензиски фондови. Овие активности вклучуваат: рекламирање на работењето на пензиските друштва и на пензиските фондови со кои тие управуваат, информирање за карактеристиките на задолжително и на доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, информирање за надоместоците и за трансакциските провизии, информирање за приносите на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, информирање за инвестициските портфолија на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, информирање за индивидуални сметки, доброволни индивидуални сметки и за професионални сметки, зачленување и премин на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд, зачленување и премин на членови од еден во друг доброволен пензиски фонд, склучување на договори за програмирани повлекувања, договори за еднакратна исплата и договори за повеќекратни исплати и други активности заради рекламирање и обезбедување информации поврзани со работењето на пензиските друштва и пензиските фондови. Пензиското друштво може да врши работи на маркетинг на пензиски фонд, во своите простории, во простории на неговите деловни соработници за маркетинг или надвор од нив, директно или преку соодветен вид комуникација (телефон, факс, Интернет). Просториите за маркетинг мора да исполнуваат одредени законски пропишани услови.

За да се овозможи МАПАС да ја оствари контролната функција врз материјалите за маркетинг, пензиското друштво е должно да го достави до МАПАС, во фотокопија или на соодветен надворешен медиум, секој објавен материјал за маркетинг, во рок од три дена по неговото објавување. Во случај кога МАПАС смета дека некоја реклама, или друг пишан материјал, може да предизвика заблуда, може со решение да го забрани понатамошното објавување, или дистрибуција, и да нареди објавување на измена на тој материјал, во рок што самата ќе го определи.

Лице кое врши маркетинг, т.е. агент, може да биде лице вработено во пензиско друштво или друго лице кое е договорно ангажирано од страна на пензиско друштво. Агентот може да врши работи на маркетинг на пензиски фондови и/или да склучува договори за членство или за исплата на средства, само за пензиски фондови со кои управува пензиското друштво во кое тој е вработен

или договорно е ангажиран. Агентот задолжително присуствува при склучувањето на договорот за членство во пензиски фонд, на договорот за премин, договорот за програмирани повлекувања, договорот за еднакратна исплата и на договорот за повеќекратни исплати и е должен да го потпише таквиот договор. Агентот е должен сите контакти со членот, со пензионираниот член или со лицата кои имаат право да станат членови и со пензионирани членови на пензиски фонд, да ги врши лично и не смее да склучува договори преку друго лице. Исто така, агентот има значајна улога и при избор на вид на исплата на пензија од капитално финансираното пензиско осигурување, од страна на членот, и е должен лично да ги презентира понудите за проектирани идни пензии на членот кој поднел барање за котација, со детално објаснување на карактеристиките и на користените претпоставки за сите видови исплати на пензии.

Лицето може да врши работи на маркетинг, само по неговото запишување во Регистарот на агенти што го води МАПАС. МАПАС ги пропишува начинот и постапката за полагање на испитот за агенти и начинот и постапката за запишување на лицето во Регистарот на агенти.

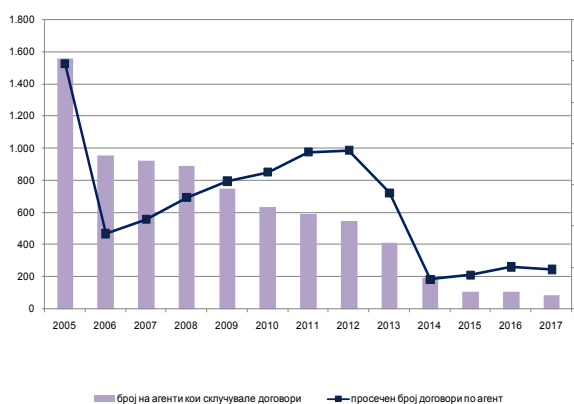
Во текот на 2017 година, се организираше испит за агенти во две испитни сесии, при што од вкупно 61 присутни учесници, пријавени за полагање на испитот, положиле 26 или 43% од присутните кандидати.

Во текот на 2017 година, беше извршена регистрација на вкупно 26 агенти, од кои 14 агенти на НЛБ и 12 агенти на КБ Прво. Исто така, беше извршена и годишна обнова на регистрацијата на агентите и тоа, на вкупно 343 агенти, од кои 212 на НЛБ и 131 агенти на КБ Прво. Во текот на 2017 година, на 7 агенти на КБП им престанал статусот на агент.

Во врска со бројот на договори за членство во задолжителните пензиски фондови, кои ги склучуваат агентите од почетокот на работата на системот, од графикон 7.1 може да се забележи дека најмногу агенти, кои во просек склучувале и најмногу договори за членство, има во 2005 година, со оглед на тоа дека тоа беше почетокот на системот, и до 31.12.2005 година, беше крајниот рок доброволните членови да одберат дали ќе се приклучат во двостолбниот систем и да потпишат договор. Во наредните години, бројот на агенти, кои склучуваат договори, континуирано се намалува од година во година, а едновременно расте просечниот број склучени договори по агент, до 2012 година. Потоа се забележува значително опаѓање на просечниот број склучени договори по агент, во 2013 и 2014 година. Во 2016-тата година, во однос на 2015-тата година, бројот на агенти, кои склучувале договори, останал на исто ниво, додека просечниот број склучени договори по агент, минимално се зголемил. Во 2017-тата година, во однос на 2016-тата година, бројот на агенти, кои склучувале договори, се намалил, додека просечниот број склучени договори по агент, останал на исто ниво.

Слична анализа за бројот на склучени договори за членство во доброволните пензиски фондови, кои ги склучуваат агентите од почетокот на работа на третиот столб, може да се види на графикон 7.2. Притоа, може да се забележи дека, во 2010 година, бројот на агенти кои склучувале договори за членство е најголем, додека просечниот број договори по агент е прилично мал. Во 2014-тата година, се забележува најголема вредност за

Графикон 7.1. Број на агенти кои склучувале договори за членство во задолжителни пензиски фондови и просечен број на договори по агент

просечниот број договори по агент и прилично мал број агенти кои склучувале договори. По 2014-тата година, се забележува постепено намалување на просечниот број договори по агент. Од 2012-тата година, се забележува постепено намалување на бројот на агенти кои склучувале договори. Во 2017-тата година, во однос на 2016-тата година, бројот на агенти кои склучувале договори и просечниот број склучени договори по агент, се намалиле.

Графикон 7.2. Број на агенти кои склучувале договори за членство во доброволни пензиски фондови и просечен број на договори по агент

